

Vaasan yliopisto
UNIVERSITY OF VAASA

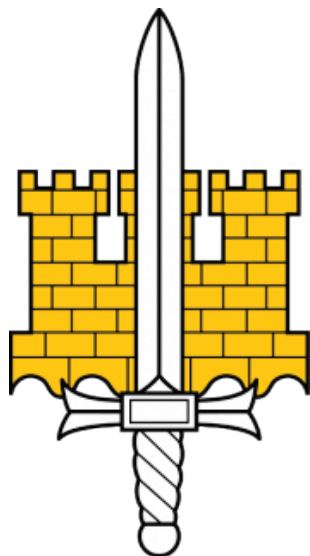
HARRI RAISIO,
ALISA PUUSTINEN,
MIKA HYYTIÄINEN &
TARJA WIIKINKOSKI

Kansan pulssilla

Tarkastelussa deliberatiiviset
turvallisuuuskahvilat

VAASAN YLIOPISTON RAPORTTEJA 1

Aluehallintovirasto
Regionförvaltningsverket

TAMPEREEN
YLIOPISTO

Julkaisija

Vaasan yliopisto

TekijätHarri Raisio, Alisa Puustinen, Mi-
ka Hyytiäinen & Tarja Wiikinkoski**Yhteystiedot**

Vaasan yliopisto

PL 700

65101 Vaasa

Julkaisupäivämäärä

Helmikuu 2017

Julkaisun tyyppi

Tutkimusraportti

Julkaisusarjan nimi, osan numero

Vaasan yliopiston raportteja, 1

ISBN

978-952-476-728-6 (verkkoaineisto)

ISSN2489-2580 (Vaasan yliopiston raportteja 1, verkko-
aineisto)**Sivumäärä**

99

Kieli

Suomi

Julkaisun nimike

Kansan pulssilla: Tarkastelussa deliberatiiviset turvallisuuskahvilat

Tiivistelmä

Tutkimushankkeessa on tarkasteltu deliberatiivisen demokratian toiminnallisia mahdollisuuksia ja haasteita maanpuolustuksen ja turvallisuuden toimialoilla. Hankkeessa toteutettiin kolme turvallisuuskahvilaksi nimettyä deliberatiivisen kansalaisosallistumisen toimintamallia. Tutkimusanalyysi perustuu laajaan teksti- ja haastatteluaineistoon, joka on tuotettu sekä osana turvallisuuskahviloita että jälkikäteen turvallisuuskahviloihin osallistuneiden kansalaisten ja viranomaisten tutkimushaastatteluina.

Kokeilujen perusteella voidaan todeta, että turvallisuuskahvilat soveltuvat kansalaisten ja viranomaisten välisen vuorovaikutuksen välineiksi esimerkiksi debriefing-tyyppisesti kriisitilanteiden jälkihoidossa tai kehkeytyvien potentiaalisesti turvallisuutta uhkaavien yhteiskunnallisten ilmiöiden käsittelyssä. Niiden potentiaali on suurimmillaan kysymyksissä, joissa mielipiteet ja asenteet ovat polarisoituneet, ja eri osapuolten toivotaan vuorovaikutuksen sekä puntaroivan tiedonkäsittelyn kautta rakentavan asiasta yhteistä ymmärrystä. Turvallisuuskahviloiden ei kuitenkaan nähdä soveltuvan nopeatahtisen operatiivisen päätöksenteon tueksi.

Turvallisuuskahviloiden mahdollisuuksina näyttäytyy niin niiden tuottamaan itseisarvoon kuin myös välineelliseen arvoon liittyviä tekijöitä. Itseisarvoa ovat paitsi turvallisuusviranomaisten ja kansalaisyhteiskunnan välisen sosiaaliseen etäisyyden kiinni kurominen ja keskustelelevamman demokratian edistyminen suomalaisessa yhteiskunnassa, myös turvallisuuskahvilan osallistujien voimaantuminen. Välineellinen arvo näyttäytyy puolestaan vahvimmin turvallisuuskahviloiden mahdollistamana viranomaisten ja kansalaisten välisenä kaksisuuntaisena syötteenä, joskin merkittävä arvo on myös osallistumisen vaikutuksella osallistujien turvallisuuden tunteeseen sekä osallistujien omaan aktiivisuuteen turvallisuustoiminnassa. Turvallisuuskahviloiden ongelmakohtat liittyvät puolestaan osallistujajoukon edustavuuden varmistamiseen, vaikuttavuuden takaamiseen sekä turvallisuuskahviloiden järjestämisen vastuuttamiseen.

Asiasanat

Deliberatiivinen demokratia, kokonaisturvallisuus, maanpuolustus, turvallisuuskahvilat

KIITOKSET

Kiitämme Maanpuolustuksen tieteellistä neuvottelukuntaa (MATINE) tutkimuksen rahoittamisesta. Lisäksi haluamme kiittää kaikkia turvallisuuskahviloiden toteutuksessa mukana olleita viranomaistahoja. Turvallisuuskahviloiden toteutuksessa arvokkaan panoksensa antoivat myös pienryhmäkeskusteluiden fasilitaattorit. Suurin kiitos kuuluu kuitenkin turvallisuuskahviloiden osallistujille, jotka tuottivat arvokkaita ideoita yhteiskuntamme turvallisuuden kehittämiseksi.

Vaasassa 6.2.2017

Harri Raisio, Alisa Puustinen, Mika Hyytiäinen & Tarja Wiikinkoski

Sisälllys

KIITOKSET	IV
1 JOHDANTO.....	1
2 KANSALAIOSOALLISTUMINEN TURVALLISUUDEN JA MAANPUOLUSTUKSEN TOIMIKENTÄLLÄ.....	4
2.1 Miksi osallistua tai osallistaa?.....	5
2.2 Kansalaisosallistumisen ulottuvuudet	11
2.3 Deliberatiivinen demokratia ja deliberatiiviset kansalais- foorumit.....	19
2.3.1 Esimerkkejä deliberatiivista kansalaisfoorumeista turvallisuuden ja maanpuolustuksen toimialalla	24
2.3.2 Turvallisuuskahvila.....	28
3 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET, AINEISTO JA MENETELMÄT	34
3.1 Tavoitteet.....	34
3.2 Järjestetyt turvallisuuskahvilat	35
3.2.1 Tornion turvallisuuskahvila.....	35
3.2.2 Seinäjoen turvallisuuskahvila	37
3.2.3 Helsingin turvallisuuskahvila	38
3.3 Aineistot	40
3.4 Menetelmät	42
3.4.1 Toimintatutkimus	42
3.4.2 Tekstiaineistojen sisällönanalyysi	44
4 TULOKSET	46
4.1 Kansalainen osana maanpuolustusta ja kokonais- turvallisuutta	46
4.1.1 Kansalaisosallistuminen käytännössä.....	46
4.1.2 Kokonaisturvallisuuden ja maanpuolustuksen erityispiirteitä	50
4.1.3 Kansalaisosallistumisen ”taso” ja kansalaisen rooli suomalaisessa kokonaisturvallisuuskeskustelussa	53
4.2 Analyysikohteenä turvallisuuskahvila.....	54
4.2.1 Turvallisuuskahvilan tuottama arvo	55
4.2.2 Turvallisuuskahvilan ongelmakohdat	61
4.2.3 Turvallisuuskahvilan jatkokäyttö ja vastuukysymykset ..	66
5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA SUOSITUKSET	71
LÄHTEET.....	76
LIITTEET	86
Liite 1. Ohjeistus turvallisuuskahvilan toteuttamiseen	86
Liite 2. Turvallisuuskahvilan mainos	93

Kuvat ja kuviot

Kuvio 1.	Arnsteinin ”osallistumisen tikapuut”	11
Kuvio 2.	Kansalaisosallistumisen spektri.....	14
Kuvio 3.	Demokratiakuutio	15
Kuva 1.	Esimerkki idealomakkeesta	30

Taulukot

Taulukko 1.	Turvallisuuden diskursseissa esille tulleita kansalaisten rooleja.....	18
Taulukko 2.	Turvallisuuskahviloiden osallistujien taustatiedot.....	36
Taulukko 3.	Tutkimusaineisto	40

1 JOHDANTO

*Deliberatiivisessa demokratiassa*¹ on pohjimmiltaan kyse ideaalista hallintatavasta, jossa kollektiiviseen päätöksentekoon osallistuvat kaikki tahot (tai heidän edustajansa), joi- ta käsiteltävä asia koskee ja jossa päätöksenteko pohjautuu vuorovaikutteiseen argu- menttien punnitsemiseen (esim. Elster 1998). Keskeisiä deliberaation standardeja ovat muun muassa keskinäinen kunnioitus, vallankäytön poissaolo, näkemysten perusteleminen ja vilpittömyys (Mansbridge 2015). Demokratiateorioiden kentässä deliberatiivinen demokratiateoria on noussut varteenotettavaan asemaan. Sen on nähty olevan yksi nopeimmin kasvavista trendeistä demokratiatutkimuksen ja -kehityksen saralla (Nabatchi 2010; Fung 2015). Ercan ja Dryzek (2015) tulkitsevat deliberatiivisen demokratiateorian tänä päivänä jopa dominoivan demokratiateoreettista keskustelua.

Vaikka deliberatiivisen demokratian teoreettinen ulottuvuus on vielä huomattavasti edellä sen reaalia maailman käytänteitä, on erilaisia deliberatiivisia toimintamalleja pilotoitu eri puolilla maailmaa lukuisilla eri toimikentillä (ks. Grönlund, Bächtiger & Setälä 2014; Fung 2015)². Näissä erilaisissa mikrotason *deliberatiivissa kansalaisfoorumeissa* joukko tavallisia kansalaisia kokoontuu käsittelemään tiettyä ajankohtaista haastavaa asiakysymystä. He käyvät fasilitoituja pienryhmäkeskusteluja ja saavat monipuolista tietoa keskustelujen tueksi. Riippuen kansalaisfoorumin mallista, päättyy tilaisuus yhteisen kannanoton laadintaan ja/tai deliberaation myötä mahdollisesti tapahtuneen mielipiteiden muutosten mittaamiseen. Ihanteellisesti kansalaisfoorumit on kytketty osaksi todellisia päätöksentekoprosesseja, välttämällä näin osallistumisen illuusion muodostumisen (Johnson 2015).

Vaikka deliberatiivisen demokratian ihanteet ja käytänteet ovat levinneet — ainakin erilaisten kansalaisfoorumipilottien muodossa — monille yhteiskunnan eri osa-alueille, voi turvallisuuden ja erityisesti maanpuolustuksen toimikentän nähdä vielä muodostavan oman suljetun saarekkeensa (Raisio & Virta 2016). Maailmanlaajuisesti deliberatiivisia kansalaisfoorumeita on löydettävissä turvallisuuden ja maanpuolustuksen toimikentältä

¹ Kotimaisten kielten keskus suosittaa deliberatiivisen demokratian suomenkieliseksi vastineeksi *keskustelevaa demokratiaa* (KOTUS 2015). Deliberatiivisen demokratian instituutti ry:n järjestämässä käännöskilpailussa puolestaan *puntaroiva demokratia* -käsite sai eniten ääniä (DDI 2014). Kotimaisessa tutkimuskirjallisuudessa käytetään kuitenkin edelleen lähes yksinomaan deliberatiivisen demokratian käsitettä.

² Deliberatiivisia toimintamalleja on myös institutionalisoitu. Tunnetuin esimerkki on yhdysvaltalainen Citizens' Initiative Review -malli. Ks <http://healthydemocracy.org/citizens-initiative-review/>

vain vähäinen määrä. Tämän voi tulkita ristiriidaksi suhteessa globaalisti muuttuneeseen turvallisuusympäristöön, erityisesti liittyen *hybridiuhkiin* ja *hybridisodankäyntiin*³.

Hybridisodankäynnin voi nähdä edellyttävän asevoimilta ja siviiliviranomaisilta entistä avoimempaa toimintaa. Esimerkiksi Bērziņš (2014a) korostaa, että keskeinen tapa vastata hybridisodankäynnin uhkaan on avoimuuden lisääminen ja demokratian vahvistaminen. Avoimuus tarkoittaa muun muassa neutraalin tiedon ja päätöksenteon läpinäkyvyyden lisäämistä sekä kansalaisten tietämyksen lisäämistä koulutuksella ja tiedottamisella. Demokratian vahvistaminen toimii vastavoimana hybridisodankäynnin manipulaatiivisille vaikutteille ja antaa kansalaisille mahdollisuuden ymmärtää niitä elementtejä ja vaiheita, joita tämänkaltaiseen toimintaan liittyy (ks. myös Bērziņš 2014b; Bartkowski 2015; Uusipaavalniemi & Puistola 2016).

Kansalaisyhteiskunnan roolin tarkastelu jää kuitenkin suhteellisen vähäiseksi sotatieteellisessä kirjallisuudessa. Esimerkiksi tarkasteltaessa *siviili-sotilas -suhteisiin* (civil-military relations) liittyvää kirjallisuutta, näyttää se keskittyvän pääosin asevoimien ja poliittisen johdon välisten suhteiden tarkasteluun, eikä suoraan siviili- tai kansalaisyhteiskunnan ja sotilashallinnon suhteeseen osana demokraattista järjestelmää (esim. Levy 2016). Toimikenttä on todellisuudessa kuitenkin paljon laajempi, pitäen sisällään kaikki lukuisat vuorovaikutussuhteet ja rajapinnat asevoimien ja siviiliyhteiskunnan välillä (ks. Huhtinen, Tallberg & Mäkinen 2014; Levy 2016; Owens 2016; Eriksen 2011). Yhdeksi tällaiseksi rajapinnaksi voitaneen tulkita tässä tutkimusraportissa tarkastelun kohteena olevat deliberatiiviset kansalaisosallistumisen toimintamallit eli uudenlaiset tavat saada aikaan vuorovaikutusta ja reflektointia puolustusvoimien, muiden turvallisuusviranomaisten ja laajemman kansalaisyhteiskunnan välillä.

Tutkimusraportissa analysoidaan Maanpuolustuksen tieteellisen neuvottelukunnan (MATINE) rahoittamassa tutkimushankkeessa toteutettuja kansalaisfoorumeita. Hankkeessa toteutettiin vuoden 2016 aikana kolme *turvallisuuskahvilaksi* nimettyä deliberatiivisen demokratian ihanteita tavoittelevaa kansalaisfoorumia. Tavoitteena on analysoida näiden pilottien kautta deliberatiivisten kansalaisfoorumeiden mahdollisuuksia ja haasteita toimia maanpuolustuksen ja turvallisuuden toimialalla.

³ Käsite hybridisodankäynti on noussut Ukrainan tapahtumien myötä julkisen keskustelun kohteeksi. Se on otettu tarkasteluun myös Suomen puolustusvoimissa (esim. Lalu & Puistola 2015). Salenius-Pasternak ja Linnéll (2015) näkevät hybridisodan ”älykkäämpänä tapana käydä sota”. Kaikkia hybridisodassa käytettyjä menetelmiä on käytetty viime vuosisatojen sodissa (ks. Raitasalo 2015). Vihollisen taistelutahtoa ja kansakunnan yhtenäisyyttä on murrennettu laajalla keinovalikoimalla, johon on kuulunut muun muassa taloudellinen painostus, väärän tiedon levittäminen ja epävarmuuden kylväminen monin eri keinoin. Pohjimmiltaan hybridisodankäynnissä kyseessä on monitulkintainen ilmiö, jossa rauha ja sota eivät ole enää määriteltävissä yksitulkintaisesti.

Tutkimusraportin seuraavassa osiossa käydään läpi kansalaisosallistumisen ja deliberatiivisen demokratian sekä deliberatiivisten kansalaisfoorumien teoreettista taustaa. Sitä seuraavassa menetelmät ja aineistot -osiossa kuvataan tarkemmin tutkimushankkeen tavoitteet, kerätty tutkimusaineisto ja tutkimusmenetelmät. Kattavan tuloso-
n jälkeen esitellään tutkimuksen johtopäätökset. Johtopäätökset sisältävät suositukset deliberatiivisten kansalaisfoorumien jatkokäytöstä. Lisäksi tutkimusraportin liitteessä kuvataan yksityiskohtaisemmin turvallisuuskahvilan toteuttamisen prosessi.

2 KANSALAIOSOALLISTUMINEN TURVALLISUUDEN JA MAANPUOLUSTUKSEN TOIMIKENTÄLLÄ

Julkisessa keskustelussa kansalaisosallistumisen käsitteet menevät helposti sekaisin. Puhutaan esimerkiksi synonyymeina osallistumisesta, osallistamisesta ja osallisuudesta. Näillä käsitteillä on kuitenkin selkeät merkitykselliset eronsa. Esimerkiksi Siisiäinen (2010: 11) määrittelee osallisuuden olevan ”neutraali yleiskäsite erilaisille kuulumisen muodoille ja kattaa hyvinkin erilaiset aktiivisen ja passiivisen mukana olemisen tavat ja muodot”. Hän tarkentaa määrittelyä kuvaamalla neljä osallisuuden eri alatyyppejä:

- **Pakottaminen/holhoaminen**, jossa toimija itse on passiivinen ja motiivointi tapahtuu ulkoapäin. Esimerkkinä tästä on jäsenyys totaalisissa instituutioissa, kuten vankilassa.⁴
- **Mukautuva/suostuva osallisuus**, jossa toimija itse on edelleen passiivinen, mutta motiivointi syntyy sisältäpäin. Tässä yhteydessä voidaan puhua ”ajopuuosallisuudesta”, jossa toimija ajautuu tai antautuu mukaan erilaiseen muodinmukaiseen käyttäytymiseen, oli kyseessä sitten esimerkiksi harrastukset tai politiikka.
- **Osallistaminen**, jossa toimija itse on aktiivinen, mutta motiivointi tapahtuu ulkoapäin. Voidaan puhua myös aktivoivasta osallistamisesta tai voimaannuttamisesta. Osallistajatahona voi toimia tällöin esimerkiksi terveydenhuollon organisaatio, työvoimahallinto tai kolmannen sektorin järjestö.
- **Osallistuminen**, jossa toimija on aktiivinen ja toiminnan motivaatio lähtee hänestä itsestään. Toiminta olisi tällöin oma-aloitteellista ja vapaaehtoista. Keskeistä on myös laaja-alaisen pohdinnan ja toisinajattelamisen mahdollistaminen sekä osallistujien tasavertaisuus.

Siisiäinen (2010) painottaa osallisuuden alatyyppeiden olevan abstrakteja ideaaleja, jotka todellisuudessa ilmenevät sekamalleina. Tämän käsillä olevan tutkimuksen näkökulmasta osallisuuden tyyppinä tulevat korostumaan *osallistaminen* ja *osallistuminen*. Vaikka ”aitoa” osallistumista voidaankin pitää ideaalina, edellyttäneen turvallisuuden ja maanpuolustuksen teemojen avaaminen kansalaisyhteiskunnalle myös lähtökohtaisesti

⁴ Siisiäinen (2015) lukee totaalisiksi instituutioiksi myös armeijan. On kuitenkin tulkinnanvaraista luetaanko varusmiespalveluksen kautta suomalaiseen asevelvollisuusarmeijaan osallistuminen pakottamiseksi. Varusmiespalveluksella on kuitenkin vaihtoehtona siviilipalvelus. Varusmiespalveluksen voineekin tulkita myös mukautuvan/suostuvan osallisuuden sekä osallistamisen luokkiin.

osallistamista. Tämä siksi, että kyseiset teemat voidaan helposti nähdä kansalaisen silmin yksinomaan turvallisuusviranomaisten vastuulla oleviksi, ymmärtämättä laajemman kansalaisyhteiskunnan roolia kokonaisuudessa. Osallistaminen voi tulla tällöin luoneeksi kipinän laajemmalla ”aidolle” osallistumiselle.

2.1 Miksi osallistua tai osallistaa?

Miksi kansalaisten tulisi osallistua ja miksi viranomaisten ja päättäjien tulisi osallistaa? Kysymystä käsitellään ensin lyhyesti yleisellä tasolla, jonka jälkeen fokus siirtyy maanpuolustuksen ja turvallisuuden kontekstiin.

Perinteisesti kansalaisosallistumiseen liitetään seuraavia hyötynäkökulmia. Ensinnäkin voidaan puhua kansalaisosallistumisen tiedollisesta ulottuvuudesta. Osallistumisen myötä kansalaisista tulee tietoisempia kulloinkin käsitellyn asian monista eri näkökannoista, kasvattaen kansalaisten kokonaisvaltaista ymmärrystä usein hyvinkin vaikeista yhteiskunnallisista asioista. Vastaavasti viranhaltijat ja päättäjät hyötyvät kansalaisilta saadusta palautteesta ja uusista ideoista. Toinen ulottuvuus pitää sisällään kansalaisyhteiskunnan voimaantumisen. Ihanteellisesti yhä useampi lähtisi aktiivisesti mukaan yhteiskunnalliseen toimintaan. Ihmisten väliset verkostot lisääntyisivät ja sosiaalinen pääoma kasvaisi. Kolmantena hyötynäkökulmana korostuu päätöksenteon legitimitetin kasvaminen. (ks. esim. Irvin & Stansbury 2004; Nabatchi & Leighninger 2015; Fung 2015; Curato ym. 2016.)

Fundamentaalisemmin kansalaisosallistumisen merkitys kytkeytyy kuitenkin Arendtin (1968), Stiverssin (2008) sekä Nabatchin ym. (2011) näkemyksiin julkishallinnosta *synkkinä aikoina*. Hannah Arendt korostaa, että vaikka monien synkiksi kokemat tapahtumat ja ilmiöt – esimerkiksi terroriteot, etniset konfliktit, eriarvoisuuden kasvu ja ilmastonmuutos – ovat luonnollisesti osa tätä koettua synkkyyttä, ne ovat kuitenkin vain pinnalla näkyvä osa. Arendt tarkoittaakin synkkyydellä jotain perusluonteisempaa; aktiivisen ja eläväisen julkisen maailman häviämistä. Tämän häviäminen on johtanut siihen, että ihmisistä on tullut kyvyttömämpiä käsittelemään yhteisiä asioita ja rakentamaan niistä yhteistä ymmärrystä. Stivers (2008: 13) esittää asian seuraavasti:

”Yhteenvetona voidaan todeta, että synkät ajat ovat synkempiä kuin tiedämmekään. Ne saavat meidät haluamaan tarttumaan toisiimme ja tekemään lopun erimielisyyksille (”patriotismia” vaatiessa pidättäytymistä kritiikistä). Mikä pahempaa, synkät ajat ajavat meidän erilleen, niin että jokainen meistä vetäytyy yksityiseen maailmaansa ja sulkee ovet politiikalta. Terrorismin uhkaan liittyvä synkkyys on välitön, mutta yhtä syvälle käyvä on kadonneeseen julkiseen maailmaan liittyvä synkkyys.”

Nabatchi ym. (2011) nostavatkin yhdeksi synkkien aikojen katalysaattoriksi julkishallinnon *byrokraattisen eetoksen* korostumisen. Kyseinen eetos viittaa oletukseen, jonka mukaan hallinnolliset toimintatavat saattavat myötävaikuttaa julkisen maailman rapautumiseen. Tällöin vallalla olevat teknokraattiset arvot, kuten tehokkuus, taloudellisuus, asiantuntijavalta tai nopea päätöksenteko korostuvat demokraattisten arvojen, kuten avoimuuden, yhtäläisten mahdollisuuksien, oikeudenmukaisten menettelytapojen ja erityisesti kansalaisosallistumisen kustannuksella. Julkishallinnon *demokraattinen eetos* viittaa puolestaan julkishallinnon historialliseen tehtävään. Demokraattinen eetos perustuu vastuuseen demokraattisten prosessien ja kansalaistaitojen ylläpitämisestä. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että hallinnon prosessien tulisi noudattaa demokratian arvoja, eivätkä kansalaisosallistumisen käytänteet saisi olla vieraita julkishallinnon toiminnoille.

Kansalaisosallistumisen merkitystä käsiteltäessä on syytä huomioida myös siihen liitettyjä haasteita, kuten mahdollisesti korkeita kustannuksia. Kattavien kansalaisosallistumisen prosessien toteuttaminen edellyttääkin riittäviä rahallisia resursseja. Kustannuksia voi tulla muun muassa henkilöstökuluista, tapahtumien järjestämiseen liittyvistä kuluista, viestinnästä sekä osallistujien matkakuluista ja mahdollisista osallistumisen kannusteista. Merkittäviä haasteita liittyy myös osallistujajoukon edustavuuteen ja osallistumisen vaikuttavuuteen. Edustavuuden suhteen keskeisenä riskinä on se, että osallistujajoukko tulee edustaneeksi pääasiassa aktiivisia hyväosaisia kansalaisia, lisäten yksinomaan niiden osallisuutta, jotka jo valmiiksi ovat osallisia. Osallistuminen saattaa pahimmillaan synnyttää niin sanotun *osallisuus-* tai *demokratiakuplan*, jossa kansalaisten odotukset sekä vaatimukset osallistumiselle ja sen vaikuttavuudelle kasvavat lisääntyneiden osallistumismahdollisuuksien seurauksena kohtuuttomiksi (Bryer 2011). Vaikuttavuuden suhteen riskinä korostuukin osallistumisen lannistava vaikutus siinä tapauksessa, että osallistujat kokevat heidän näkemyksensä jääneen huomioitta päätöksenteossa. (ks. esim. Andersson, Fennell & Shahrokh 2011; Bryer 2011; Irvin & Stansbury 2004.) Kansalaisosallistumiseen liitettyjen riskien ja haasteiden vuoksi on tärkeää pohtia tarkkaan, milloin osallistaa, missä asioissa ja miten.

Fokus turvallisuuteen ja maanpuolustukseen

Schoch-Spana ym. (2007) ovat käsitelleet kattavasti kansalaisten osallistumisen merkitystä erilaisiin katastrofitilanteisiin ja epidemioihin varautumisessa ja kyseisten tilanteiden realisoituessa, niissä toimittaessa. Kansalaisten roolin kasvattaminen voi tulla ensinnäkin vähentäneeksi terveys- ja turvallisuusviranomaisten työtaakkaa. Erittäin vakavaan häiriötilanteeseen vastaaminen voi nopeasti ylittää viranomaisten toimintakapasiteetin, jolloin vapaaehtoisten auttajien merkitys tulee korostuneeksi. Vapaaehtoisten määrän lisääntyessä yhä useampi kansalainen olisi tällöin auttajan roolissa, ei uhrina.

Jo olemassa olevat auttajaverkostot, kuten erilaiset kolmannen sektorin valmiusjärjestöt⁵, ovat tärkeässä roolissa (ks. Kekki & Mankkinen 2016; Lauttamäki 2006; Perttula 2013), mutta lisäksi kansalaisyhteiskunnasta voi kriisin sattuessa syntyä itseorganisoidumisen kautta innovatiivisia uusia ratkaisuja ja toimintamalleja (ks. Hanén 2017). Tällä viitataan niin sanottuun *neljänteen sektoriin*. Kyseessä on spontaani pop up -kansalaisuus, jossa kansalaiset hetkellisesti aktivoituvat tärkeäksi kokemansa asian ympärille, kuitenkin kiinnittymättä mihinkään viralliseen järjestörakenteeseen (esim. Mäenpää & Faehle 2016; Rinne & Rättilä 2016). Vastaavasti Stallings ja Quarantelli (1985) kirjoittavat katastrofien myötä aktivoituvista *emergenteistä kansalaisryhmistä*. Ryhmittä tekee emergentin se, että niillä ei ole mitään olemassa olevaa rakennetta, eikä ennalta määriteltyä tehtävää tai tavoitetta. Nämä muodostuvat vasta tilanteen kehittyessä.

Schoch-Spana ym. (2007) tuovat esille kansalaisten kokemuseräisen tiedon tuottaman lisäarvon valmiussuunnitelmien rakentamisessa. Tämä kansalaislähtöinen tieto täydentäisi olemassa olevaa viranomais- ja asiantuntijatietoa ja auttaisi tuottamaan ratkaisuja, jotka vastaisivat paremmin paikallisia olosuhteita⁶. Valmiussuunnittelu voi myös sisältää vaikeita eettisävytteisiä priorisointeja. Näihin kansalaisten osallistuminen ja erityisesti deliberatiivinen kansalaiskeskustelu voi tulla tarjonneeksi tärkeitä uusia näkökulmia (ks. myös Raisio & Vartiainen 2015).

Kansalaisten osallistaminen ennen mahdollisia katastrofitilanteita voi lisäksi auttaa luottamuksen ylläpitämistä kriisin aikana. Oltuaan edes jollakin asteella mukana valmiussuunnittelussa, kansalaiset ymmärtäisivät paremmin viranomaisten toiminnan taustat ja heidän kriisitilanteissa tekemät valintansa. Osallistuminen voi ylipäätään tulla lisänneeksi kansalaisten kiinnostusta ja perehtyneisyyttä yhteiskunnallista turvallisuutta ja turvallisuusviranomaisten toimintaa kohtaan. Tämä on erityisen relevanttia liittyen niin sanottuihin *mustiin joutseniin* (Taleb 2007) eli tapahtumiin, jotka ovat mittakaavaltaan katastrofaalisia, mutta todennäköisyydeltään erittäin harvinaisia. Harvinaisuutensa vuoksi mustiin joutseniin liittyville poliitikoille – erityisesti turvallisuuspolitiikka – voi olla vaikea saada tukea ja ymmärrystä. Kansalaisosallistuminen voi kuitenkin tulla vähentäneeksi ”uinuvien” kansalaisten määrää ja siten lisätä tukea näiden poliitikkojen toteuttamiseen. (Schoch-Spana ym. 2007.)

Vaikka edellä on puhuttu pääosin ajasta ennen katastrofeja ja toiminnasta niiden aikana, kytkeytyy kansalaisosallistumisen lisäarvo keskeisesti myös katastrofien jälkeiseen aikaan; erityisesti *sosiaalisen resilienssin* kehittymisen myötä. Sosiaalisella resilienssillä

⁵ ”Valmiusjärjestöiksi kutsutaan pelastuspalvelujärjestöjä, jotka ylläpitävät hälytystehtäviin käytettävissä olevia henkilö- tai materiaaliressseja” (Kokonaisturvallisuuden sanasto 2014, 124).

⁶ Teemaa on tarkasteltu Suomessa esimerkiksi Valtioneuvoston kanslian selvitys- ja tutkimustoiminnan raportissa Varautumisen kehitystarpeet turvallisessa yhteiskunnassa (Keränen ym. 2016) sekä Varautuminen ja kokonaisturvallisuus -komiteamietinnössä (VNK 2010a).

tarkoitetaan tässä yhteydessä ihmisten, ihmisryhmien ja paikallisyhteisöjen kykyä ja kapasiteettia varautua ja sopeutua yhteiskunnallisista häiriöistä, luonnon katastrofeista ja onnettomuuksista aiheutuviin tilanteisiin ja kykyä sekä kapasiteettia niistä palautumiseen ja toipumiseen (esim. Tobin 1999; Norris ym. 2008). Ihanteellisesti sosiaalisen resilienssin syntymekanismi etenisi alhaalta ylöspäin, moottorin ollessa kansalaisten laajempi osallistuminen, yhteisöllisyyden kasvu ja kansalaisten näkökulmien todellinen huomioon ottaminen (ks. Ollila, Raisio & Vartiainen 2012; Wilson 2009; Juntunen 2014).

Edellä esitettyjen tekijöiden vuoksi kansalaisten osallistuminen voi tuottaa katastrofeihin liittyvien tappioiden ja menojen vähentymisen myötä konkreettisia rahallisia säästöjä (Schoch-Spana ym. 2007). Ylipäätään viranomaisten ja kansalaisten välisen vuorovaikutuksen ja suhteiden parantaminen voi vähentää vandalismia ja rikollisuutta, ja myös siten saada aikaan säästöjä (Andersson, Fennell & Shahrokh 2011).

Edellä esitettyjen kansalaisosallistumisen turvallisuuden⁷ toimikentälle tuottamien hyötyjen voi nähdä kytkeytyvän pitkälti myös rajatumman maanpuolustuksen toimikenttään. Kytkeä tapahtuu erityisesti sotatieteelliseen keskusteluun *asevoimien ja siviili/kansalaisyhteiskunnan välisen kuilun* (civil-military gap⁸) olemassaolosta. Tällä kuilulla viitataan siihen sosiaaliseen etäisyyteen, joka voi syntyä siviilien ja asevoimien välisestä vähäisestä kontaktista ja yhteisten kokemusten puutteesta. Tällä on implikaatioita keskinäiselle ymmärrykselle ja tuelle. Kun näkemuserot eri tahojen välillä kasvavat liian suureksi, voi seurauksena olla merkittäviä legitimitettiongelmia. (Feaver, Kohn & Cohn 2001; Hines ym. 2015; Levy 2016) Kyseessä on todellisuudessa hyvin moniulotteinen käsite. Esimerkiksi Rahbek-Clemmensen ym. (2012) tunnistavat neljä erilaista kuilua:

- **Kulttuurinen kuilu:** Kuinka siviili/kansalaisyhteiskunnan ja asevoimien asenteet ja arvot eroavat toisistaan?
- **Demografinen kuilu:** Kuinka asevoimien kokoonpano vastaa valtion demografista rakennetta?
- **Institutionaalinen kuilu:** Miten sotilasorganisaatioiden ja siviiliorganisaatioiden, kuten esimerkiksi median ja oikeuslaitoksen, väliset suhteet toimivat?

⁷ Erilaisista näkökulmista yksilön ja yhteiskunnan sekä sen myötä niin sanotun kansalaisyhteiskunnan turvallisuuteen ks. Kekki (2014).

⁸ Kuilu on havaittavissa niin todellisissa sosiaalisissa etäisyyksissä siviilien ja asevoimien välillä kuin myös aihetta käsittelevässä tutkimuskirjallisuudessa (Levy 2016).

- **Poliittisiin tavoitteisiin liittyvä kuilu⁹:** Kuinka yhteneviä siviili/kansalaisyhteiskunnan ja asevoimien näkemykset ovat harjoitetusta politiikasta?

On huomioitava kuitenkin se, että kansainvälinen kirjallisuus asevoimien ja kansalaisyhteiskunnan välisestä kuilusta ja myös siviili-sotilas -suhteista ei kaikilta osin ole relevanttia suomalaisen yhteiskunnan näkökulmasta. Kuten Tallberg (2010: 28) toteaa: ”Perinteinen kuva yhteiskunnasta eristyksissä olevasta, piikkilankojensa taakse sotasalaisuuksineen linnoittautuneesta sotaväestä on Suomessa entistäkin erheellisempi.” Kirjallisuuden luoma kuva ei tällöin siis täysin vastaa Suomen todellisuutta, johtuen esimerkiksi yleisestä asevelvollisuudesta¹⁰, kokonaisuunpuolustuksen ja kokonaisturvallisuuden toimintamalleista sekä Suomen puolustusvoimien lisääntyvästä avautumisesta ympäröivään yhteiskuntaan (esim. Heusala 2011; Turvallisuuskomitea 2015; VNK 2010a).

Kansalaisosallistuminen kytkeytyy myös asevoimien virallisiin tehtäviin. Esimerkiksi Lee Jenni ym. (2015) ovat kuvanneet artikkelissaan asevoimien yhteiskunta/kansalaisuuhdetoimintaa Yhdysvalloissa. Heidän argumenttinsa on se, että koska asevoimien tehtävänä on suojella vapautta ja demokratiaa, tulisi asevoimien olla erityisen herkkiä ottamaan huomioon alueen asukkaiden näkemyksiä heille merkittävissä asioissa, esimerkiksi liittyen ympäristöasioihin. Suomen laissa puolustusvoimista (11.5.2007/551) todetaan puolustusvoimien tehtäviin kuuluvaksi (Suomen sotilaalliseen puolustamiseen liittyen) ”kansan elinmahdollisuuksien, perusoikeuksien ja valtiojohton toimintavapauden turvaaminen ja laillisen yhteiskuntajärjestyksen puolustaminen”. Lee Jennin ym. (2015) argumentin voi nähdä ulottuvan tällöin myös Suomen puolustusvoimien toimintaan.

Oman lisänsä tähän keskusteluun tuovat siviilikriisinhallinnan sekä sotilaallisen kriisinhallinnan operaatiot. Siviilikriisinhallinnan kontekstissa kansalaisyhteiskunnalla ja kansalaisjärjestöjen toiminnalla on keskeinen asema, niin kotimaisessa kuin kansainvälisessäkin kontekstissa, ja sen yhteydessä kansalaisyhteiskunnan sekä asevoimien vuorovaikutus korostuu¹¹ (esim. Kurkinen 2004; Myyryläinen 2009; Nurmela 2010; VNK 2014).

⁹ Levy (2016) erottaa asevoimien toimintaan poliittisesti kohdistuvan keskustelun kutsuen sitä siviilien kontrolliksi tai osallistumiseksi militarisaatioon (yleisempänä ilmiönä, militarization). Siviilien osallistuminen varsinaisesti asevoimien (military) toiminnan kontrolliin tai ohjaukseen on toinen mahdollinen asevoimien ja kansalaisyhteiskunnan yhteistoiminnan osa-alue.

¹⁰ Golby ym. (2016) nostavat esille *läheisyyskuilun* eli siviilien ja sotilaiden välisen vähenevän henkilökohtaisen kontaktin Yhdysvalloissa. Owens (2016) kirjoittaa puolestaan *osallistumiskuilusta*, viitaten tällä siihen, että vähemmän kuin yksi prosentti Yhdysvaltojen väestöstä palvelee puolustusvoimissa. Suomessa vastaavasti vuonna 1985 syntyneistä miehistä varusmiespalveluksen suoritti 74,2 prosenttia (Puolustusvoimat 2016a). Lisäksi naisten vapaaehtoisen asepalveluksen suorittaa vuosittain noin 400 naista (Puolustusvoimat 2016b).

¹¹ Kriisinhallinnassa, erityisesti ymmärrettynä kokonaisvaltaisen kriisinhallinnan kehityksessä, myös eri tehtävissä toimivien siviilien ja sotilaiden tehtävät saattavat sekoittua ja niiden välimaastoon jää tehtäväalueita, joita ei voi puhtaasti määritellä kumpaankaan kategoriaan, kuten yhteysupseerit tai siviilipoliisit (Ylitalo ym. 2009).

Sotilaallisen kriisinhallinnan keskiössä ovat yleensä erilaiset rauhanturvaoperaatiot, kun taas siviilikriisinhallinnassa painopiste on ennakoinnissa ja ennaltaehkäisyssä sekä kansalaisyhteiskunnan toimintojen jälleenrakennustyössä (Kurkinen 2004).

Kansalaisten osallistamisen ja osallistumisen tematiikka liittyy vahvasti myös suomalaiseen *kokonaisturvallisuusajatteluun*¹². Kokonaisturvallisuusajattelu tuo turvallisuuden toimikentälle viranomaisten, elinkeinoelämän ja järjestöjen lisäksi myös kansalaiset. Kansalaisille mahdollistuu näin muun muassa oman kriisinhallinta- ja sietokykynsä kehittäminen. Brandersin (2016) mukaan kansalaisten osallistaminen kokonaisturvallisuuden kontekstissa jää kuitenkin vielä suhteellisen vähäiseksi. Hän esittääkin, että jatkossa kansalaisia voisi ottaa mukaan esimerkiksi erilaisiin viranomaisvetoisiin valmiusharjoituksiin (myös Kekki & Mankkinen 2016; Keränen ym. 2016)¹³.

Kansalaisosallistumiseen turvallisuuden ja maanpuolustuksen toimialueilla liittyy myös spesifejä haasteita. Lee Jenni ym. (2015) tuovat esille operatiivisen turvallisuuden näkökulman. Kansalaisosallistumisen ja avoimemman vuoropuhelun lisääminen voi johtaa esimerkiksi uhkaan arkaluontoisen tiedon päätyemisestä väärin käsiin, vaarantaen näin operatiivisen turvallisuuden. Lee Jennin ym. (2015) haastattelemat Yhdysvaltojen asevoimien edustajat korostavatkin tiedonjakamisessa ”need-to-know”-perinnettä¹⁴. Erityiseksi haasteeksi muodostuu myös turvallistamisen¹⁵ politiikka, joka voi johtaa muun muassa poliittisten vaihtoehtojen sulkemiseen, päätöksenteon oligopoliin, sekä kansalaisdeliberaation rajoittamiseen¹⁶ (ks. Balzacq, Léonard & Ruzicka 2015; Virta & Branders 2016).

¹² Valtioneuvoston periaatepäätöksessä (VN 2012) kokonaisturvallisuus määritellään seuraavasti: ”Kokonaisturvallisuus on tavoitetilä, jossa valtion itsenäisyyteen, väestön elinmahdollisuuksiin ja muihin yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin kohdistuvat uhkat ovat hallittavissa. Yhteiskunnan elintärkeät toiminnot turvataan viranomaisten, elinkeinoelämän sekä järjestöjen ja kansalaisten yhteistoimintana. Turvaamisen toimiin kuuluvat uhkiin varautuminen, häiriötilanteiden ja poikkeusolojen hallinta sekä niistä toipuminen.” Ks. myös Turvallisuuskomitea 2015.

¹³ Näin onkin toimittu Pirkka14- sekä PohjaBotten16-harjoitusten yhteydessä.

¹⁴ Annetun tiedon konkreettisuuden aste muodostaa haasteen. Kansalainen ymmärtää parhaiten esimerkkiä lähiympäristöstä, mutta juuri sellainen on salattua, koska tätä vihollinen voi käyttää suoraan hyväkseen. Annettu tieto esitetäänkin usein abstraktilla tasolla, esimerkiksi yleisinä toimintaperiaatteina tai suorituskyvyn kuvauksina.

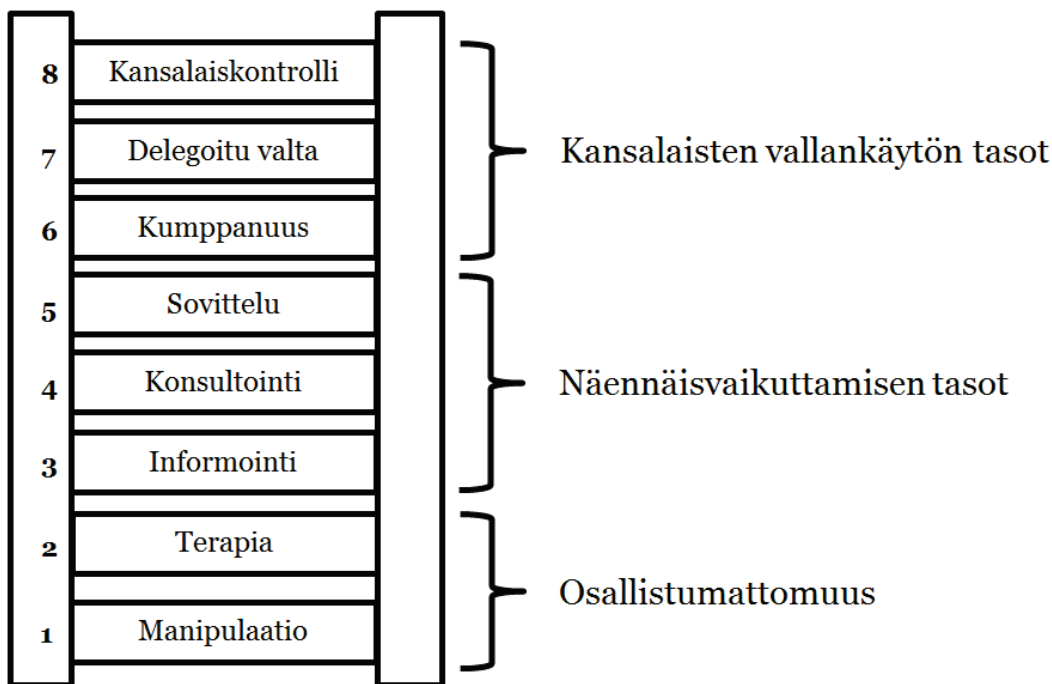
¹⁵ Esimerkiksi Buzan, Wæver ja de Wilde (1998: 24–25) määrittelevät turvallistamisen seuraavasti: “[W]hen a securitizing actor uses a rhetoric of existential threat and thereby takes an issue out of what under those conditions is “normal politics,” we have a case of securitization.”

¹⁶ Toisaalta ihanteellisesti deliberatiivisen demokratian prosessit edistäisivät turvallistettujen aiheiden tuomista takaisin poliittisen päätöksenteon piiriin (de-securitization). McDonald (2010) nostaa kuitenkin esiin, että avoin kansalaisdeliberaatio voi tulla myös mahdollistaneeksi turvallistamisen politiikan edistymisen. Tämä tapahtuisi erityisesti deliberaation tapahtuessa Arnsteinin ”osallistumisen tikapuiden” (ks. kuvio 1) alimmilla askelmilla. Tämän vuoksi Raisio & Virta (2016) korostavatkin niin sanottujen *kriittisten kansalaisfoorumien* (critical mini-public) merkitystä osana deliberatiivista demokratiateoriaa.

2.2 Kansalaisosallistumisen ulottuvuudet

Kansalaisosallistumisessa on kyse monimuotoisemmasta asiasta kuin mitä usein oletetaan. Tätä monimuotoisuutta voidaan kuvastaa esimerkiksi tuomalla esille erilaisia kansalaisosallistumisen malleja. Tunnetuin näistä lienee Sherry Arnsteinin vuonna 1969 julkaisema ”osallistumisen tikapuut”-malli (Ladder of Citizen Participation) (ks. kuvio 1). Kyseisessä mallissa osallistuminen jaetaan kolmeen luokkaan: osallistumattomuuteen, näennäisvaikuttamiseen ja kansalaisten todelliseen vallankäyttöön.

Osallistumattomuus sisältää manipulaation ja terapian ”askelmat”. *Manipulaatio* ilmenee esimerkiksi tilanteena, jossa kansalaisia otetaan mukaan erilaisiin työryhmiin, joissa heitä ”valistetaan”, kertomatta kuitenkaan koko totuutta. Tarkoituksena on saada kansalaisten tuki päätöksille. Kansalaisia käytetään tällöin päättäjien ja viranomaisten omia tarkoituksia hyödyntämään. *Terapiassa* puolestaan sen sijaan, että kansalaiset pääsisivät vaikuttamaan ympäristöönsä, heidät pyritään saamaan muuttamaan itseään. Tämän ”ryhmäterapian” tuloksena osallistujien arvot ja asenteet sopisivat paremmin vallitsevaan yhteiskuntaan. Tavoitteena on ikään kuin korjata kansalaisia, eikä niitä varsinaisia yhteiskunnallisia ilmiöitä, jotka aiheuttavat ongelmia kansalaisille.

Kuvio 1. Arnsteinin ”osallistumisen tikapuut” (Arnstein 1969: 217)

Näennäisvaikuttamiseksi Arnstein (1969) luokittelee informoinnin, konsultoinnin ja sovittelun. *Informoinnissa* on kyse yksisuuntaisesta tiedonkulusta viranomaisilta kansalaisille. Mahdollisuudet antaa palautetta ja vaikuttaa päätöksentekoon ovat vähäiset tai olemattomat. *Konsultoinniksi* voidaan nähdä esimerkiksi kuulemistilaisuuksien järjes-

täminen ja kyselyjen toteuttaminen. Kyseessä on Arnsteinin mukaan näennäisvaikuttaminen, koska konsultoinnissakaan ei ole mitään takuita siitä, että kansalaisten mielipiteet otettaisiin todella huomioon. *Sovittelussa* kansalaisia aletaan ottaa mukaan erilaisiin toimielimiin tai perustetaan erilaisia kansalaisista koostuvia neuvoa-antavia komiteoita. Lopullinen valta säilyy kuitenkin edelleen virallisilla päättäjätahoilla.

Arnsteinille (1969) aitoa kansalaisten vallankäyttöä ilmentävät kumppanuus, delegoitu valta ja kansalaiskontrolli. *Kumppanuudessa* päätöksentekijät ja kansalaiset alkavat neuvotella vallanjakamisesta. Tällöin toimitaan esimerkiksi aidossa yhteistyössä erilaisissa toimielimissä. Silloin kun *valta delegoidaan*, saavat kansalaiset päätöksentekovalan esimerkiksi liittyen tiettyyn suunnitelmaan tai ohjelmaan. Lopulta, *kansalaiskontrollissa* on kyse todellisesta toimivallasta, jossa kansalaiset hallinnoivat jotain toimintaohjelmaa tai instituutiota. He käyttävät siis päätöksentekovaltaa ja vastaavat hallintoprosesseista.

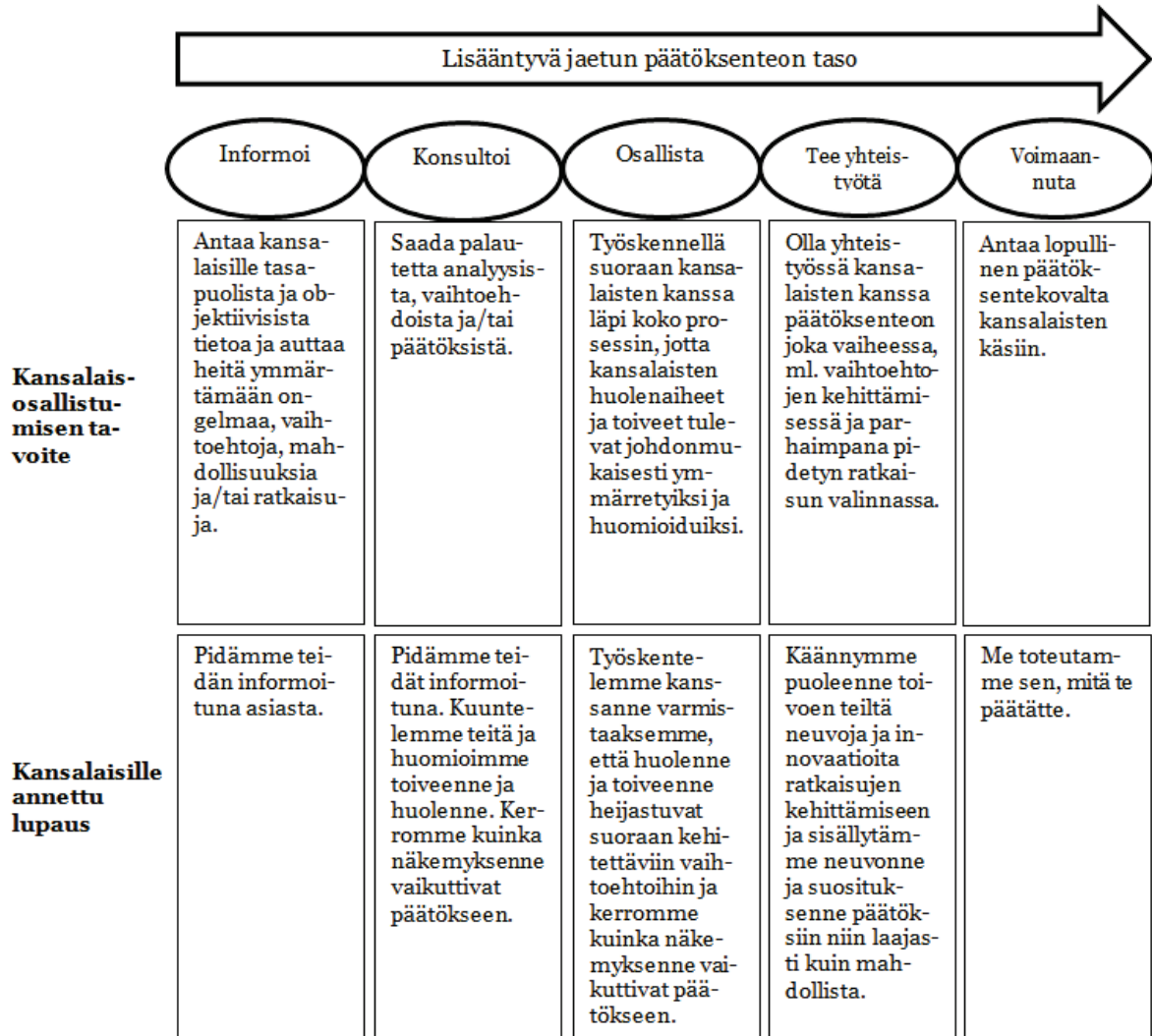
Arnsteinin ”osallistumisen tikapuut”-mallia voidaan pitää aikansa tuotteena. Sellaisenaan se toi esille kansalaisosallistumiseen liittyviä merkittäviä epäkohtia. Sitten mallia on kritisoitu ja kehitetty eteenpäin (ks. esim. Tritter & McCallum 2006; Hurlbert & Gupta 2015). Tänä päivänä Arnsteinin mallia voidaankin pitää varsin yksiuolotteisena näkemyksenä kansalaisosallistumisesta. Yksi keskeinen kritiikki on ollut valtanäkökulman liiallinen korostuminen. Mallissa valta näyttäytyy ikään kuin nollasummapelinä, jossa kansalaisten lisääntynyt valta on pois viranomaisten ja päättäjien vallasta, ja vastaavasti myös toisinpäin¹⁷. Arnsteinin mallia leimaa myös tietynlainen hierarkkisuus eli näkemys siitä, että mitä ylemmällä askelmalla ollaan, sitä parempi. Myös osallistumisen itseisarvo jää ”osallistumisen tikapuissa” hyvin vähäiselle huomiolle.

Yksi laajimmalle levinneitä uudempia kansalaisosallistumisen malleja on International Association for Public Participation (IAP2) -järjestön kehittämä ”*kansalaisosallistumisen spektri*” (Spectrum of Public Participation). Malli on kuvattuna yksityiskohtaisesti kuviossa 2. Kuviossa kansalaisosallistumisen tasot on sijoitettu viisikohtaiselle jatkumolle. Jatkumo sisältää informoinnin (esim. verkkosivustot, koteihin jaettavat tiedotteet), konsultoinnin (esim. kyselyt, fokusryhmät), osallistamisen (avoimet työpajat, World Café -tilaisuudet), yhteistyön (esim. kansalaisraadit, erilaiset lauta- ja neuvottelukunnat) ja voimaannuttamisen (esim. suorat kansanäänestykset, osallistuva budjetointi) luokat. Jokainen luokka sisältää kansalaisosallistumisen tavoitteen määrittelyn sekä kansalaisille annetun osallistumiseen liittyvän lupauksen. Erona Arnsteinin (1969) malliin ”kansalaisosallistumisen spektrissä” kansalaisosallistumisen tapoja ei aseteta paremmuusjärjestykseen. Jokaisella osallistumistavalla on oma merkityksensä ja lopullinen

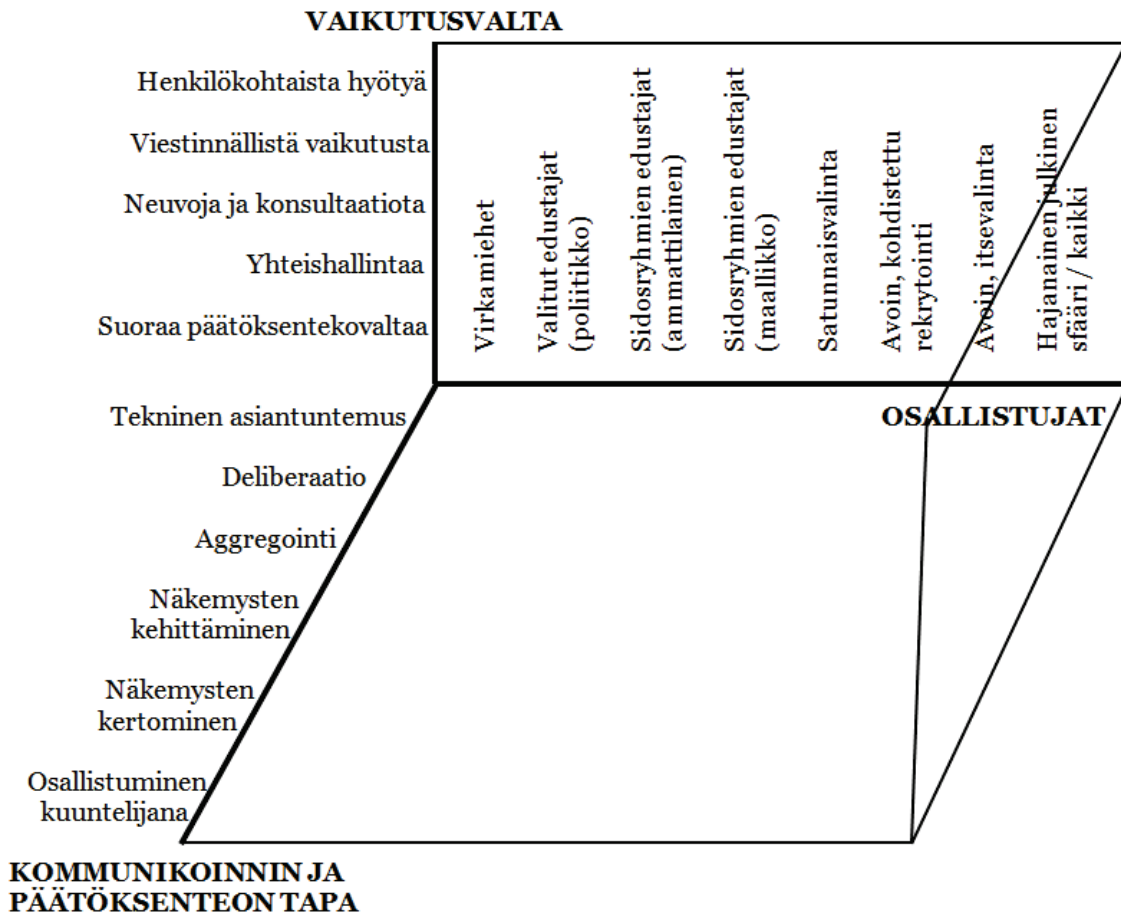
¹⁷ Esimerkiksi Torfing ym. (2016) korostavat sitä, että minkään tahon yksinvallan sijaan (oli kyseessä sitten kansalaiset tai poliittinen johto) kyse on eri tahojen välisistä riippuvuussuhteista ja yhteistyöstä. He käyttävätkin kehittämistään ”tikapuista” nimitystä ”Ladder of Co-Creation”.

valinta riippuu muun muassa käytettävissä olevasta ajasta, resursseista tai käsiteltävän ongelman luonteesta (AbouAssi, Nabatchi & Antoun 2013).

Edellä esitettyjä malleja huomattavasti monialaisemman näkökulman kansalaisosallistumisen tematiikkaan tuo Fung (2006; 2015) ”*demokratiakuutiollaan*” (Democracy Cube). Fungin malli sisältää kolme ulottuvuutta: kuka osallistuu, kuinka osallistujat kommunikoivat ja tekevät päätöksiä sekä millainen vaikuttavuus osallistumisella on. Nämä muodostavat kuviossa 3 kuvatun kaltaisen kolmiulotteisen tilan. Malli auttaa hahmottamaan kansalaisosallistumisen suunnitteluun liittyviä monia valintoja. Esimerkiksi osallistujajoukko voidaan koota hyvin monin tavoin. Kyseessä voi olla avoin tilaisuus, johon osallistuvat ne henkilöt, joita tilaisuuden teema kiinnostaa. Avoimen tilaisuuden osallistujajoukon moninaisuutta voidaan lisätä kohdistetun rekrytoinnin kautta. Tällöin pyritään osallistamaan myös sellaisia henkilöitä, jotka jäävät usein osallistumisen ulkopuolelle. Rekrytointi voi kohdistua tällöin esimerkiksi maahanmuuttajiin tai vammaisiin henkilöihin. Osallistujajoukon edustavuus kasvaisi edelleen, jos osallistujajoukko valitaisiin kohdeväestöstä satunnaisotannan kautta. Toisaalta osallistujina voi olla sidosryhmien, kuten yhdistysten, edustajia. Joissakin tilanteissa osallistujina on lähes yksinomaan poliittisia päättäjiä tai virkamiehiä.

Kuvio 2. Kansalaisosallistumisen spektri (Nabatchi 2012; AbouAssi, Nabatchi & Antoun 2013; IAP2 2014)

Kuvio 3. Demokratiakuutio (mukailen Fung 2006: 71)

Myös kommunikoinnin ja päätöksenteon tavat voivat olla moninaisia. Osallistuja voi olla mukana pelkästään kuuntelijana. Toisaalta hän voi myös ilmaista mielipiteitään ja tiettyissä tapauksissa myös kehittää niitä. Päätöksenteko voi tapahtua aggregoinnin kautta eli kokoamalla osallistujien näkemykset yhteen esimerkiksi äänestämällä. Deliberaatiossa osallistujat puolestaan pyrkivät pääsemään lopputulokseen yhteisen puntaroinnin kautta. Päätöksenteko voi tapahtua myös asiantuntijoiden teknisen asiantuntemuksen varassa.

Vaikutusvallan osalta Fungin (2006; 2015) ”demokratiakuutio” on suhteellisen yhtenevä IAP2:n (2007) ”osallistumisen spektrin” kanssa, joskin Fung tuo mallissaan esille myös osallistumisen henkilökohtaisen hyödyn ja viestinnällisen vaikutuksen tasot. Henkilökohtainen hyöty voidaan tulkita esimerkiksi tiedonsaanniksi tai kansalaisvelvollisuuden toteuttamiseksi. Viestinnällinen vaikutus viittaa puolestaan kansalaismielipiteen muuttamisen tai mobilisoimisen kautta tapahtuvaan päätöksentekoon kohdistuvaan epäsuoraan vaikutukseen.

Erilaiset osallistumismallit sijoittuvat ikään kuin lokeroihin ”demokratiakuution” muodostamassa kolmiulotteisessa tilassa. Esimerkiksi perinteisen kuntalaiskuulemisen ”lokero” sijoittuu kuviossa 3 lähelle kuution oikeaa yläetunurkkaa. Avoimen tilaisuuden osallistujajoukko on koottu tällöin itsevalikoitumisen kautta. Osallistujat osallistuvat joko kuuntelijoina tai näkemysten kertojina. Vaikuttavuus koostuu pääosin henkilökohtaisen hyödyn tavoittelusta tai neuvojen ja konsultaation antamisesta. Vastaavasti tekninen viranomaisprosessi sijoittuu mallissa alhaalle vasempaan takanurkkaan. Viranomaiset tekisivät tällöin päätökset oman teknisen asiantuntemuksensa varassa. Myöhemmin tarkemmin avattavat kansalaisraadit ja turvallisuuskahvilat taasen sijoittuvat lähemmäs ”demokratiakuution” keskiötä.

Kansalaisosallistumisen ulottuvuudet turvallisuudessa ja maanpuolustuksessa

Edellä esitettyä osallistumisen moninaisuutta on kuvattu myös turvallisuuden näkökulmasta. Esimerkiksi Schoch-Spana ym. (2007) käsittelevät kansalaisten ja viranomaisten välisen vuorovaikutuksen tapoja liittyen erilaisiin häiriötilanteisiin, niissä toimimiseen ja niistä toipumiseen (ks. myös Pearce 2003). Ensimmäinen näistä koskee *viestintää*. Kyseessä on yksisuuntainen viestintä viranomaisilta kansalaisille, joka voi koostua muun muassa tiedotuslehdistä ja verkkosivustoista (esim. www.varaudu.info). Viestintän tarkoituksena on edesauttaa kansalaisten omatoimista varautumista, esimerkiksi informoimalla kotivaran merkityksestä tai auttamalla tunnistamaan erilaisia uhkatilanteita. *Konsultoinnissa* puolestaan tiedustellaan kansalaisten näkemyksiä ja selvitetään heidän uskomuksiaan, asenteitaan ja käytöstään liittyen muun muassa varautumiseen tai kriisiviestintään. Tähän kategoriaan voidaan nähdä kuuluvaksi esimerkiksi Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan (MTS) mielipidetutkimukset.

Schoch-Spana ym. (2007) tuovat esille lisäksi myös *yhteisön osallistumisen*¹⁸ (community engagement). Tällä he viittaavat viranomaisten ja yhteisön asukkaiden kaksisuuntaiseen vuorovaikutukseen, yhteistoimintaan ja yhteiseen oppimiseen sekä ongelmanratkaisuun. Kirjoittajien mukaan tämän kaltaista toimintaa ei kuitenkaan olisi vielä otettu vakavasti käyttöön Yhdysvaltain sisäisessä turvallisuudessa (ks. myös Bach & Kaufman 2009)¹⁹. Lee Jenni ym. (2015; ks. myös Laurian 2007) ovat saaneet samankal-

¹⁸ Vrt. siviilikriisinhallinta edellä luvussa 2.1 (esim. Kurkela 2004; Myyryläinen 2009; Ylitalo ym. 2009).

¹⁹ Bach ja Kaufman (2009: 10–11) kirjoittavat yhteisölähtöisen sisäisen turvallisuuden strategian tarpeesta: “Currently, efforts to engage local communities are primarily considered ways to get the government’s message across and perhaps add helpers to the professional response cadre during an incident. A community-oriented homeland security strategy, in contrast, would value the ideas and the people engaged in the community because they are the fulcrum of effectiveness. In the same way that the nation relies on the professional expertise of its intelligence officers, border screeners, and critical infrastructure protectors, it must rely on the ability of local residents to be effective public citizens.”

taisia tuloksia Yhdysvaltain asevoimissa, joskin ympäristöön liittyvän yhteiskunta/kansalaisuushdetoiminnan kontekstissa. Heidän haastattelemansa suhdetoiminnasta kokemusta omaavat asevoimien edustajat uskoivat, että kaksisuuntainen kansalaisosallistuminen olisi paras tapa rakentaa ja ylläpitää suhteita. Käytännössä he kuitenkin raportoivat itse käyttävänsä yksisuuntaista kommunikaatiota. Aidon dialogin luomisen sijaan haastatellut käyttivät kansalaisosallistumisen menetelmiä pääasiassa vaikuttaakseen myönteisemmän kuvan syntymiseen asevoimien ja saamaan tukea olemassa oleville politiikkatoimille ja tehdyille päätöksille. Irvin ja Stansbury (2004) tuovat esille, että ääritapauksissa tämänkaltaisen toiminnan voi ymmärtää poliittisena mielipiteenmuokkauksena (political suasion). Tällaisessa tapauksessa kyseinen toiminta sijoittuisi Ansteinin (1969) tikapuiden alimmille askelmille.

Kansalaisosallistumisen moninaisuutta turvallisuuden kontekstissa voi tulkita myös kansalaisten lukuisten erilaisten roolien kautta²⁰. Kansalaiset voivat toimia turvallisuushallinnossa esimerkiksi sensoreina, reaktiivisina sensoreina tai proaktiivisina sensoreina (Díaz, Carroll & Aedo 2016). Ollessaan *sensoreina*, kansalaiset toimivat ikään kuin informantteina turvallisuusviranomaisille. *Reaktiivisina sensoreina* kansalaiset paitsi välittävät tietoa kriisitilanteesta, myös toimivat siinä viranomaisten ohjeiden mukaisesti. *Proaktiivisina sensoreina* resilientin yhteisön asukkaat puolestaan astuvat tilanteen johon ja ottavat siitä ainakin tilapäisen vastuun. Schoch-Spana (2012) on puolestaan jakanut tarkastelussaan kansalaiset kuuteen eri rooliin. Nämä ovat: hätäantunut väkijoukko, osaava vapaaehtoinen, kuunteleva yleisö, omatoiminen varautuja, kumppani suunnittelussa ja päätöksenteossa sekä resilientti selviytyjä. Roolit on kuvattu yksityiskohtaisemmin taulukossa 1. Luokittelu pohjautuu kansanterveyttä uhkaaviin kriiseihin varautumiseen liittyvään yhdysvaltalaiseen diskurssiin kymmenen vuoden aikaväliltä ja siitä kumpuaviin käsityksiin kansalaisten rooleista erilaisissa vakavissa häiriötilanteissa (esim. bioterrorismi).

²⁰ Suomalaisessa kontekstissa ei varsinaisesti ole tarkasteltu kansalaisen roolia turvallisuushallinnossa, vaan tilannetta on peilattu kolmannen sektorin, järjestötoiminnan sekä vapaaehtoisuuden kautta (esim. Hatakka 2014; Innola 2014; Kunnaskari 2014; Laaksonen & Salmi 2016; Perttula 2013 & 2016).

Taulukko 1. Turvallisuuden diskursseissa esille tulleita kansalaisten rooleja (Schoch-Spana 2012).

Hätäntynyt väkijoukko	Vakavissa häiriötilanteissa kansalaiset menevät paniikkiin ja syntyy laajaa yhteiskunnallista levottomuutta ja sekasortoa. Kansalaiset asetetaan hyvin yksilotteiseen rooliin ja heidät nähdään ongelmaksiksi, jota pitää kontrolloida.
Osaava vapaaehtoinen	Levottomuuksien ja sekasorron sijaan erilaiset häiriötilanteet heittävätkin sosiaalista koheesiota. Vapaaehtoisten määrä lisääntyy ja kansalaiset alkavat auttaa toisiaan. Vapaaehtoisresurssit täydentävät viranomaistyöpanosta. Lisäksi ihmiset esimerkiksi lisääntyvässä määrin luovuttavat verta ja lahjoittavat hyväntekeväisyyteen.
Kuunteleva yleisö	Kriisitilanteissa kansalaiset kaipaavat viranomaisilta oikea-aikaista ja olennaista tietoa. He eivät muodosta ongelmaa, jota pitäisi kontrolloida, vaan he ovat tavallisia huolestuneita kansalaisia, jotka tarvitsevat tietoa meneillään olevasta kriisistä ja siinä toimimisesta. Tiedonvälitys on avointa, yhdenmukaista ja läpinäkyvää, sisältäen niin tietoa siitä mitä tiedetään, kuin myös informointia siitä, mitä ei vielä tiedetä.
Omatoiminen varautuja	Kansalaiset voivat varautua omatoimisesti erilaisiin häiriötilanteisiin, esimerkiksi laatimalla perhekohtaisen ”varautumissuunnitelman” ja keräämällä riittävän kotivararan. Kansalaiset voivat myös perehtyä etukäteen moninaisiin epätavanomaisiin uhkiin ja niissä toimimiseen. Tämänkaltaisen toiminta ihanteellisesti vähentää kriisitilanteiden shokeeraavuutta. Kansalaisten omatoiminen varautuminen edesauttaa sitä, että viranomaiset voivat kohdistaa avun kaikista hädänalaisimpiin.
Kumppani suunnittelussa ja päätöksenteossa	Valmiussuunnittelua ei tehdä kansalaisten puolesta, vaan kansalaisten kanssa. Pelkkä viestintä ei tällöin riitä. Kansalaisilta kysytään heidän huolistaan, prioriteeteistaan ja suunnitelmien käytännön toteutettavuudesta, ja heitä myös kuunnellaan. Kansalaisten, viranomaisten ja päättäjien yhteinen puntarointi korostuu sellaisissa asiakysymyksissä, jotka ovat eettisesti latautuneita ja jotka edellyttävät vaikeiden päätösten tekemistä.
Resilientti selviytyjä	Resilientit yhteisöt ovat joustokkyisiä. Kriisitilanteissa tällaiset yhteisöt ovat kykeneviä mukautumaan tilanteeseen ja toipumaan siitä nopeasti. Resilienteissa yhteisöissä on vahva osallistumisen infrastruktuuri. Vapaaehtoiset harjoittelevat aktiivisesti. Kumppanuudet ylittävät eri sektorirajat. Yhteisön näkemykset tulevat osaksi valmiussuunnittelua.

Turvallisuuden tematiikan näkökulmasta voidaan nostaa vielä esiin ajankohtainen kysymys siitä, mitä on *hyvä aktiivinen kansalaisuus*. Tässä yhteydessä keskustelua on heittänyt esimerkiksi katupartiointi. van der Land (2014; ks. myös van Steden, Caem & Boutellier 2011) korostaa tutkimuksessaan kontekstin merkitystä. Hänen mukaansa katupartiointia ei voisi sinällään määritellä yksinkertaisesti hyväksi tai huonoksi kansalai-

suudeksi, vaan määrittely riippuu siitä kontekstista, jossa katupartiot toimivat. Vaikuttavia tekijöitä ovat muun muassa toimijoiden motiivit ja suhteet viranomaisiin.

Jakoa voi tehdä esimerkiksi ”bottom-up” ja ”top-down” katupartioihin. Alhaalta ylöspäin syntyvät katupartiot hakevat toimintalegitimiteettinsä koetusta viranomaisten heikosta toimintakyvystä. Vastaavasti ylhäältä alapäin syntyvien katupartioiden legitimiteetti olisi peräisin viranomaisten antamasta mandaatista. ”Hyvyyden” määrittely onkin tässä yhteydessä vahvasti subjektiivista ja viranomaisten ja kansalaisten tulkinnoissa voi olla merkittäviä eroavaisuuksia²¹. Esimerkiksi van der Landin (2014) tutkimuksessa viranomaisten näkökulmasta toivotuksi kansalaisuudeksi muodostuu ”bottom-up” katupartio-toiminnan sijaan enemmänkin virallisten ohjeistusten mukaan toimiva ”top-down”-katupartiointi. Haasteeksi muodostuu näiden toimintamuotojen välisen balanssin hakeminen.

2.3 Deliberatiivinen demokratia ja deliberatiiviset kansalaisfoorumit

Vaikka varsinaisen deliberatiivisen käänteen – demokratian ideaalitilan siirtymä äänestyskeskeisestä demokratiasta kohti keskustelevaa demokratiaa (ks. Chambers 2003) – nähdään sijoittuvan 1990-luvun alkuun (Dryzek 2002), on ajatuksella deliberatiivisesta päätöksenteosta pitkä historia. Käsiteltäessä deliberatiivisen demokratian historiaa, ulotetaan sen juuret tyypillisesti antiikin Ateenan kansankokouksiin (esim. Richards & Gastil 2016; Gutmann & Thompson 2004; Fishkin 2009). Historioitsijat ovat kuitenkin spekuloineet deliberatiivisen päätöksenteon ulottuneen kauemmas historiassa; heimo- ja leirinuotiodemokratian muodossa jopa varhaisimpiin metsästäjä-keräilijä yhteiskuntiin (ks. Nabatchi & Leighninger 2015).

Varsinainen deliberatiivinen demokratiateoria on kehittynyt eri vaiheiden kautta. Esimerkiksi Elstub (2010) jakaa teorian kehittymisen kolmeen sukupolveen. Ensimmäisen sukupolven edustajat, kuten Jürgen Habermas ja Joshua Cohen, määrittivät deliberatiivisen demokratian vaativat normatiiviset periaatteet²². Toisessa sukupolvessa teoriaa muokattiin sopimaan paremmin yhteiskunnalliseen todellisuuteen. Kolmannessa sukupolvessa keskeiseksi haasteeksi muodostui deliberatiivisen demokratian institutionalisi-

²¹ Valkama (2012) kirjoittaa väitöskirjassaan *hybridiasiakkuudesta*, viitaten tällä asiakkuuden kontekstisidonnaisuuteen eli siihen, kuinka asiakkaan roolit (esim. holhottava, passiivinen, aktiivinen tai valitsija) vaihtelevat tilanteen mukaan. Tällöin esimerkiksi yhdessä tilanteessa aktiivinen asiakkuus voi olla toivottavaa, toisessa taas epätoivottavaa. Yhtäläillä voitaneen puhua myös *hybridikansalaisuudesta*.

²² Pohjimmiltaan deliberatiivinen demokratia on normatiivinen teoria ja transformatiivinen projekti. Deliberatiivisen demokratia ei ole tällöin olemassa olevaa poliittista toimintaa selittävä ja kuvaileva teoria (”what is”), vaan pikemminkin toivottavaa poliittista toimintaa määrittävä teoria (”what ought to be”). (Ercan & Dryzek, 2015; Elstub & Böker 2015.)

soiminen. Äskettäin Elstub, Ercan ja Mendonça (2016) ovat nostaneet esille vielä neljännen sukupolven, jossa tarkastelujen fokus on kohdistunut erilaisiin deliberatiivisiin systeemeihin²³.

Dryzek (2010) kirjoittaa puolestaan erilaisista deliberatiivisista käänteistä. Teorian perustan luomista seurasi institutionaalinen käänne eli fokuksen kiinnittyminen erityisesti deliberatiivisiin kansalaisfoorumeihin. Systemisessä käänteessä huomio siirtyi mikrotasolta deliberatiiviseen systeemiin kokonaisuutena. Seuraavassa käytäntöfokusoituneessa käänteessä keskeiseksi kysymykseksi muodostui se, kuinka deliberatiivinen demokratia-teoria kyettäisiin kytkemään reaali maailman politiikkaan. Lopuksi empiirisessä käänteessä painotukseksi muodostui kehittyneen teorian testaaminen systemaattisen empiirisen tutkimuksen kautta.

Deliberatiivisessa demokratiassa ei ole kuitenkaan kyse varsinaisesta yhtenäisestä teoriasta (Elstub, Ercan & Mendonça 2016). Näkemykset jakaantuvat esimerkiksi siitä, mikälainen kommunikaatio on deliberatiivista, tulisiko deliberaation johtaa päätöksentekijöitä sitovaan päätökseen ja keitä deliberaatioon tulisi osallistua. Mansbridge (2015) on pyrkinyt omalta osaltaan luomaan yhtenäistä teoreettista viitekehystä tarkastelemalla ”hyvän deliberaation” standardeja. Hän tuo tarkastelussaan esille sitä, kuinka klassiset standardit ovat kehittyneet ajan myötä. Hän tulkitsee ensinnäkin deliberaation klassisiksi ja sellaisinaan säilyneiksi standardeiksi *vallankäytön poissaolon ja keskinäisen kunnioituksen*. Näistä ensimmäinen viittaa regulatiiviseen ideaaliin – tavoiteltava, mutta käytännössä tavoittamaton ideaali²⁴ – siitä, että pakkovalta, kuten uhkailu ja voimankäyttö, ei tulisi vaikuttaneeksi deliberaation kulkuun. Jälkimmäinen tarkoittaa muiden ihmisarvon kunnioittamista, ilmeten deliberaatiossa esimerkiksi toisten näkemysten kuuntelemisena ja huomioimisena.

Mansbridgen (2015) kuvaamista muista klassisista standardeista erityisesti *perustelujen rakentuminen* ja *konsensushakuisuus* ovat kehittyneet Dryzekin (2010) ja Elstubin (2010) kuvaamien käänteiden kautta. Bächtiger ym. (2010) jakavatkin deliberaation

²³ Huomio on keskittymässä siihen, miten deliberaatio toteutuu kompleksisessa nyky-yhteiskunnassa, jossa ei ole olemassa yhtä yhtenäistä julkista tilaa (public sphere), vaan niiden moninaisuus. Deliberatiivisissa systeemeissä systeemin (enemmän tai vähemmän deliberatiiviset) osat täydentäisivät ja korjaisivat toisiaan, muodostaen näin vahvemman deliberatiivisen kokonaisuuden (ks. Mansbridge ym. 2012). Keskeistä on osien välisen vuorovaikutuksen mahdollistaminen. Esimerkiksi Mendonça (2016) pohtii artikkelissaan virkamiesten, median ja aktivistien merkitystä systeemin osien toisiinsa kytkemisessä.

²⁴ Youngin (1996) ja Sandersin (1997) mukaan on epärealistista ajatella, että poliittiseen ja taloudelliseen asemaan liittyvä vallankäyttö voitaisiin sulkea deliberaation ulkopuolelle. He perustelevat käsityksiään yhteiskunnan sosiaalisilla ja kulttuurisilla tekijöillä, jotka johtavat siihen, että tiettyjen ihmisten argumenteilla tulee aina olemaan enemmän painoarvoa kuin toisten. Toisaalta tutkimusten perusteella deliberatiivinen demokratia ei kuitenkaan näyttäisi yrittävän häivyttää valtaa tai vallankäyttöä, vaan suhtautuu siihen melko käytännöllisesti. Kaikessa sosiaalisessa toiminnassa valta on jollain tavoin läsnä, mutta siitä voidaan erottaa asteita tai muotoja, kuten pakkovalta, käskyvalta, virallinen valta tai mahdollistava valta. (Curato ym. 2016.)

klassiseen tyyppiin 1 deliberaation ja kehittyneempään tyyppiin 2 deliberaation (ks. myös Raisio, Valkama & Peltola 2014). Klassisessa tulkinnassa deliberaatio nähdään hyvin kognitiiviseksi prosessiksi, jossa keskeistä on rationaalisuus, tyyneys ja tunteiden sivuuttaminen, tavoitteen ollessa konsensuksen saavuttaminen. Kehittyneempi näkemys deliberaatiosta puolestaan hyväksyy monet erilaiset kommunikaation muodot, kuten tarinoiden kertomisen (ks. Curato ym. 2016). Myös tunteista ja empatiasta tulee luontainen osa deliberaatiota (ks. Morrell 2010). Vaikka konsensus säilyisikin tavoitteena, hyväksytään kehittyneemmässä deliberaatiossa suotuisana lopputuloksena myös metakonsensus eli ymmärrys käsitteillä olevan asian luonteesta ja siihen liittyvistä erilaisista arvoista ja näkemyksistä (Curato ym. 2016; Niemeyer & Dryzek 2007). On syytä huomioida se, että näiden standardien kehittymisestä huolimatta deliberaatiolla *ei tarkoiteta mitä tahansa jokapäiväistä puhetta*, vaan keskiössä on edelleenkin erilaisten näkemysten esiintuominen, niiden perustelu sekä vaihtoehtojen perusteellinen punninta²⁵.

Muiksi deliberaation klassisiksi standardeiksi Mansbridge (2015) määrittelee muun muassa *orientoitumisen yhteiseen hyvään, yhtäläiset vaikuttamismahdollisuudet sekä inklusiivisuuden, vilpittömyyden ja julkisuuden* tavoitteet. Jokainen näistä on kehittynyt ajan myötä. Esimerkiksi julkisuuden tavoitteen hyväksytään nykyään riippuvan deliberaation kontekstista. Asian ollessa hyvin arkaluontoinen, voi laadukas deliberaatio edellyttää perustellusti suljettuja ovia (ks. Pekonen 2011). Lisäksi uutena deliberaation standardina Mansbridge (2015) korostaa deliberaation episteemisiä tavoitteita; hyvän päätöksen aikaansaamiseksi deliberaatioon osallistujilla tulisi olla mahdollisuus saada käyttöönsä olennaista tietoa mahdollisimman laaja-alaisesti (ks. Fishkin 2009).

Deliberatiivinen demokratia pitää sisällään lukuisia mikrotason toimintamalleja (mini-public), joilla pyritään tavoittelemaan edellä esitettyjä – makrotasolla vaikeasta tavoiteltavia – ”hyvän deliberaation” standardeja. Tästä johtuen deliberatiivinen demokratia voidaankin ymmärtää myös sateenvarjotermiksi useille erilaisille deliberatiivisille kansalaisfoorumeille (Nabatchi 2010). Tämä deliberatiivisen demokratian sovellusten joukko pitää sisällään muun muassa kansalaisraadit (Citizens’ Jury), deliberatiiviset mielipidemittaukset (Deliberative polling) ja 2000-luvun kuntakokoukset (21st Century Town Meeting). Nämä eroavat toisistaan kestoltaan, osallistujajoukoltaan ja vaikutuksiltaan. Keskeistä on se, että kukin sovellus tavoittelee deliberatiivisen demokratian ideaalia²⁶.

²⁵ Mansbridgen (2015: 29; Dryzek 2002) käyttämä deliberaation minimimääritelmä on seuraava: “mutual communication that involves weighing and reflecting on preferences, values, and interests regarding matters of common concern”.

²⁶ Todellisuudessa monet deliberatiivisen demokratian ideoista ovat keskenään jännitteisessä suhteessa (Mongoven ym. 2016; Beauvais & Bächtiger 2016). Esimerkiksi isommalla osallistujamäärällä toteutuisi parempi edustavuus, mutta toisaalta laadukas deliberaatio toteutuu paremmin pienemmällä osallistujamäärällä. Deliberatiivisten kansalaisfoorumeiden suunnittelijat joutuvatkin tekemään kompromisseja eri ideojen välillä.

Ryan ja Smith (2014) ovat määritelleet seuraavat kolme deliberatiivisten kansalaisfoorumien ominaispiirrettä (ks. myös Carson & Hartz-Karp 2005):

1. Kansalaisfoorumiin osallistuu kattava ja edustava joukko ihmisiä, joita käsiteltävä asia koskee. Osallistujajoukko on tällöin mahdollisimman *inklusiivinen* suhteessa kohdeväestöön.
2. Kansalaisfoorumin osallistujat ottavat osaa *strukturoiduun deliberaatioon*, jota ohjaavat riippumat fasilitaattorit. Deliberaation liittyy niin eri näkökulmien esille tuominen ja puntarointi, kuin myös monipuolisen tiedon saaminen deliberaatioiden tueksi.
3. Kansalaisfoorumin tavoitteena on tuoda päätöksentekijöiden tietoon osallistujien punnittu näkemys. Pyrkimys on *päätöksentekoon vaikuttaminen*.

Deliberatiivisen demokratian ja deliberatiivisten kansalaisfoorumien mahdollisuudet ovat monilta osin yhteneviä luvussa 2.1. esiin tuotujen kansalaisosallistumisen hyötyjen kanssa. Päätöksenteon legitimitetin kasvamisen ja aktiivisen kansalaisyhteiskunnan rakentumisen lisäksi deliberatiivisen demokratian mahdollisuuksiin liittyy myös erityispiirteitä (ks. esim. Fung 2015)²⁷. Näitä ovat muun muassa empatiaongelmien väheneminen ja näkemysten fokuoituminen yhteiseen hyvään (Curato ym. 2016).

Empatiaongelmat muodostuvat, koska ihmisten todellisuus muodostuu helposti yksipuoliseksi, jolloin eriävät näkemykset jäävät vain taustameluksi. Massamedian ja Internetin kasvanut rooli ihmisten tietoisuuden kasvattajina on johtanut siihen, että ihmisten on entistä helpompi hakea vain sellaista tietoa, joka vahvistaa kunkin omia mielipiteitä. Melville ja Kingston (2011) toteavat, että tämä kehitys on johtanut siihen, että nykyisin monet ihmiset elävät *ideologisten kuplien* sisällä. Tämä näkyy erityisesti siinä, että ei olla kiinnostuneita toisten ihmisten mielipiteistä tai elämäntilanteesta yleensä. Pekosen (2011: 45) sanoin "Suurin uhka piilee unohtamisessa ja siinä, ettei tarvitse välittää". Esimerkiksi Fishkinin (2009) sekä Curaton ym. (2016) tutkimukset osoittavat konkreettisesti, että deliberatiiviset prosessit voivat vähentää kohtaamisten, tiedonsaannin ja ymmärryksen lisääntymisen myötä ihmisten välisiä empatiaongelmia ja ennakkoluuloja.

Deliberatiivisen demokratian ehkä idealistisin piirre on deliberaation myötä tapahtuva orientoituminen yhteiseen hyvään (common good). Tässä deliberatiivinen demokratia eronnee suorasta demokratiasta. Voidaan olettaa, että suora demokratia, esimerkiksi kansanäänestys, on summatiivinen kuva yksittäisten ihmisten intresseistä. Tämä voi johdattaa, varsinkin paikallisella tasolla, niin sanottuihin NIMBY²⁸-ilmiöihin (ks. Chambers

²⁷ Tarkemmin deliberatiivisen demokratian haasteista ja mahdollisuuksista teoksessa Raisio & Vartiainen (2011).

²⁸ Not In My Back Yard.

2003). NIMBYt konkretisoituvat erityisesti omaan asuinympäristöön, ja ne pohjautuvat näkemykseen siitä, mikä on hyvää *minun* kannaltani, ei siitä, mikä olisi hyvää *meidän* kannaltamme. Deliberatiivinen demokratia on yksi keino välttää NIMBY-ilmiötä, koska siinä tavoitellaan yhteistä hyvää, perusteltujen ja monipuolisten argumenttien varassa (ks. esim. Öberg & Uba 2015). Oletuksena on, että vain sellaiset argumentit selviytyvät deliberatiivisesta prosessista, jotka tulevat laajasti hyväksytyiksi (ks. Wilson 2009; Fishkin ym. 2010). Vahvasti omista intresseistä kumpuavat argumentit eivät ole helposti perusteltavissa toisille (ks. Cohen 1991). Sama pätee myös populistisiin argumentteihin (van Steden, Caem & Boutellier 2011).

Deliberatiivisissa prosesseissa sen sijaan, että pyrittäisiin vain peilaamaan ihmisten näkemyksiä, luodaan niille myös mahdollisuus muuttua (Curato ym. 2016). Deliberaation myötä kansalaisten näkemyksistä tulee tietoihin ja laaja-alaisiin keskusteluihin perustuvia, jolloin niitä on myös vaikeampi manipuloida (Fishkin 2009). Näkemysten muuttamisen mahdollistaminen on erityisen tärkeää käsiteltävän teeman ollessa sellainen, johon kansalaisilla ei ole ollut mahdollisuutta muodostaa punnittua näkemystä. Kim ym. (2009) kysyvätkin ovatko esimerkiksi kansanäänestysten tulokset valideja – esittävätköäänestysten tulokset oikeasti sitä, mitä niiden oletetaan esittävän – jos kansalaisilla ei ole ollut mahdollisuutta laaja-alaiseen julkiseen keskusteluun ja monipuoliseen asiaan perehtymiseen. Herne ja Setälä (2005) näkevät näkemysten muuttumiselle kolme erilaista syytä (ks. myös Grönlund, Herne & Setälä 2015). Ensinnäkin virheelliset uskomukset vähenevät monipuoliseen informaatioon perehtymisen kautta. Toisekseen epä johdonmukaiset argumentit vähenevät, koska deliberaatiossa painoarvoa saavien argumenttien tulee olla harkittuja ja perusteltuja. Kolmanneksi kohtuuttomat vaatimukset vähenevät, koska osallistujat alkavat ymmärtää, että paikoittain on välttämätöntä tehdä raskaita päätöksiä ja niihin liittyviä uhrauksia, ts. osallistujat saavat paremman otteen todellisuudesta (ks. Yankelovich 1995; 2011).

Entä mitkä ovat sellaisia asioita, jotka edellyttäisivät laaja-alaista kansalaisdeliberaatiota turvallisuuden ja maanpuolustuksen toimialalla? Esimerkiksi Shane (2012) määrittelee kyberturvallisuuden kehittämisen – erityisesti policy-tasolla – yhdeksi tällaiseksi keskeiseksi kysymykseksi. Hän painottaa sitä, että kyberturvallisuus koskettaa kaikkia, eikä siihen liittyvää keskustelua saisi luovuttaa vain asiantuntijoille. Kyberturvallisuuden käsittely toki sisältää merkittäviä teknisiä valintoja, jotka edellyttävät erityistaitoja. Shane (2012) kuitenkin korostaa, että kyberturvallisuuden tematiikka sisältää myös laajasti erilaisia kilpailevia arvoja ja prioriteetteja, jolloin arvovalinnat korostuvat. Näissä taas ”tavallisilla kansalaisilla” on annettavaa. Kansalaisosallistumisen lisäämisen käytännön hyötyinä kansalaiset voivat esimerkiksi tuoda esille sellaisia politiikkatoimien vaikutuksia, joita ei suunnittelussa aiemmin ole tullut esille. Lisäksi deliberaation myötä olisi mahdollista haastaa asiantuntijatiетoon liittyviä mahdollisia vinoumia. Deliberaation

roolia on nostettu esiin samankaltaisilla argumenteilla myös esimerkiksi valmiussuunnittelun kontekstissa (ks. Schoch-Spana ym. 2007; Millen 2011).

Shanen (2012) näkemykset ovat yhteneviä monien deliberatiivisen demokratian tutkijoiden ja kehittäjien kanssa. Kirjallisuudessa painotetaan sitä, että deliberatiiviset toimintamallit ovat erityisen tarpeellisia silloin, kun käsitelty asia sisältää merkittäviä arvoriitoja²⁹, sen käsittely edellyttää niin teknistä kuin kokempohjaista tietoa ja kun käsitelty asia on merkittävä ihmisten elämälle (esim. Yankelovich 1995; Solomon & Abelson 2012). Usein deliberatiivisen demokratian mahdollisuudet kytketäänkin *wicked problem*³⁰ -tason ongelmiin (Hurlbert & Gupta 2015; Raisio & Vartiainen 2015). Myös Warren (1996) painottaa sitä, että silloin kun käsiteltävät asiat ovat hyvin kiistanalaisia ja merkittäviä, kansalaisten on syytä käyttää rajallisia resurssejaan osallistuakseen deliberatioon. Vastaavasti jo vakiintuneet rutiininaiset asiat jäisivät perinteisten auktoriteettien käsiteltäviksi.

2.3.1 Esimerkkejä deliberatiivista kansalaisfoorumeista turvallisuuden ja maanpuolustuksen toimialalla

Kuten edellä on todettu, on deliberatiivisia kansalaisfoorumeita löydettävissä turvallisuuden ja erityisesti maanpuolustuksen toimialalta vain vähäinen määrä. Seuraavaksi esitellään sellaisia kansalaisfoorumeita, joissa on kytkös turvallisuuden tematiikkaan, joskin monen esimerkin osalta kytkös jää löyhäksi. Tarkastelu ei ole kaiken kattava, vaan mukaan on pyritty ottamaan erityyppisiä ja teemaisia deliberatiivisia kansalaisfoorumeita. Tarkastelussa edetään Ryanin ja Smithin (2014) tekemän luokittelun kautta. He ovat luokitelleet deliberatiiviset kansalaisfoorumit *tiukan*, *keskitason* ja *laajan määrittelyn* mukaisiin malleihin.

Luokittelu sisältää tiukan määrittelyn osalta vain yhden mallin, *deliberatiivisen/punnitun mielipidemittauksen*. Kyseessä on Stanfordin yliopiston professorin James S. Fishkinin kehittämä sovellus, joka voidaan ymmärtää mielipidemittaukseksi ennen ja jälkeen deliberaation (ks. Fishkin 2009). Malli soveltuu käytettäväksi silloin, kun halutaan syvällisempää tietoa kuin perinteisillä kyselyillä on mahdollista saavuttaa. Prosessi

²⁹ Wittes ja Poplin (2016) käsittelevät artikkelissaan laajaa Yhdysvalloissa tehtyä maanpuolustuksen teemoja käsitellyttä kyselyä. He nostavat analyysissään esille sen, kuinka kyselyyn vastanneet kansalaiset olivat yhtäältä tietämättömiä asevoimien toimintaan liittyvistä seikoista (esim. asevoimien koko ja kustannukset) sekä toisaalta kuinka vastanneet myös tekivät epäjohtonmukaisia vaatimuksia harjoitetulle turvallisuuspolitiikalle (esim. asevoimien rahoitus tulisi pitää samana tai sitä tulisi vähentää, mutta samaan aikaan asevoimien palkkakulujen tulisi pysyä samana tai niitä tulisi nostaa). Tämä tuo osaltaan esille deliberaation tarpeen. Kirjoittajat painottavatkin sitä, että kansallisesta turvallisuuspolitiikasta olisi tarve keskustella enemmän.

³⁰ Suomenkielessä on käytetty muun muassa termejä ”pirullinen ongelma”, ”viheliäinen ongelma” tai ”ilkeä ongelma”.

alkaa etukäteiskyselyllä, joka lähetetään satunnaisotannalle valituille kansalaisille. Vastanneista valitaan mahdollisimman edustava ryhmä, yleensä 200–300 henkilöä, jotka osallistuvat varsinaiseen deliberatiiviseen mielipidemittaukseen. Valitut osallistuvat viikonlopun mittaiseen yhteiseen tilaisuuteen, jossa aihetta käsitellään monipuolisen tiedon ja keskustelujen avulla. Keskustelut käydään pienryhmissä koulutettujen fasilitaattoreiden johdolla. Pienryhmät laativat myös kysymyksiä paikalle kutsutuille asiantuntijoille. Lopuksi osallistujat vastaavat jälkikäteiskyselyyn, josta selviää heidän deliberaation jälkeinen mielipiteensä. Etu- ja jälkikäteiskyselyjen tulokset analysoidaan, jolloin selviää, miten tieto ja keskustelut ovat muuttaneet osallistujien mielipiteitä. Analyysin valmistuttua tulokset välitetään tiedotusvälineille.³¹

Deliberatiivisia mielipidemittauksia on toteutettu *laajaan turvallisuuskäsitykseen* kytkeytyen useita. Esimerkiksi Japanissa toteutetuissa deliberatiivisissa mielipidemittauksissa teemoina on ollut muun muassa elintarviketurvallisuus (v.2011) ja (Fukushima I -voimalan ydinonnettomuuden jälkeen) energiapolitiikka (v.2012). Myös Afrikassa on toteutettu resilienssin vahvistamiseen pyrkiviä deliberatiivisia mielipidemittauksia. Esimerkiksi Ugandan toteutetut kaksi deliberatiivista mielipidemittauksia käsitelivät ympäristökatastrofeja, kaavoitusta ja väestön uudelleensijoitusta (v.2014). Maailman ensimmäinen deliberatiivinen mielipidemittaus toteutettiin Englannissa vuonna 1994. Käsitelty teema meni tällöin aivan turvallisuuden ytimeen. Tapahtumaan osallistui 301 englantilaisen edustava joukko. Viikonlopun ajan osallistujat käsitelivät rikollisuuden teema-aiheita. Käsitellyt kysymykset liittyivät esimerkiksi rikostuomioihin (mm. kuolemantuomio), kansalaisten itsesuojeluun (mm. katupartiot) sekä poliisien henkilöstöresursseihin ja aseenkantoon. Tehtyjen mielipidemittauksien mukaan osallistujien näkemyksissä tapahtui merkittäviä muutoksia. Myös heidän tietotasonsa käsitellyistä kysymyksistä kasvoi merkittävästi. (ks. Luskin, Fishkin & Jowell 2002.)

Seuraavat kaksi esimerkkiä kuuluvat Ryanin ja Smithin (2014) luokittelussa keskitason määrittelyn mukaisesti deliberatiivisiin kansalaisfoorumeihin. Kyseiset mallit eivät ole tällöin yhtä strukturoituja tai osallistujarakenteeltaan edustavia kuin Fishkinin deliberatiivinen mielipidemittaus. Ensimmäinen esimerkki on Yhdysvalloissa AmericaSpeaks-järjestön kehittämä *2000-luvun kuntakokous*. Kyseessä on hyvin laajamittainen deliberatiivinen sovellus, jossa jopa tuhansia ihmisiä kokoontuu yhdeksi päiväksi saman katon alle puntaroimaan annettua teemaa. Osallistujat rekrytoidaan monipuolisen markkinoinnin kautta. 2000-luvun kuntakokouksissa teknologialla on merkittävä rooli. Jokaisella osallistujalla on käytössään sähköinen äänestyslaite ja äänestyksen tulokset näkyvät yhteisiltä näytöiltä. Fasilitoidut pienryhmäkeskustelut kyetään näin yhdistämään koko osallistujajoukon yhteisiksi näkemyksiksi. Yksi tunnetuimpia esimerkkejä 2000-luvun kuntakokouksesta on New Yorkissa vuonna 2002 järjestetty tapahtuma, jossa yli 4 300

³¹ Lisätietoa maailmalla toteutetuista deliberatiivisista mielipidemittauksista:
<http://cdd.stanford.edu/deliberative-polling-timeline/>

New Yorkin asukasta kokoontui puntaroimaan WTC-alueen jälleenrakentamista. (Lukensmeyer & Brigham 2002.)

New Orleansissa, hurrikaani Katrinan jälkeen vuonna 2006, toteutettiin puolestaan sovellettu 2000-luvun kuntakokous. Tapahtuma oli avoin kaikille ja siihen osallistui yhteensä yli 2 500 New Orleansin asukasta. Ainutlaatuista oli se, että tapahtuma järjestettiin toisiinsa linkitettyjen, sähköisten yhteyksien kautta viidessä eri kaupungissa ja 16 muulla alueella, joissa New Orleansin väestö hurrikaanin tuhojen vuoksi eli. Osallistujat käsittelivät päivän kestävässä tapahtumassa jälleenrakentamiseen liittyviä keskeisiä kysymyksiä ja eri toimenpidevaihtoehtoja. Päivän päätteeksi osallistujat päättivät viidestä toimenpiteestä, jotka he näkivät tärkeimmiksi kaupungin uudelleenrakentamisen kannalta. Tulokset otettiin huomioon tapahtuman jälkeen laaditussa jälleenrakennussuunnitelmassa. Wilson (2009) on tarkastellut tutkimuksessaan New Orleansin deliberaatioita. Hän korostaa analyysissään deliberatiivisten osallistumisprosessien mahdollisuutta kehittää luottamusta yli yhteiskunnallisten rajojen sekä edesauttaa kovia kokeneiden yhteisöjen toipumista. Vaikka New Orleansissa toteutettu deliberatiivinen malli toimi tärkeänä päätöksenteon legitimitetin lisääjänä, näkee Wilson yhteisöllisen luottamuksen lisääntymisen ja yhteisön toipumisen edistymisen vähintään yhtä tärkeinä deliberaation lopputuloksina.

Toinen käsiteltävä esimerkki on yhdysvaltalaisen Ned Crosbyin kehittämä *kansalaisraati*. Kansalaisraadien esikuvana toimivat amerikkalaisten tuomioistuinten valamiehistöt, jossa valamiehet todistusaineiston kuulemisen ja punnitun keskustelun jälkeen päätyvät esittämään tuomionsa. Samoin kansalaisraadissa joukko ihmisiä kokoontuu yhteen käsittelemään heille annettua ongelmakysymystä. He tenttaavat kansalaisraadissa käsiteltävän teeman kannalta relevantteja asiantuntijoita, käyvät keskenään monipuolista keskustelua ja vasta tämän jälkeen esittävät julkisesti johtopäätöksensä. Kehitystyön myötä kansalaisraatien perustaksi ovat muodostuneet seuraavat toimintaperiaatteet (ks. Crosby & Nethercut 2005). Ensinnäkin kansalaisraadissa kootaan yhteen ositetulla satunnaisotannalla luotu pienoiskokoinen yhteiskunta. Laadukkaan deliberaation mahdollistavaksi kooksi on nähty noin 16–24 henkilöä. Osallistujat saavat käyttöönsä korkealaatuista informaatiota. Kansalaisraadissa keskeisiä toimijoita ovat fasilitaattorit, jotka varmistavat turvallisen tilan synnyn keskusteluille. Osallistujien johdattelua ja ulkopuolista manipulointia vältetään kaikin tavoin. Lisäksi taataan, että agenda ja kuulemiset ovat tasapuolisia. Lopuksi varmistetaan se, että kansalaisraadilla on riittävästi aikaa toimia, keskimäärin noin kolmesta viiteen päivää.³²

Tampereella syyskuussa 2014 toteutettu Pirkka14-kansalaisraati on harvoja turvallisuuden ja maanpuolustuksen kovaan ytimeen osuvia deliberatiivisia sovelluksia. Kyseinen kansalaisraati toteutettiin osana Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston laajaa Pirk-

³² Lisätietoa kansalaisraatimenetelmästä, ks. Raisio & Vartiainen (2011).

ka14-valmiusharjoitusta, kytkeytyen myös Panssariprikaatin johtamaan Wanaja14-paikallispuolustusharjoitukseen. Harjoituksen kuvitteellisena taustatilanteena oli kiristynyt kansainvälinen tilanne ja siitä aiheutuvat tietoverkkohyökkäykset seurannaisvaikutuksineen. Ensimmäistä kertaa valmiusharjoitukseen otettiin mukaan myös kansalaisnäkökulma. Pyrkimyksenä oli kartoittaa punnittu kansalaismielipide yhteiskunnallisen turvallisuuden kysymyksistä.

Kansalaisraati oli valmiusharjoituksen tavoin maakunnallinen ja siihen ilmoittautuminen oli mahdollista Pirkanmaan kuntien asukkaille. Raatiin valittiin ilmoittautuneista 16 henkilöä siten, että kokoonpanosta tuli mahdollisimman heterogeeninen³³. Kansalaisraati toteutettiin samanaikaisesti valmiusharjoituksen kanssa, kolmen päivän aikana, jolloin yhteisten keskusteluiden ja asiantuntijoiden kuulemisen sekä tenttaamisen lisäksi raatilaiset tutustuivat poikkeuksellisesti myös kentällä lavastettuun häiriötilanteeseen. Kansalaisraadın viimeisenä päivänä raatilaiset tiivistivät raatipäivien keskustelut kaikkien hyväksymäksi julkilausumaksi³⁴. Julkilausuma esitettiin erillisessä mediatilaisuudessa. Vaikuttavuutta pyrittiin edistämään pyytämällä relevanteilla tahoilta viralliset vastineet kansalaisraadın esittämiin toimenpide-ehdotuksiin. Analyysin perusteella kansalaisraadın voidaan todeta vastanneen sille käytännöntasolla asetettuihin vaatimuksiin. Esimerkiksi tavoite kansalaisraadın ja viranomaisten välisestä kaksisuuntaisesta vuoropuhelusta saavutettiin. Tarkempi tarkastelu kuitenkin osoittaa kansalaisraadın jääneen puutteelliseksi suhteessa deliberatiivisen demokratiateorian kriittis-normatiiviseen perinteseen³⁵. (Raisio & Virta 2016.)

Turvallisuuden ja maanpuolustuksen toimikentille kytkeytyy myös muutamia laajan määrittelyn mukaisia deliberatiivisia kansalaisfoorumeita. Tähän luokkaan kuuluvat sovellukset jakavat tutkijoiden näkemykset siitä, onko kyseessä deliberatiivisen vai osallistuvan demokratian toimintamallit. Yksi tällainen malli on vuodesta 1993 toiminnassa ollut Chicagon *lähipoliisitoiminta* (community policing). Kyseinen poliisitoiminta perustuu ajatukseen asukas yhteisöjen tärkeästä roolista rikosten ennaltaehkäisyssä ja turvallisen ympäristön luomisessa. Lähipoliisitoiminnan tavat ovat moninaiset, joskin keskeistä

³³ Ideaali olisi, että kansalaisraadın osallistujajoukon valinta tehtäisiin ottamalla kohdeväestöstä riittävän suuri otanta ja lähettämällä otantajoukolle postikysely, johon vastanneista lopullinen osallistujajoukko valittaisiin ositetun satunnaisotannan kautta. Tämä vähentäisi itsevalikoitumiseen liittyvää edustavuuden vääristymistä. Esimerkiksi Pirkka14-kansalaisraadissa päädyttiin budjettisyistä markkinoimaan tilaisuutta pääosin yhden lehtimainoksen sekä sosiaalisen median ja sähköpostin välityksellä. Kansalaisraadın osallistujat saavat tyypillisesti myös nimellisen palkkion osallistumisestaan. Pirkka14-kansalaisraadissa tähän ei ollut mahdollisuuksia. Näistä seikoista huolimatta kansalaisraatiin ilmoittautui 25 henkilöä. Raatilaisten sitoutumista osoittaa se, että kaikki 16 valittua raatilaista olivat mukana kaikki kolme raatipäivää.

³⁴ Julkilausuma on luettavissa osoitteessa: <http://www.uva.fi/fi/sites/kansalaisraati/>.

³⁵ Pirkka14-kansalaisraadın kriittistä ja transformatiivista potentiaalia vähensi esimerkiksi se, että kansalaisraadın tehtäväksiänto, rakenne ja alustajat määriteltiin ylhäältä alaspäin. Ks. tarkemmin, Raisio & Virta (2016).

on se, että poliisit toimivat suorassa yhteistyössä asukkaiden kanssa. Deliberatiivista toimintaa keinovalikoimassa edustavat *aluetapaamiset* (beat meeting). Näissä esimerkiksi kerran kuussa pidettävissä avoimissa tilaisuuksissa asukkaat pääsevät vuoropuheluun alueen poliisien kanssa. Tilaisuudet pyritään strukturoimaan ja fasilitoimaan. Aluetapaamisissa poliisit ja asukkaat toimivat yhteistyössä muun muassa määritellen alueen ongelmia ja pyrkien kehittämään strategioita niiden ratkaisemiseksi. (ks. Fung 2001.) Alkuvuosien jälkeen lähipoliisitoiminnan resursseja on vähennetty merkittävästi, joskin reaktiona Chicagon viimeaikaisiin väkivaltaisuuksiin, on lähipoliisitoiminnan merkitystä taas nostettu vahvemmin esille.

Samankaltainen osallistuvan ja deliberatiivisen demokratian välimuoto on löydettävissä myös asevoimien osalta. Laurian (2007) analysoi tutkimuksessaan *asukkaista koostuvin lautakuntien* (community advisory board) merkitystä saastuneiden maa- ja vesialueiden puhdistukseen liittyvässä päätöksenteossa Yhdysvalloissa. Yksi tutkimuksessa tarkasteltavista liittovaltion toimijoista on puolustusministeriö, joka hyödyntää lautakuntia esimerkiksi silloin kun asevoimien tiloja suljetaan ja palautetaan siviilikäyttöön. Lautakunnat koostuvat julkisen kiinnostuksenilmaisupyynnön myötä vapaaehtoisiksi ilmoittautuneista noin 15–20 asukkaasta. Lautakunta kokoontuu säännöllisesti pyrkien mahdollistamaan kaksisuuntaisen vuoropuhelun asukkaiden ja viranomaisten välillä. Lautakuntien osallistujat saavat tietoa saastuneista maa- ja vesialueista ja vastaavasti välittävät tietoa paikallisista huolenaiheista ja preferensseistä päätöksenteossa huomioitavaksi. Analyysi kuitenkin osoittaa puutteita tutkimuksessa tarkasteltujen lautakuntien deliberatiivisuuden osalta. Asukkaat eivät esimerkiksi tiedä riittävästi osallistumismahdollisuuksista ja viranomais-asukas -kommunikaatio on todellisuudessa enemmänkin yksisuuntaista. Myös salassapitokulttuurilla on jossakin määrin vaikutusta deliberaation toteutumiseen.

2.3.2 Turvallisuuskahvila

Turvallisuuskahvila pohjautuu Juanita Brownin ja Chris Isaacsin vuonna 1995 kehittämään *World Café* -menetelmään. Kyseessä on laadukas, tehokas ja joustava tapa osallistaa suuri joukko ihmisiä yhteiseen vuoropuheluun (Brown & Isaacs 2011; Carson 2011). Menetelmän nimessä *Café* viittaa mukavaan ja epämuodolliseen kahvilamaiseen keskustelu-ympäristöön. *World* merkitsee puolestaan menetelmän skaalautuvuutta; sitä kuinka osallistujajoukko voi kattaa tusinan, satoja tai jopa tuhansia ihmisiä.

World Café sisältää useita suunnitteluohjenuoria (ks. Carson 2011). Keskeistä on muun muassa vieraanvaraisen tilan luominen. Keskustelujen tulisi tapahtua tilassa, joka on turvallinen ja viihtyisä. World Cafessa tulisi käsitellä merkityksellisiä kysymyksiä; sellaisia, jotka ovat aidosti ihmisiä koskettavia ja innostavia. Kaikkia osallistujia tulisi rohkaista olemaan aktiivisia keskustelijoita. Kaikki saisivat puheenvuoron ja kaikkia kuunneltai-

siin. Osallistujat pyrkisivät tuomaan keskusteluissa esille erilaisia näkökulmia ja yhdistelemään niitä syvemmän ymmärryksen synnyttämiseksi. World Cafén keskustelut käydäänkin kierroksittain vaihtuvissa pienryhmissä. Yleensä yksi osallistuja jää kierroksen päätyttyä aina pöydän isännäksi/emännäksi, muiden siirtyessä sattumanvaraisesti uusiin ryhmiin. Keskustelut rikastavat näin kierros kierrokselta. Tilaisuus päättyy ”sadonkorjuuvaiheeseen”, jolloin ryhmien ylös kirjaamat tai visualisoidut ideat tuodaan koko osallistujajoukon nähtäväksi.

World Café on osallistumismallina hyvin joustava ja se sisältääkin lukuisia erilaisia menetelmällisiä variaatioita. Vaasan yliopiston sosiaali- ja terveystieteiden oppiaineissa oli tarkoituksena kehittää World Café -menetelmän deliberatiivista ulottuvuutta, erityisesti vahvistaa menetelmän tiedollisia ja päätöksentekoon liittyviä ulottuvuuksia³⁶. Pilotoituhiin ”deliberatiivisiin World Caféihin” lisättiin tämän vuoksi alkuun mahdollisuus kuulla ja tentata teeman kannalta relevantteja asiantuntijoita. Lisäksi mallissa otettiin käyttöön kanadalaisen ammattifasilitaattori Jason Dicemanin kehittämät *ideoiden arviointilomakkeet / idealomakkeet* (idea rating sheets)³⁷.

Idealomake on määriteltävissä päätöksentekotyökaluksi, joka on läpinäkyvä, kaikille yhtäläiset mahdollisuudet luova ja osallistava (Diceman 2010). Kyseiset lomakkeet auttavat vastaamaan kysymykseen siitä, kuinka World Caféissa saadaan käytettävissä olevan ajan puitteissa tehtyä kollektiivisia päätöksiä, toisin sanoen kuinka monipuoliset ja laaja-alaiset pienryhmäkeskustelut saadaan integroitua koko osallistujajoukon yhteiseksi näkemykseksi. Kuvassa 1 on esitettyä yksi esimerkki täytetystä ideoiden arviointilomakkeesta. Lomake sisältää tilan idean/väitteiden kirjaamiselle, äänestysasteikon ja tilan kirjoittaa ideaan liittyviä vahvuuksia ja mahdollisuuksia sekä heikkouksia ja haasteita. Lomakkeessa on myös varattu tila allekirjoituksille.

³⁶ Australialaisella yhteistyökumppanilla professori Lyn Carsonilla oli keskeinen rooli mallin kehittämässä. Hän toi esimerkiksi idealomakkeiden käytön mahdollisuudet sosiaali- ja terveystieteiden tutkijoiden tietoisuuteen.

³⁷ Lomakkeiden alkuperäinen nimi oli *dotmocracy*, ks. <http://dotmocracy.org/>

IDEA / VÄITE:						Allekirjoitukset:
KANSALAISTEN AKTIVOITUMINEN TURVALLISUUS-KYSYMYKSISSÄ VAATII TODELLISEN, AKUUTIN KRIISIN.						Laake Lehonen [Signatures] [Signatures] [Signatures] [Signatures] [Signatures] [Signatures] [Signatures] [Signatures] [Signatures] [Signatures] [Signatures] [Signatures] [Signatures] [Signatures]
Täysin samaa mieltä	Osittain samaa mieltä	Neutraali	Osittain eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa	
MAHDOLLISUUDET JA VAHVUUDET:			HAASTEET JA HEIKKOUEDET:			
<p>Osa tuntuu heikolta vasta silloin.</p> <p>Jokainen myöskin valmistaa myös sotamieheksi tullaan välttämättä.</p> <p>Tähtienkylät mitä esim. voihan tulon jälkeen on kuitaä bisin pitää kerätä toistuvasti</p> <p>⇒ perhdyttämisen ⇒ PDCA</p> <p>Tämä itä todista toisin.</p> <p>Ulkua riittää ⇒ tapa millä asia esitetään</p> <p>⇒ Krimin kriisi, lisää turvallisuuden väentamaksi</p>			<p>Liian on kinnostuneita ihmisiä.</p> <p>Jos Uuttat "OHUSNESTÄMIN" UELIELVET VAHVUSTA MITTA ALLOJA</p> <p>kanalanku / ihmisten aktivointi vastii sen että asialla on heille rehellisä vertailusta. Pitäen, huono, paikanta</p> <p>Liian hiessä pö. linnä myöhäsestä tullaan hetki!</p> <p>motivointi rakkaan eläimä</p> <p>TALLOIN ON JO LIIAN MYÖHÄISEN</p>			
dotmocracy.org						

Kuva 1. Esimerkki idealomakkeesta (Seinäjoen turvallisuuskahvila)

Idealomakkeiden käytön ohjeet ovat yksinkertaiset (ks. Diceman 2010). Jokainen osallistuja voi täyttää kustakin lomakkeesta vain yhden täplän. Sen varmistamiseksi, että kukaan ei täytä ylimääräisiä täpläiä, tulee kunkin osallistujan allekirjoittaa täyttämänsä lomake. Osallistujat saavat arvioida niin monta ideaa kuin kokevat tarpeelliseksi. Jokaisella osallistujalla on mahdollisuus kommentoida esillä olevia ideoita/väitteitä. Kommentointi tapahtuu vain sille varattuun tilaan. Lomakkeiden käytön vahvuutena on nähtävissä ensinnäkin se, että osallistujat saavat päättää äänestettävistä ideoista/väitteistä itse. Osallistujat eivät siis toimi kuten perinteisessä äänestystilanteessa, jossa vaihtoehdot on valittu jo valmiiksi. Lisäksi osallistujien kommentoimissa eri ideoita, syntyy tuloksena enemmän kuin pelkkä määrällinen äänestystulos.³⁸

World Café -menetelmän ja idealomakkeiden kombinaatiota on sovellettu Suomessa monissa eri yhteyksissä. Ensimmäisessä kokeilussa vuonna 2013 Vaasan yliopiston hallintotieteiden alan opiskelijat pääsivät puntaroimaan suomalaisen hyvinvointivaltion tulevaisuutta (ks. Raisio & Lindell 2013). Tätä seurasi Vaasan kaupungintalolla järjestetty monikulttuurinen tilaisuus, jossa Vaasassa asuvat maahanmuuttajataustaiset henkilöt, maahanmuuttajien kanssa töitä tekevät ja kaupungin päättäjät osallistuivat yhteisiin

³⁸ Tarkempi kuvaus idealomakkeista, ks. Raisio & Lindell 2013.

keskusteluihin kotoutumisen edistämisestä.³⁹ Menetelmää hyödynnettiin myös Vaasan kaupungin vammaispoliittisen ohjelman kehittämisessä. Myös Suomen Settlementiliitto on ottanut menetelmän laajaan käyttöön⁴⁰. Keväällä 2016 puolestaan Deliberatiivisen demokratian instituutti ja Koneen Säätiö toteuttivat yhteistyössä vaikuttamiskahviloiden sarjan (ks. Harju ym. 2016).

Turvallisuuskahvilan kehittämisessä on huomioitu aiemmista deliberatiivista malleista – Suomessa toteutetut kansalaisraadit ja deliberatiiviset World Café -tilaisuudet – saadut kokemukset. Turvallisuuskahvilan voi tulkita sijoittuvan Ryanin ja Smithin (2014) tekemässä luokittelussa keskitason ja laajan määrittelyn mukaisten deliberatiivisten kansalaisfoorumien välimaastoon. Turvallisuuskahviloiden osallistujajoukko ei välttämättä ole yhtä edustava kuin keskitason määrittelyn mukaisissa malleissa. Turvallisuuskahvila kestää myös lyhyemmän aikaa. Toisaalta turvallisuuskahvila on rakenteeltaan strukturoidumpi kuin laajan määrittelyn mukaiset mallit. Lisäksi turvallisuuskahvilassa pyritään kuitenkin jonkinasteiseen osallistujien valitsemiseen eli kyseessä ei ole kaikille avoin tilaisuus.

Turvallisuuskahvila eroaa idealomakkeiden hyödyntämisen lisäksi perinteisestä World Cafésta myös seuraavin tavoin. Ensinnäkin turvallisuuskahvilassa korostetaan päätöksentekoon kytkeytymistä. Relevantit turvallisuusviranomaiset ovat mukana turvallisuuskahvilan toteutuksessa alusta loppuun asti. Viranomaiset myös sitoutuvat ottamaan aidosti kantaa turvallisuuskahvilan tuotoksiin. Tavoitteena on saavuttaa aito kansalaisten ja viranomaisten välinen kaksisuuntainen puntaroiva vuorovaikutus. Turvallisuuskahviloissa pyritään myös osallistujajoukon edustavuuteen. Turvallisuuskahvilaan osallistumista markkinoidaan mahdollisimman laajasti. Tavoitteena on saada suuri määrä ilmoittautuneita, joista valitaan lopullinen mahdollisimman monipuolinen noin 30 hengen osallistujajoukko.

Tiedollinen ulottuvuus korostuu puolestaan siten, että osallistujat pääsevät turvallisuuskahvilan aluksi kuulemaan ja tenttaamaan relevantteja alustajia. Kyseiset alustajat ovat käytettävissä resurssina myös pienryhmäkeskusteluiden ajan. Poikkeuksena perinteiseen World Café -menetelmään turvallisuuskahvilassa ei käydä pienryhmäkeskusteluja kieroksittain vaihtuvissa ryhmissä. Turvallisuuskahviloissa teemat ovat niin arkoja ja kompleksisia, että niiden puntarointi edellyttää tiiviimpää asian käsittelyä. Tämän vuoksi osallistujajoukko jaetaan etukäteen 6-8 hengen heterogeenisiin pienryhmiin, joissa pysytään koko pienryhmäkeskustelun ajan. Koko osallistujajoukon yhteinen näkemys syntyy tällöin ideoiden arviointilomakkeiden välityksellä. Lisäksi sen sijaan, että ryhmät ikään kuin fasilitoisivat itse itseään, on kullakin ryhmällä koulutettu fasilitaattori, joka varmis-

³⁹ Monikulttuurinen World Café oli osa Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen koordinoimaa Solid Voice -hanketta, ks. Raisio (2013; 2014).

⁴⁰ Ks. tarkemmin: <http://www.settlementi.fi/uusi-paikallisuus/materiaalipankki/world-cafe/>

taa muun muassa turvallisen keskusteluilmapiirin synnyn sekä aiheessa ja aikataulussa pysymisen. Turvallisuuskahviloissa käsiteltävät vaikeat teemat edellyttävät myös sitä, että turvallisuuskahvilat olisivat perinteisiä World Caféja pidempikestoisempia (ks. kuvio 4)⁴¹.

ESIMERKKI TURVALLISUUSKAHVILAN AIKATAULUSTA

- 16.00-16.15 Ilmoittautuminen ja kahvi
- 16.15-16.45 Tervetuloa ja taustoitus iltaan
- 16.45-17.45 Alustukset ja kysymyksiä alustajille
- 17.45-19.45 Pienryhmäkeskusteluja
- 19.45-20.20 Ideoiden/väitteiden arviointi
- 20.20–20.30 Illan yhteenveto

Kuvio 4. Turvallisuuskahvilan aikataulu

Turvallisuuskahviloissa on pyritty huomioimaan myös tilallinen ulottuvuus. Perinteisessä World Caféssa korostetaan tilojen viihtyisyyttä (pöytäliinat, kukkia, musiikkia jne.). Tätä voidaan pitää tärkeänä seikkana, joskin sitä voidaan myös kritisoida. Esimerkiksi Pirkka14-kansalaisraadien osallistujat toivat esille sitä, kuinka käsiteltävät asiat eivät välttämättä tule tarpeeksi lähelle ”lämpimässä ja kivassa luokkatilassa” (ks. Raisio & Ehrström, hyväksytty julkaistavaksi). Liiallinen viihtyvyys voikin tulla etäännyttäneeksi osallistujat käsitellystä temasta. Tämäkin seikka pyrittiin huomiomaan toteutetuissa turvallisuuskahviloissa. Kukin kolmesta turvallisuuskahvilasta kuvataan yksityiskohtaisemmin luvussa 3.2. Turvallisuuskahvilan yksityiskohtainen toteuttamisohjeistus kuvataan liitteessä 1. Seuraavaksi on esitetty vielä tiivistettynä turvallisuuskahvilaillan kolme keskeistä vaihetta:

⁴¹ Vaikka turvallisuuskahviloissa käytyjen pienryhmäkeskusteluiden kesto jää merkittävästi lyhyemmäksi kuin esimerkiksi kolme päivää kestävässä kansalaisraadeissa, mahdollistaa yhdenkin illan kestävä tilaisuus monipuolisen deliberation. Esimerkiksi aiemmissa deliberatiivissa tilaisuuksissa, joissa pienryhmäkeskusteluiden pituus on ollut samaa luokkaa kuin turvallisuuskahviloissa (2-3h), on havaittu näkemysten muuttumista (esim. Raisio & Vartiainen 2015; Raisio, Vartiainen & Jekunen 2015; Grönlund, Herne & Setälä 2015).

- 1. Tiedonsaanti:** Turvallisuuskahvilan aluksi osallistujat saavat tietoa keskusteluiden tueksi. Yleensä tämä tapahtuu asiantuntija-alustusten kautta. Joukko teeman kannalta relevantteja asiantuntijoita pitää kukin lyhyen (noin 10 minuuttia) esityksen, jonka jälkeen turvallisuuskahvilan osallistujat pääsevät kysymään alustajilta tarkentavia kysymyksiä. Toisena vaihtoehtona on laatia osallistujille jaettava monipuolinen kirjallinen tietopaketti, jonka keskeinen sisältö esitellään tilaisuuden aluksi.
- 2. Fasilitoidut pienryhmäkeskustelut:** Suurin osa illasta vietetään pienryhmissä keskustellen. Osallistujat jaetaan etukäteen noin 6-8 hengen heterogeenisiin pienryhmiin. Jokaisessa ryhmässä on koulutettu fasilitaattori, joka varmistaa toimivan keskusteludynamiikan sekä aiheessa ja aikataulussa pysymisen. Fasilitaattori toimii neutraalina tahona, joka ei ilmaise omia mielipiteitään teemaan liittyen. Fasilitaattori voi tehdä muistiinpanoja tai keskustelut voidaan nauhoittaa, jolloin kaikki näkemykset ovat tallessa keskusteluiden yhteenvedon kirjoittamista varten. Tärkeimmän aineiston muodostaa kuitenkin osallistujien keskusteluiden lomassa täyttämät idealomakkeet. Aina kun pienryhmässä muodostuu jokin idea tai väite, jonka osallistujat haluavat koko osallistujajoukon arvioitavaksi, kirjaavat he sen lomakkeelle.
- 3. Idealomakkeiden arviointi:** Pienryhmäkeskusteluiden lopuksi kaikki täytetyt lomakkeet asetetaan pöydille/seinille osallistujien arvioitavaksi. Kukin osallistuja saa kirjata mielipiteensä kunkin lomakkeen osalta sekä kirjoittaa lomakkeen ideaan liittyviä mahdollisuuksia ja haasteita.

3 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET, AINEISTO JA MENETELMÄT

3.1 Tavoitteet

Tutkimushankkeen tavoitteena oli selvittää deliberatiivisen demokratian mukaisten kansalaisfoorumien soveltuvuutta puolustusvoimien, muiden turvallisuusviranomaisten (pääasiassa poliisi ja pelastuslaitos) ja kansalaisten välisen vuorovaikutuksen välineeksi ja tätä kautta tutkia niiden toimivuutta yhteisöjen sosiaalisen kriisinkestävyyden vahvistamisessa. Keskeinen taustaoletus on, että kansalaisten osallistumista ja demokratiaa vahvistamalla voidaan parantaa yhteiskunnan henkistä kriisinkestävyyttä sekä tukea väestön toimintakyvyn säilymistä myös häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Tutkimuksen fokuksessa on analysoida, kyetäänkö tässä haastavassa toimintakontekstissa mahdollistamaan deliberaation vähimmäisvaateiden toteutuminen.

Päätutkimuskysymys on:

Mitkä ovat deliberatiivisen, puntaroivan demokratian toiminnalliset mahdollisuudet ja haasteet maanpuolustuksen ja turvallisuuden toimialoilla?

Hanke jaettiin edelleen kolmeen tutkimustehtävään:

1. *Toteutettavien deliberatiivisten turvallisuuskahviloiden suunnittelu:* Deliberatiivisesta demokratiasta on kansainvälisesti ja kansallisestikin jo laajasti tutkimusta. Aiemmat tutkimustulokset ja kansalaisraatien sekä World Café -mallien toteuttaminen antoivat eväitä tässä tutkimushankkeessa toteutettujen turvallisuuskahviloiden suunnitteluun.
2. *Turvallisuuskahviloiden toteutus ja analysointi:* Hankkeessa toteutettiin suunnittelutyön pohjalta kolme deliberatiivista toimintamallia eli turvallisuuskahvilaa. Ensimmäinen näistä toteutettiin Torniossa 25.5.2016, toinen Seinäjoella 31.5.2016 ja kolmas Helsingissä Santahaminan varuskunnassa 6.9.2016. Toteutettavista sovelluksista kerättyä tutkimusaineistoa analysoitiin monipuolisesti eri lähtökohdista käsin ja tutkimusaineiston kokonaisuus on kuvattu tarkemmin luvussa 3.2.
3. *Suosituksen kehittäminen deliberatiivisen, puntaroivan kansalaiskeskustelun soveltamisesta maanpuolustuksen ja turvallisuuden toimialoilla:* Deliberatiivisten toimintamallien juurruttaminen vakiintuneeksi ja vaikuttavaksi toiminnaksi on koettu usein vaikeaksi. Tähän pyritään vastaamaan laatimalla toteutetuista piloteista kerättyyn tutkimusaineistoon perustuvia suosituksia (luku 5.) puntaroivan kansalaiskeskustelun soveltamisesta turvallisuushallinnossa. Liitteessä 1 kuvataan yksityiskohtaisesti hank-

keessa syntyneen osallistavan työkalun toimintaperiaatteet ja toteuttamisprosessit. Lisäksi suosituksissa määritellään ne asiat/teemat, joihin deliberatiiviset toimintamallit soveltuvat ja ne, joissa niiden käyttö ei ole perusteltua.

3.2 Järjestetyt turvallisuuskahvilat

3.2.1 Tornion turvallisuuskahvila

Tornion turvallisuuskahvila toteutettiin 25.5.2016 yhteistyössä Maahanmuuttoviraston kanssa. Mukana toteutuksessa olivat myös Lapin poliisilaitoksen, Jääkäriprikaatin ja Suomen Punainen Ristin edustajat. Suunnittelupalavereiden myötä turvallisuuskahvilan teemaksi päätettiin turvapaikanhakijoiden järjestelykeskuksen perustaminen ja toiminta Torniossa. Tarkemmat keskusteluteemat olivat seuraavat:

- 1. Miten osallistujat kokivat laajamittaisen maahantulon ilmiönä?*
- 2. Miten järjestelykeskuksen perustaminen ja toiminta vaikuttivat osallistujien käsitykseen maahantulon hallinnasta?*
- 3. Millainen viranomaisviestinnän ja median rooli oli liittyen laajamittaiseen maahantuloon ilmiönä?*

Tornion turvallisuuskahvilan markkinointi tapahtui pääasiallisesti lehtimainosten, julisteiden sekä sosiaalisen median ja sähköpostiviestinnän kautta. Markkinoinnissa tavoiteltiin laajaa joukkoa ilmoittautuneita, joista olisi pystytty valitsemaan lopullinen 30 hengen monipuolinen osallistujajoukko. Markkinointi osoittautui kuitenkin huomattavasti haasteellisemmaksi, kuin mitä odotettiin. Turvallisuuskahvilaan ilmoittautui lopulta 22 henkilöä ja heistä saapui paikalle 19. Osallistujajoukon taustat on kuvattu taulukossa 2. Osallistujajoukko oli demografisilta tekijöiltään suhteellisen heterogeeninen, joskin ikäryhmä 50-vuodesta ylöspäin painottui vahvasti. Pääosa osallistujista suhtautui suomalaisen yhteiskunnan monikulttuurisuuteen myönteisesti. Lisäksi suurin osa paikalla olijoista kertoi osallistuvansa aktiivisesti kansalaisyhteiskunnan ja lähiyhteisönsä toimintaan.

Taulukko 2. Turvallisuuskahviloiden osallistujien taustatiedot

	Tornio	Seinäjäki	Helsinki
Sukupuoli			
Nainen	12	10	16
Mies	7	20	13
Ikä			
<20 (<1997)	2	1	-
20-34 (1982-1996)	-	2	12
35-49 (1981-1967)	2	7	4
50-64 (1966-1952)	9	11	5
65> (1951>)	6	9	8
Koulutus			
Peruskoulu tai kansakoulu	4	-	3
Lukio, ylioppilas tai ammatillinen tutkinto	1	3	3
Opistotasoinen tutkinto	7	8	5
Alempi korkeakoulututkinto	3	7	7
Ylempi korkeakoulututkinto	4	7	9
Tutkijakoulutus	-	5	2
Osallistutko aktiivisesti yhteiskunnan ja/tai lähiyhteisösi toimintaan?			
Kyllä	17	27	17
Ei	1	-	8
En osaa sanoa	1	3	4
Kuinka suhtaudut suomalaisen yhteiskunnan monikulttuuristumiseen?⁴²			
Sillä ei ole minulle erityistä merkitystä	-		
Pidän sitä positiivisena asiana	12		
Pidän sitä negatiivisena asiana	3		
En osaa sanoa	4		
Kuinka suhtaudut uhkatilanteisiin varautumiseen ja valmiussuunnitteluun?			
Sillä ei ole minulle erityistä merkitystä		-	
Pidän sitä positiivisena asiana		30	
Pidän sitä negatiivisena asiana		-	
En osaa sanoa		-	
Kuinka suhtaudut aseelliseen maanpuolustukseen?			
Sillä ei ole minulle erityistä merkitystä			1
Pidän sitä positiivisena asiana			25
Suhtaudun siihen kriittisesti			3
En osaa sanoa.			-
Suomessa on varauduttu riittävästi ulkoisiin uhkiin?			
Kyllä			7
Ei			13
En osaa sanoa			9
Mielestäni ei ole ulkoista uhkaa, johon tulisi varautua			-

⁴² Jokaisessa kansalaisfoorumissa kysyttiin 1-2 käsitellyn teeman kannalta relevanttia taustakysymystä.

Turvallisuuskahvila järjestettiin entisessä yhteislyseon lukiossa eli järjestelykeskuksen tiloissa. Tilaisuus kesti yhden illan, klo 16.00-20.30. Tornion turvallisuuskahvilassa pienryhmäkeskusteluja pohjustaneet alustukset pitivät järjestelykeskuksen toiminnassa konkreettisesti mukana olleet Maahanmuuttoviraston, Lapin poliisilaitoksen, Jääkäriprikaatin sekä Suomen Punaisen Ristin edustajat. Kukin heistä piti kymmenen minuutin alustuksen, jonka jälkeen osallistujilla oli noin puoli tuntia aikaa kysyä tarkentavia kysymyksiä.

Alustusten jälkeen osallistujat jakautuivat neljään etukäteen määriteltyyn pienryhmään. Lisäksi paikalla olleet viranomaiset (8 henkilöä) olivat sijoitettuna omaan pienryhmäänsä. Fasilitoidut pienryhmäkeskustelut kestivät vajaa kaksi tuntia. Osallistujat käsittelivät pienryhmissä kolme edellä kuvattua teemaa. Puntaroivan demokratian ihanteen mukaisesti fasilitaattorit kannustivat ryhmiä osallistujalähtöiseen avoimeen keskusteluun ja punnintaan. Osallistujilla oli pienryhmäkeskusteluiden aikana mahdollisuus lisäksi esittää kysymyksiä paikalla olleille viranomaisille. Keskusteluiden lomassa turvallisuuskahvilan osallistujat täyttivät 16 idealomaketta. Lisäksi viranomaiset täyttivät omassa pöydässään kolme lomaketta. Pienryhmäkeskusteluiden päätyttyä kaikki lomakkeet levitettiin pöydille ja osallistujat pääsivät kirjaamaan näkemyksiään kuhunkin lomakkeeseen. Tilaisuus päättyi Maahanmuuttoviraston edustajan kokoavaan yhteenvetopuheenvuoroon.

3.2.2 Seinäjoen turvallisuuskahvila

Seinäjoen turvallisuuskahvila toteutettiin 31.5.2016 yhteistyössä Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston kanssa. Mukana toteutuksessa olivat myös Pohjanmaan poliisilaitoksen, Puolustusvoimien Pohjanmaan aluetoimiston ja Etelä-Pohjanmaan pelastuslaitoksen edustajat. Lisäksi Seinäjoen turvallisuuskahvilan suunnitteluun toivat kansalaisnäkökulmaa kolme Pirkka14-kansalaisraatiin osallistunutta raatilaista. Suunnittelupalaverien myötä kahvilan päätettiin fokuoitetun kansalaisten peruskäsityksiin turvallisuudesta ja varautumisesta sekä viranomaisten ja kansalaisten rooleihin ja tehtäviin erilaisissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Käsiteltäviä tarkempia asiakysymyksiä olivat tällöin muun muassa seuraavat:

- 1) *Mikä osallistujia erityisesti mietityttää turvallisuuteen ja varautumiseen liittyen?*
- 2) *Kuinka osallistujat kokevat nykyisen varautumisen tilan Suomessa?*
- 3) *Miten osallistujat ymmärtävät eri viranomaistahojen roolit ja tehtävät ja millaisia odotuksia osallistujilla on viranomaistoimintaa kohtaan?*

- 4) *Millaiseksi osallistujat näkevät kansalaisten roolin erilaisissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa?*
- 5) *Millaisia kokemuksia osallistujilla on viranomaisviestinnästä kriisitilanteissa?*

Myös Seinäjoen turvallisuuskahvilan markkinointi tapahtui pääasiallisesti lehtimainosten, julisteiden sekä sosiaalisen median ja sähköpostiviestinnän kautta. Turvallisuuskahvilaan ilmoittautui lopulta 32 henkilöä ja heistä 30 osallistui turvallisuuskahvilaan. Osallistujajoukon tausta on kuvattu taulukossa 2. Osallistujajoukon ikäjakauma painottui selkeästi yli 50-vuotiaisiin kansalaisiin. Suurin osa mukana olleista myös kertoi osallistuvansa aktiivisesti kansalaisyhteiskunnan ja lähiyhteisönsä toimintaan. Lisäksi kaikki osallistujat näkivät uhkatilanteisiin varautumisen ja valmiussuunnittelun positiivisena asiana.

Turvallisuuskahvila järjestettiin Seinäjoen kaupungintalon valtuustosalissa ja tilaisuus kesti yhden illan, klo 16.00-20.30. Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston edustaja avasi turvallisuuskahvilan toivottamalla osallistujat tervetulleeksi tilaisuuteen ja taustoitamalla turvallisuuskahvilan teemaa sekä kertomalla aluehallintoviraston tehtävät ja toimitavat alueellisen varautumisen yhteensovittamisessa. Seinäjoen turvallisuuskahvilassa oli kolme alustajaa: Pohjanmaan poliisilaitoksen, Puolustusvoimien Pohjanmaan aluetoimiston ja Etelä-Pohjanmaan pelastuslaitoksen edustajat. Kukin heistä piti kymmenen minuutin alustuksen, jonka jälkeen osallistujilla oli noin puoli tuntia aikaa esittää täydentäviä kysymyksiä.

Alustusten jälkeen osallistujat jakautuivat viiteen etukäteen määriteltyyn pienryhmään. Lisäksi paikalla olleet viranomaiset olivat sijoitettuna omaan pienryhmäänsä. Fasilitoidut pienryhmäkeskustelut kestivät noin kaksi tuntia ja osallistujilla oli pienryhmäkeskusteluiden aikana mahdollisuus esittää lisäkysymyksiä paikalle olleille viranomaisille. Turvallisuuskahvilan osallistujat täyttivät 21 idealomaketta sekä lisäksi viranomaiset muotoilivat omassa pöydässään kolme lomaketta. Pienryhmäkeskusteluiden päätyttyä kaikki lomakkeet levitettiin pöydille ja osallistujat pääsivät kirjaamaan näkemyksiään kunkin lomakkeen väitteestä. Tilaisuus päättyi Maanpuolustuskorkeakoulun edustajan loppupuheenvuoroon.

3.2.3 Helsingin turvallisuuskahvila

Helsingin turvallisuuskahvila toteutettiin 6.9.2016 yhteistoiminnassa Kaartin jääkäri-rykmentin kanssa. Suunnittelupalavereiden myötä turvallisuuskahvilan päätettiin foku-soituvan kysymykseen siitä, mitä hybridiuhat edellyttävät kansalaiselta. Käsiteltäviä tarkempia asiakysymyksiä olivat muun muassa seuraavat:

- 1) *Mitä kansalainen voi tehdä hybridiuhkiin liittyen?*
- 2) *Mitä valmiuksia kansalaisilla yksilöinä ja yhteisöinä on toimia erilaisissa vakavissa kriisitilanteissa?*
- 3) *Tietävätkö turvallisuuskahvilan osallistujat, miten viranomaiset ovat varautuneet hybridiuhkiin ja mikä rooli kullakin viranomaisella on?*
- 4) *Luottavatko osallistujat viranomaisten toimintakykyyn?*
- 5) *Miten sodasta, terrorismista, varautumisesta ym. vaikeista asioista tulisi puhua? Mitä ja miten viranomaisten tulisi kertoa näistä asioista?*

Helsingin turvallisuuskahvilan markkinointi toteutettiin pääasiallisesti paikallislehti-mainoksen sekä sosiaalisen median ja sähköpostiviestinnän kautta (ks. liite 2). Turvallisuuskahvilaan ilmoittautui 72 henkilöä, mikä mahdollisti suhteellisen heterogeenisen osallistujajoukon valinnan. Turvallisuuskahvilaan osallistuneen 29 henkilön taustatekijät ovat kuvattuna taulukossa 2. Kriittisinä huomioina todettakoon, että vaikka nuoria osallistujia olikin runsaasti, yksikään heistä ei ollut alle 20-vuotias. Lisäksi osallistujajoukko suhtautui aseelliseen maanpuolustukseen pääosin positiivisesti. Keskusteluja monipuolistavia näkökulmaeroja toi kuitenkin kysymys siitä, onko Suomessa varauduttu riittävästi ulkoihin uhkiin. Mielenkiintoisena havaintona tuli esille se, että kaikki ilmoittautuneet kokivat, että on olemassa jokin ulkoinen uhka, johon tulisi varautua.

Turvallisuuskahvila järjestettiin Santahaminan varuskunnassa Helsinki-simulaattorissa⁴³ ja se kesti yhden illan, klo 15.45-20.30. Osallistujat kuljetettiin simulaattorille panssaroiduilla miehistönkuljetusajoneuvoilla ja tilaisuuden aluksi osallistujat pääsivät seuraamaan maakuntakomppanian harjoittelua. Helsingin turvallisuuskahvilassa alustukset pitivät Kaartin jääkärirykmentin ja Helsingin kaupungin pelastuslaitoksen edustajat. Poliisin edustaja estyi viime hetkellä osallistumasta turvallisuuskahvilaan, joskin hänen valmisteleman esitys esitettiin puolustusvoimien edustajan toimesta.

Alustusten jälkeen osallistujat pääsivät nauttimaan sotilaskotiauton tarjoiluista, jonka jälkeen he jakaantuivat viiteen etukäteen määriteltyyn pienryhmään. Lisäksi paikalla olleet viranomaiset olivat sijoitettuna omaan pienryhmäänsä. Fasilitoidut pienryhmäkeskustelut kestivät hieman vajaat kaksi tuntia ja osallistujilla oli keskusteluiden aikana mahdollisuus kysyä tarkentavia kysymyksiä paikalla olleilta viranomaisilta. Helsingin turvallisuuskahvilassa kansalaiset täyttivät kolmesta toteutetusta kahvilasta suurimman määrän idealomakkeita, yhteensä 28 kappaletta. Pienryhmäkeskusteluiden päätyttyä kaikki lomakkeet kiinnitettiin Helsinki-simulaattorin seinille ja niin osallistujat kuin pai-

⁴³ Kyseessä on asutuskeskustaistelun harjoittelupaikka (kolhittu, ruudinsavuinen ja kylmä tila).

kalla olleet viranomaisetkin pääsivät kirjaamaan näkemyksiään kunkin lomakkeen väitteestä tai ideasta.

3.3 Aineistot

Tutkimuksen tulososio perustuu laajaan teksti- ja haastatteluaineistoon, joka on tuotettu sekä osana edellä kuvattuja turvallisuuskahviloita että jälkikäteen turvallisuuskahviloihin osallistuneiden kansalaisten ja viranomaisten tutkimushaastatteluina. Tutkimusaineisto on kerätty touko-marraskuun 2016 kuluessa. Aineistokokonaisuus on kuvattu taulukossa 3.

Taulukko 3. Tutkimusaineisto

Turvallisuuskahvilat, 2016	
Tekstiaineistot:	Idealomakkeet 71 kpl + arviointilomakkeet 3 x 6 kpl
	Turvallisuuskahviloiden yhteenvedot 3 kpl
	Viranomaisten vastineet 14 kpl
	Muistiinpanot ryhmäkeskustelujen nauhoituksista 88 sivua (nauhoituksia noin 27 tuntia)
	Uutisartikkelit 9 kpl
Haastatteluaineistot:	Kansalaishaastattelut 16 kpl, 10 tuntia
	Viranomaishaastattelut 17 kpl, 12,5 tuntia

Turvallisuuskahviloiden aikana osallistujat täyttivät idealomakkeita. Idealomakkeille kirjattiin ryhmissä kehitettyjä väitteitä tai ideoita, joihin ryhmäläiset halusivat kaikkien kahvilan osallistujien ottavan kantaa. Jokainen osallistuja arvioi idealomakkeet ottamalla kantaa siihen onko hän ideasta tai väitteestä samaa mieltä. Lomakkeisiin oli myös mahdollista kirjoittaa mahdollisuuksia ja vahvuuksia sekä haasteita ja heikkouksia kyseiseen ideaan tai väitteeseen liittyen. Näitä idealomakkeita kertyi kolmen turvallisuuskahvilan aikana yhteensä 71 kappaletta. Turvallisuuskahvilaa menetelmänä arvioineet idealomakkeiden väitteet (18 kpl) olivat puolestaan tutkijoiden ennakkoon muotoilemia ja niillä kerättiin osallistujien kokemuksia turvallisuuskahvilasta.

Idealomakkeiden lisäksi kaikki turvallisuuskahviloiden ryhmäkeskustelut nauhoitettiin⁴⁴. Ryhmäkeskusteluja kertyi siten yhteensä noin 27 tuntia. Nauhoituksia ei litteroitu vaan nauhoitusten kuuntelun aikana niistä kirjoitettiin keskustelumuistiinpanot. Puh-taaksikirjoitettuja muistiinpanoja kertyi 88 sivua. Idealomakkeiden ja ryhmäkeskustelu-nauhoitusten perusteella jokaisesta turvallisuuskahvilasta kirjoitettiin yhteenvedo⁴⁵. Yh-teenvedossa koottiin turvallisuuskahvilan keskustelut pääteemojen alle, siten että kaikki idealomakkeet kirjoitettiin yhteenvedoihin auki ja niiden sisältöä täydennettiin ryhmä-keskustelunauhojen pohjalta.

Turvallisuuskahviloiden yhteenvedoihin pyydettiin viranomaisvastineet ensinnäkin kai-kilta kahvilassa edustettuina olleilta turvallisuusviranomaistahoilta. Lisäksi kussakin kahvilassa esille nousseiden teemojen mukaan pyydettiin vielä erikseen vastineita muilta relevanteilta toimijoilta kuten Huoltovarmuuskeskukselta, sisäministeriöltä, Turvalli-suuskomitealta, Rajavartiolaitokselta ja eri kuntaorganisaatioilta. Vastineita saapui kaik-kiaan 14 kappaletta.

Turvallisuuskahvilaan osallistuneista kansalaisista haastateltavaksi valittiin vähintään yksi henkilö jokaisesta pienryhmästä. Haastateltavien valinnassa pyrittiin tasapuolisesti valitsemaan sekä miehiä että naisia, yhteiskunnallisesti aktiivisia sekä ei-aktiivisia kansa-laisia ja turvallisuuskahvilan teemaan sekä positiivisesti että negatiivisesti suhtautuvia henkilöitä. Osallistujien haastatteluja tehtiin kaikkiaan 16 kappaletta. Niistä kertyi nauhoitetta 10 tuntia ja litteroitua⁴⁶ haastatteluaineistoa 128 sivua (Times New Roman 12p, riviväli 1). Yksittäisten haastattelujen kestot vaihtelivat 26–67 minuutin välillä.

Kansalaisten lisäksi haastateltiin kaikki turvallisuuskahviloihin osallistuneet turvalli-suusviranomaisten edustajat. Heidän lisäksi pyydettiin erillisiä haastatteluja koko-naisturvallisuuteen ja kansalaisyhteiskunnan rooliin sekä kansalaisosallistumiseen kyt-keytyviltä viranomaisilta, jotka eivät olleet aktiivisesti osallistuneet turvallisuuskahviloi-den järjestelyihin. Heitä ovat esimerkiksi ministeriöiden ja kuntien virkamiehet, jotka omassa työssään käsittelevät kansalaisyhteiskuntaan ja turvallisuuteen liittyviä teemoja. Viranomaishaastatteluja tehtiin kaikkiaan 17 kappaletta⁴⁷ ja niistä kertyi nauhoitetta n. 12,5 tuntia sekä litteroitua haastatteluaineistoa 164 sivua (Times New Roman 12p, rivivä-li 1). Yksittäisten haastattelujen kestot vaihtelivat 30-75 minuutin välillä. Kaikki haastat-telut koodattiin (viranomaiset V1-V17 ja osallistujat O1-O16).

⁴⁴ Pienryhmäkeskusteluiden nauhoittaminen ja osallistujille sekä viranomaisille tehdyt haastatte-lut liittyivät tehtyyn tutkimukseen. Ne eivät ole osa turvallisuuskahviloiden toteutusprosessia (ks. liite 1).

⁴⁵ Turvallisuuskahviloiden yhteenvedot ja saapuneet vastineet ovat luettavissa osoitteessa www.uva.fi/turvallisuuskahvila

⁴⁶ Haastattelujen litterointi suoritettiin pääosin ostopalveluna.

⁴⁷ Haastateltavia oli 17, mutta yksi haastatteluista tehtiin parihaastatteluna.

3.4 Menetelmät

3.4.1 Toimintatutkimus

Kansalaisyhteiskunnan roolin analysoiminen osana kokonaisturvallisuutta on edellyttänyt niin sanottua kädet savessa -tutkimusta. Tutkimus toteutettiin toimintatutkimuksen periaatteita noudattaen, sillä lähtökohtaisesti puntaroivan demokratian mallien kehittäminen sisältää myös toimintatutkimuksellisesti oleelliset osallistumisen ja osallistamisen elementit (esim. Metsämuuronen 2006; myös Lewin 1946). Toimintatutkimusta⁴⁸ luonnehtii pyrkimys tutkimuksellisilla interventioilla kehittää yhteiskunnan (tai organisaation, työyhteisön, ryhmän tms.) toimintaa yhteistoiminnallisen ongelmien analyysin ja ratkaisemisen kautta (emt; Greenwood & Levin 2007). Kansalaisyhteiskunnan roolia osana maanpuolustusta ja kokonaisturvallisuutta ovat olleet kehittämässä yhdessä kansalaiset, turvallisuusviranomaiset ja tutkijat. Asetelma ottaa huomioon sen, että kansalaisyhteiskunnan ja kokonaisturvallisuuden näkökulmasta viranomaisilla ei ole monopolia asiantuntijuuteen tai ”oikeaan” tietoon, vaan ratkaisuja pyritään etsimään yhdessä, hyödyntäen eri osapuolten osaamista ja resursseja. Deliberatiivisen demokratian periaatteita noudattaen myös osallistuvan toimintatutkimuksen fokuksessa on tutkimuksellisten interventioiden kautta kehittää siinä mukana olevien toimijoiden tasavertaista kohtaamista. Kohtaaminen tasavertaisina tiedontuottajina ja -omistajina tarjoaa mahdollisuuden myös varsinaisen toiminnan ja tietoisuuden muuttumiseen käsittelyn alla olevista asioista. (ks. esim. Gaventa & Cornwall 2008; Howell 2013.)

Tutkimuksen käytännön toteuttamisessa tämä on tarkoittanut runsasta yhteistyötä kaikkien tutkimukseen osallistuneiden turvallisuusviranomaisten sekä paikallistason kansalaistoimijoiden kanssa. Turvallisuuskahviloiden suunnittelu ja toteutus tehtiin yhteistoiminnallisesti tavallisten kansalaisten⁴⁹, tutkijoiden sekä turvallisuusviranomaisten kesken. Jokaisen turvallisuuskahvilan markkinoinnissa paikalliset kansalaisjärjestöt ja -verkostot olivat oleellinen osa prosessia levittäen tietoa tehokkaammin kuin esimerkiksi pelkän lehtimainonnan tai sosiaalisen median kautta olisi ollut mahdollista. Turvallisuuskahviloiden suunnittelussa ja toteutuksessa puolestaan turvallisuusviranomaiset toimivat tiiviissä yhteistyössä tutkijoiden kanssa. Viranomaiset toimivat tilaisuuksissa alustajina ja kansalaisten käytössä olevana tietopankkina, osallistuen sitä kautta itsekin

⁴⁸ Alun perin toimintatutkimuksen katsotaan alkaneen jo 1940-luvulla Kurt Lewinin sosiaalipsykologisissa ryhädynamiikan tutkimuksissa (ks. esim. Lewin 1946; 1947).

⁴⁹ Tutkimusprosessin alkuvaiheessa, maaliskuussa 2016, Pirkka14-kansalaisraadista koottu kolmen kansalaisen joukko ideoi ja suunnitteli turvallisuuskahviloiden teemoja ja toteutusta (erit. Seinäjoen turvallisuuskahvila) yhteisissä videoneuvotteluissa tutkijoiden ja turvallisuusviranomaisten kanssa. He myös refleктоivat sähköpostilla turvallisuuskahviloiden toteuttamisen suunnitelmia, kuten osallistujajoukon kokoa, markkinointimateriaalia ja osallistujien rekrytoinnin tapoja yhdessä tutkijoiden kanssa. Näin haluttiin vähentää deliberaation ylhäältä-alaspäin -ohjautuvuutta (ks. Raisio & Virta 2016).

puntaroivaan keskusteluun. Tutkijat vastasivat deliberaation toteutumisesta pienryhmi- en fasilitaattoreina sekä idealomakkeiden kokoajina. Kansalaiset puolestaan olivat kai- ken keskiössä keskustelijoina ja puntaroijina, ideoiden tuottajina sekä arvioijina.

Toimintatutkimuksellisuus avautuu tutkimuksessa myös sitä kautta, että turvallisuus- kahvila itsessään on yhtä aikaa aineiston keruun väline sekä tutkimus- ja kehittämistyön varsinainen kohde. Turvallisuuskahviloiden aikana syntyi aineistoa, jonka avulla kansa- laisyhteiskunnan ja kansalaisen roolia osana maanpuolustusta sekä turvallisuutta voi- daan analysoida. Samalla turvallisuuskahvilasta on kehitetty käytännössä kansalaisten ja viranomaisten vuorovaikutteiseen, aitoon keskusteluyhteyteen pyrkivää menetelmää, käytännön työvälinettä osallistumisen kehittämisessä.

Tutkimuksen toteuttaminen eteni kehittyvänä prosessina siten, että toteutuneiden kahvi- loiden sekä kansalais- ja viranomaishaastatteluiden kokemusten pohjalta kehitettiin aina seuraavan kahvilan käytäntöjä. Jokaiselle turvallisuuskahvilalle oli lähtökohtaisesti suunniteltu yhteistyössä turvallisuusviranomaisten kanssa toisistaan poikkeava teema, jotta menetelmän toimivuutta erilaisissa ympäristöissä ja toimintakonteksteissa sekä eri- laisten asiakysymysten äärellä pystyttiin arvioimaan. Ensimmäinen Torniossa järjestetty turvallisuuskahvila fokusoitui konkreettisesti paikkakuntalaisten turvallisuuden tuntee- seen vaikuttaneen järjestelykeskuksen toimintaan. Kyseessä oli paikallinen tapaus, jossa odottamaton ja ennakoimaton ulkopuolelta tuleva muutos heijastuu suoraan jokaisen kansalaisen (tai kuntalaisen) omaan välittömään elinpiiriin. Kaikilla on siitä ensi käden kokemusta. Uhka turvallisuudelle ei kuitenkaan ollut merkittävä, jonka lisäksi itse tapaus oli jo turvallisuuskahvilan toteuttamisen ajankohtana ehtinyt tasaantua.

Toisessa turvallisuuskahvilassa Seinäjoella fokuksessa oli paikallisesta kriisistä⁵⁰ alueelli- seksi eskaloitunut monialainen uhka⁵¹, johon liittyy myös aseellisen konfliktin mahdolli- suus. Erotuksena ensimmäisen turvallisuuskahvilan teemaan oli se, että Seinäjoella ei ollut kysymys konkreettisesta todellistuneesta tapahtumasta, vaan PohjaBotten16 - valmiusharjoitukseen kytkeytyvästä skenaariopohjaisesta ennakoinnista ja varautumi- sesta.

Helsingissä Santahaminan varuskunnassa järjestetyssä kolmannessa turvallisuuskahvi- lassa kriisiskenaario eskaloitui edellisistä ja käsiteltävänä teemana oli kansalaisen rooli osana meneillään olevaa hybridiuhkaa. Viimeinen turvallisuuskahvila sijoitti kansalaisen ikään kuin sodan keskelle, lähestyen ”sosiaalista taistelukenttää” (Nurmela 2010) tai ny- kyistä monialaista hybridisodankäynnin kontekstia (esim. Uusipaavalniemi & Puistola 2016). Turvallisuuskahvila kytkeytyi Kehä16 -paikallispuolustusharjoitukseen ja se toteu-

⁵⁰ Kriisi: ”tehostettuja toimia vaativa tilanne, joka on vaarallinen, vaikea, sekava tai poikkeukselli- nen” (Kokonaisturvallisuuden sanasto 2014, 100).

⁵¹ Uhka: ”mahdollisesti toteutuva haitallinen tapahtuma tai kehityskulku” (Kokonaisturvallisuu- den sanasto 2014, 66).

tettiin käytännössä keskellä harjoitusaluetta Santahaminan varuskunnassa sijaitsevassa Helsinki-simulaattorissa. Turvallisuuskahvilan osallistajat tuotiin näin olleen suoraan tapahtumien ytimeen, mutta kyseessä oli kuitenkin skenaarioihin perustuva kuvitteellinen uhka, ei todellinen kriisi, kuten ensimmäisessä Tornion turvallisuuskahvilassa.

Turvallisuuskahviloiden teemoissa edettiin näin ollen paikallisesta normaalioloja järjestyneestä kriisistä (laajamittainen turvapaikanhakijoiden maahantulo Torniossa) alueellisen häiriötilanteen⁵² (Seinäjoella käsitelty valmiusharjoituksen skenaario) kautta koko maata koskettaviin poikkeusoloihin⁵³ (Helsingin turvallisuuskahvilassa käsitelty hybridiuhka). Normaalioloista eritasoisesti poikkeavien tilanteiden mallintamisen kautta pystyttiin tutkimushankkeessa testaamaan puntaroivan demokratian mallien toimivuutta vakavuudeltaan erityyppisten uhkatilanteiden osana.

3.4.2 Tekstiaineistojen sisällönanalyysi

Tutkimushankkeen aikana kerätty tekstipohjainen aineisto analysoitiin hyödyntäen NVivo11 -laadullisten aineistojen analyysiohjelmaa⁵⁴. Analyysi toteutettiin teoriaohjaavana sisällönanalyysinä⁵⁵ siten, että kansalaisosallistumisen ominaispiirteitä, osallistumisen spektrin ulottuvuuksia, osallistumisen tikapuiden askelmia, demokratiakuution ulottuvuuksia, turvallisuuden diskursseissa tunnistettuja kansalaisrooleja, deliberatiivisen demokratian ihanteita sekä deliberatiivisten kansalaisfoorumien ominaispiirteitä peilattiin suhteessa tämän tutkimuksen aineistoon. Osallistumisen spektrin ja osallistumisen tikapuiden ulottuvuudet sekä kommunikoinnin ja päätöksenteon tavat suhteutettiin turvallisuuden diskursseissa tunnistettuihin kansalaisten rooleihin. Roolien tunnistaminen aineistosta suhteessa osallistumisen tasoihin, spektriin ja kommunikoinnin sekä päätöksenteon tapoihin muodosti analyysin perusrungon.

Tutkimushankkeen toimintatutkimuksellisen ja vahvasti käytäntöön sidotun luonteen mukaisesti tekstiaineistoista etsittiin yleisemmän osallistumisen ja kansalaisten roolien lisäksi käytännöllisiä turvallisuuskahvilaan menetelmänä liittyviä piirteitä. Näitä analysoitiin suhteessa aiemmassa tutkimuksessa esiin nousseisiin deliberatiivisten toimintamallien heikkouksiin, vahvuuksiin, reunaehtoihin ja mallien tuottamaan lisäarvoon. Turvallisuuskahviloihin liittyen aineistosta voidaan tunnistaa sekä osallistumiseen itseisar-

⁵² Häiriötilanne: ”uhka tai tapahtuma, joka vaarantaa yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja ja, jonka hallinta edellyttää viranomaisten ja muiden toimijoiden tavanomaista laajempaa tai tiiviimpää yhteistoimintaa ja viestintää” (Kokonaisturvallisuuden sanasto 2014, 96).

⁵³ Poikkeusolot: ”valmiuslaissa tarkoitettu yhteiskunnan tila, jossa on niin paljon tai niin vakavia häiriöitä tai uhkia, että on tarpeen mahdollistaa viranomaisten tavanomaisesta poikkeava toimivaltuuksien käyttö” (Kokonaisturvallisuuden sanasto 2014, 98).

⁵⁴ Ks. <http://www.qsrinternational.com/what-is-nvivo>

⁵⁵ Laadullisesta, teoriaohjaavasta sisällönanalyysistä ks. esim. Elo & Kyngäs (2008) ja Elo ym. (2014), tekstiaineistojen sisällönanalyysistä yleisemmin esim. Metsämuuronen (2006).

vona kytkeytyviä piirteitä että enemmänkin osallistumisen tuotoksena syntyvää turvallisuuteen kontekstina ja substanssina liittyvää välinearvoa.

Menetelmällisen kehittämisen vuoksi aineistosta etsittiin suoraan turvallisuuskahvilaan toimintamallina liittyviä heikkouksia ja vahvuuksia. Vahvuudet esiintyvät selkeimmin yhteydessä toimintamallin tuottamaan lisäarvoon. Heikkoudet taas nousevat esiin menetelmällisinä ongelmakohtina sekä turvallisuuskahvilamallin jatkokäyttöön ja sen vastuuttamiseen liittyvinä kehittämishaasteina.

4 TULOKSET

4.1 Kansalainen osana maanpuolustusta ja kokonaisturvallisuutta

Tutkimushankkeen aineistojen kautta piirtyy hyvin monialainen kuva kansalaisen roolista ja osallistumisesta, osallistamisesta sekä osallisuudesta kokonaisturvallisuudessa. Eri viranomaisten kuvaamat osallistamisen tavat ovat moninaisia, joskin ne kuuluvat pääasiassa informoinnin ja osittain konsultoinnin kaltaiselle osallistumisen tasolle. Kansalaisen rooli näyttää kuuntelevana yleisönä, enemmänkin turvallisuuden objektina kuin subjektina.

4.1.1 Kansalaisosallistuminen käytännössä

Kansalaisten näkökulmasta osallistuminen omaan ja muiden turvallisuuden kehittämiseen sekä ylläpitämiseen nähdään kautta linjan hyvin tärkeäksi. Turvallisuuskahviloihin osallistuneiden ja sen jälkeen haastateltujen kansalaisten näkemykset siitä, onko osallistuminen ylipäänsä tärkeää, ovat hyvin yhteneviä. Kaikki näkivät osallistumisen joko tärkeäksi tai erittäin tärkeäksi: *”Kyseessä on kansalaisten turvallisuus, niin nimenomaan silloin tavallisten kansalaisten pitäisi pystyä siihen turvallisuuden kehittämiseen osallistumaan.”* (O12) Kun kyseessä on turvallisuus, myös niin sanotulla passiivisella osallistumisella on merkitystä. Passiivinen osallistuminen voidaan osallistujien mielestä ymmärtää siten, että pidättäytymällä turvallisuutta uhkaavista toimista, voidaan jo itsessään edistää sekä turvallisen yhteiskunnan että kansalaisten turvallisuuden tunteen ylläpysymistä.

Turvallisuuskahviloiden osallistujien mielipiteitä jakoi huomattavasti enemmän se, onko mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnallisen turvallisuuden kehittämiseen riittävästi tarjolla. Kaksi kolmasosaa haastatelluista piti osallistumismahdollisuuksia tällä hetkellä riittämättöminä. Turvallisuuden toimialaa, ja yhteiskunnan rakenteita yleisestikin, pidettiin jäykkänä ja byrokraattisina, eikä niiden nähty kannustavan kansalaisten osallistumiseen: *”[...] kokonaisuutena kansalaisten aktivointi, niin minusta se on liian vähän käytetty resurssi [...] Kyllä se on aika lailla viranomaispainotteista.”* (O9) Myös viranomaiset tunnistivat saman ilmiön: *”Ehkä me ollaan aika syvissä poteroissa omissa jutuissa monissa tämmöisissä substanssiasioissa, että ei me niissä ehkä olla, että me kysyttäisiin, että no mitenäs tämä nyt näin.”* (V16) Mielenkiintoista on huomata, että osallistujat eivät koe voivansa kovinkaan paljon aktivoitua suoraan yleisissä yhteiskunnan turval-

lisuuden kehittämistä koskevilla kysymyksissä. Vastuu jätetään helposti viranomaisille, odottaen heidän aktivoivan ja osallistavan kansalaisia sekä kansalaisyhteiskuntaa.

Useimmat haastatelluista osallistujista toivat esille sen, että osallistumismahdollisuuksia saattaa olla hyvinkin tarjolla, mutta he vain eivät tiedä niistä: *"[...] se tieto näistä mahdollisuuksista ei saavuta meitä, ellei me osata oikein tosi tarkasti kaivaa tietoa tuolta, vaikka internetistä, tai sitten kohdentaa sitä kyselyä jonnekin oikeille viranomaisille tai sitten näille järjestötahoille."* (O3) Erilaiset järjestöt, kuten Vapaaehtoinen pelastuspalvelu, olivatkin yleisimmät kanavat, joiden kautta osallistujat kokivat voivansa osallistua turvallisuuden kehittämiseen. Muita osallistujien esille tuomia organisoituja mahdollisuuksia osallistua turvallisuuden kehittämiseen olivat muun muassa asevelvollisuuden suorittaminen ja vapaaehtoinen maanpuolustus.

Osallistujien mielipiteiden välillä siitä, kuinka tärkeäksi he kokevat osallistumisen kansallisen turvallisuuden kehittämiseen ja mahdollisuuksistaan tosiasiallisesti osallistua siihen, vaikuttaakin tällä hetkellä olevan melkoinen kuilu. Eräs haastatelluista osallistujista kuvaili asiaa seuraavasti: *"Kansalaiset rupeavat itse järjestämään turvapartioita tuonne kadulle [...] ehkä se kielii vähän siitä, että tuntuu, että eivät pysty vaikuttamaan."* (O16) Kansalaisosallistumisessa onkin havaittavissa osittaista siirtymää perinteisestä järjestötoimintaan pohjaavasta organisoidusta osallistumisesta kohti niin sanottua pop-up -osallistumista tai "neljänneksi sektoriksi" kutsuttua spontaania osallistumista.

Tämän tutkimuksen aineistossa spontaani, lähtökohdiltaan ainakin aluksi organisoimaton, osallistuminen yhteiskunnallisen turvallisuuden ylläpitämiseen ilmenee selkeimmin yhteydessä Tornion turvallisuuskahvilaan. Torniolaiset olivat kadulla tarjoamassa ruokaa ja juomaa turvapaikanhakijoille jo ennen kuin järjestelykeskus perustettiin ja esimerkiksi seurakunnat tai järjestöt ehdivät reagoida syntymässä olleeseen tilanteeseen. Samoin Soldiers of Odinin katupartioinnin kehkeytyminen järjestäytyneeksi organisaatioksi sai alkunsa spontaanista toiminnasta oman elinpiirin turvallisuuden ylläpitämiseksi. Pop up -osallistumista ja spontaania neljättä sektoria luonnehtii perinteisestä järjestötoiminnasta poiketen tilanne-, teema- ja aikakohtaisuus sekä lyhytkestoisuus tai periodimaisuus. Toiminta kehkeytyy usein vastauksena akuuttiin koettuun ongelmaan omassa lähipiirissä. Sillä pyritään vaikuttamaan suoraan tilanteen ratkaisuun, ja kun ratkaisuun on päästy, tarve toiminnalle päättyy. Se ei edellytä pitkäaikaista sitoutumista tai järjestäytymistä. Ilmiö herätteli myös viranomaisia:

"Toi on mielenkiintoinen ilmiö. Mä en oo ehtiny sitä kovin tutkimussilmän katsel-lakaan. Oon kyllä havainnu, että sitä tulee ja se on semmosta tilapäisvapaaehtosuutta tavallaan ja se tsunamitouhuki, mihin sillon aikanaan vannottiin, että meidän kriisijohtamismalli meni uusiks sen takia." (V14)

Viranomaisten haastatteluissa osallistuminen näyttäytykin edelleen selkeimmin järjestäytyneen ja jollain tavalla organisoidun, usein viranomaislähtöisen kansalaisosallistamisen ja -osallistumisen kautta. Eri organisaatioissa on tällä hetkellä käytössä runsaasti erilaisia ”kevyitä” osallistamisen muotoja. Kansalaisten osallistuminen perustuu järjestöosallistumisen lisäksi pääosin eri tyyppisiin kuulemis-, informaatio- ja tutustumistilaisuuksiin tai sähköisesti ja sosiaalisessa mediassa annettavaan kansalaispalautteeseen. Viranomaistoiminnassa korostuu selkeästi informoinnin ja viestinnän rooli suhteessa varsinaiseen kansalaisosallistumiseen ja yhdessä tekemiseen. Yhteiskunnan perinteiset turvallisuustoimijat – poliisi, puolustusvoimat ja pelastustoimi – eroavat kuitenkin kansalaisosallistumisen muodoiltaan toisistaan.

Samoin kuin haastatellut osallistujat, myös viranomaiset näkevät asevelvollisuuden suorittamisen yhtenä erittäin merkittävänä suorana kansalaisosallistumisen muotona: ”[...] koulutetaan varusmiehiä ja reserviläisiä vuosittain useita tuhansia” (V6) ja ”[...] suomalaisille miehille järjestetään kutsunnat” (V3). Helsingin turvallisuuskahvilan osallistujat ehdottivatkin yhdessä idealomakkeessa kutsuntojen laajentamista ja sitä kautta tämän kansalaisosallistumisen kanavan kehittämistä: ”Kutsuntavelvollisuus koskemaan kaikkia; koko ikäluokkaa”⁵⁶. Idea jakoi kuitenkin osallistujien mielipiteitä siten, että noin kaksi kolmasosaa kannatti sitä, kun taas kolmannes oli siitä eri mieltä.

Poliisin toiminnassa erilaiset suorat kohtaamiset kansalaisten kanssa avoimet ovet tai tutustu toimintaan -tyyppisissä tilaisuuksissa korostuvat. Institutionalisempaa kansalaisosallistumista ovat puolestaan esimerkiksi niin kutsutut alueelliset neuvottelukunnat, joihin osallistujat valitaan kuntien nimeäminä. Yksittäisenä esimerkkinä laajemman kansalaisosallistumisen kokeiluista voidaan pitää täydennyspoliisijärjestelmää: ”Varmaan se täydennyspoliisiasia oli semmoinen täysin epäonnistunut juttu, miltä ehkä odotettiin enemmän. Siihen satsattiin, koulutettiin ihan ja tehtiin sitä yhteistyötä. Ajateltiin, että tästä ehkä jotain tulee. [...] Se kuoli tavallaan, että kun mitään ei tullut.” (V1)⁵⁷

Pelastustoimessa puolestaan on pitkä perinne sopimuspalokuntalaisten ja vapaapalokuntien toiminnasta sekä vapaaehtoisesta pelastuspalvelusta: ”Vapepan suuntaan sitä yhteistyötä on ollut, ja se on perustunut enemmän sitten henkilökohtaisiin suhteisiin, ja

⁵⁶ Idean kehittäneessä pienryhmässä kutsuntavelvollisuuden laajentamisella nähtiin se arvo, että kaikki yhden ikäluokan ihmiset saataisiin samaan aikaan samaan paikkaan kuulemaan turvallisuuteen ja maanpuolustukseen liittyvistä asioista. Osallistujat toivat esille, että osallistuminen kutsuntojen yleiseen osaan veisi vain pari tuntia, jonka jälkeen miehet siirtyisivät kutsuntalautakunnan eteen ja naisille voisi tarvittaessa olla jokin muu foorumi.

⁵⁷ Myös osallistujat kommentoivat täydennyspoliisijärjestelmää. Esimerkiksi yksi osallistujista näki, että täydennyspoliisijärjestelmällä olisi Soldiers of Odin -tyyppistä katupartiointia suurempi legitimitetti: ”Jos ois poliisilla hanskassa esimerkiks se homma ja [täydennyspoliiseilla] ois sanotaan raportointitehtävä tai joku tämmönen. Siis ehottomasti oon sen toiminnan takana, että ihan pienistä jutuista kiinni.” (O8)

*joillakin alueilla se on toiminut ja jossakin ei.” (V4) Myöskään vapaaehtoisuuden ja virkatehtävien hoitamisen yhteensovittaminen ei aina ole täysin kitkatonta: ”Vähän semmoinen historiallinen haaste ja kyllähän siinä on ammattipalomiesten ja sopimuspalokuntalaisten, mitä täällä meillä on, niin kyllähän ammattipalomiehet näkevät sen silleen uhkana.” (V16) Yksittäisenä onnistuneena esimerkkinä Etelä-Pohjanmaalla nostivat sekä Seinäjoen turvallisuuskahvilaan osallistuneet kansalaiset että viranomaiset esille niin sanotun suojelualuejärjestelmän. Pelastuslaitoksen toteuttama järjestelmä on osa väestönsuojelun järjestämistä ja se tukeutuu pelastustoimen ja kuntalaisten yhteisesti muodostamaan verkostomaiseen rakenteeseen. Toiminta perustuu siihen, että kunkin paloaseman asemavastaavat ovat etsineet omalta alueeltaan siviilyyhteyshenkilöitä, esimerkiksi kyläkunnittain tai asuinalueittain. Alueittaiset yhteyshenkilöt toimivat linkkinä viranomaisten ja kansalaisten välillä välittäen viranomaisille ajantasaista tilannekuvaa alueiltaan. Järjestelmän kautta saadaan myös viranomaisten tehtäväpyyntöjä välitettyä suoraan aluille, joissa usein on viranomaistoiminnasta riippumatonta osaamista vaikkapa myrskytuhojen tai tulvavahinkojen korjaamiseen: [...] *voitiin jalkauttaa se tehtävä sille tasolle, missä se käytännössä tullaan se yhteistyö tekemään. [...] Meillä on suora kanava sitten välittää niitä tehtäväpyyntöjä kansalaisille.*” (V4) Seinäjoen turvallisuuskahvilan idealomakkeissa toivottiinkin tämän mallin laajenemista valtakunnalliseksi ja sen edelleen jalostamista yhteistoiminnassa asukkaiden ja viranomaisten kesken.*

Viranomaisten näkökulmasta kansalaisosallistamisen yleiset tavoitteet ovat eri turvallisuustoimijoilla erittäin yhtenevät. Pääasiallisesti kansalaisten osallistamisella tavoitellaan 1) oman toiminnan näkyväksi tekemistä, 2) ’oikean’ tiedon jakamista kansalaisille sekä 3) kansalaismielipiteen kuulemista viranomaisen toiminnasta tai turvallisuuteen liittyvistä asioista:

”Pyritään lisäämään tietoutta meidän omasta toiminnasta siinä lähialueella ja pyritään saamaan palautetta meidän suuntaan, että miten meidän toiminta siinä lähialueella on koettu.” (V6)

”Aistitaan tilanteita plus sitten sieltä saadaan arvokasta tietoa siitä, että miten kansalaiset kokevat meidät.” (V12)

”Kyllähän me halutaan kansalaisilta tietoa siitä, että missä on jotain turvallisuuspuutteita esimerkiksi.” (V5)

”Luoda sellaista kuvaa, että me ollaan olemassa yhteiskuntaa varten, eikä yhteiskunta ole olemassa meitä varten.” (V3)

”Se on tavoitteena, et se kansalaisen ääni kuuluisi sillä tavalla, että se myös lähettää sitä toimintatapamallia, että tämä meidän kokonaisturvallisuuskonsepti huomaa sen kansalaisen ja nojaa siihen kansalaiseen.” (V14)

Näistä tavoitteista huolimatta Helsingin turvallisuuskahvilan idealomakkeella kolmea osallistujaa lukuun ottamatta kaikki olivat yhtä mieltä siitä, että ”[k]ansalaisyhteiskunnan merkitystä kokonaisturvallisuudessa ei arvosteta tarpeeksi.”

Viranomaiset näkevät kuitenkin myös selkeitä puutteita heidän ja kansalaisten välisessä suorassa, vuorovaikutteisessa kohtaamisessa. Suoria foorumeita on vähän tarjolla: ”Mutta siis semmoista foorumia, jossa kansalaiset olivat voineet ottaa näihin kantaa, niin ei semmoista ikään kuin automaattisesti ole tällä hetkellä.” (V8) Silloin kun niitä on, on vaarana keskustelun polarisoituminen ja vain äänekkäimpien mielipiteen kuuluminen: ”Tämmöisissä kootuissa tapahtumissa, jossa sitten suullisesti kysytään palautetta, niin sehän on se haaste, että siellä yksittäiset äänekkäät vievät sen palstatilan siinä keskustelussa.” (V13) Kaikkien ääntä ei siis saada kansalaiskeskustelussa useinkaan esiin: ”Ja me tiedetään myös se, että Kontulan ostarilla on Reiska, Arska ja Pate, joilta ei kukaan kysy mitään ja jotka eivät mitään halua vastata.” (V15) Näihin kaikkiin yleisesti kansalaisosallistumisessa tunnistettuihin tyypillisiin ongelmakohtiin palataan turvallisuuskahvilakonseptin osalta sekä tulososiossa että pohdinnassa.

4.1.2 Kokonaisturvallisuuden ja maanpuolustuksen erityispiirteitä

Turvallisuuteen ja maanpuolustukseen toimialoina vaikuttaa kuuluvan myös joitain erityispiirteitä, jotka saattavat osaltaan vaikeuttaa kansalaisosallistumista. Näitä piirteitä toivat esiin sekä turvallisuuskahviloiden osallistujat että viranomaiset. Kuten edellä luvun 4.1.1 alussa todettiin, osallistujien näkökulmasta turvallisuuden toimiala näyttäytyy jäykkänä ja byrokraattisena, ja sen myötä vaikeasti saavutettavana. Seinäjoen turvallisuuskahvilan idealomakkeissa nostettiin esille muun muassa, että ”Kovan turvallisuuden ja maanpuolustuksen kieli karkottaa osallistujan – kuntalainen ei ymmärrä, mistä puhutaan tai miten se liittyy minuun.” Väite kuitenkin jakoi osallistujien mielipiteet lähes tasan siitä yhtä mieltä ja eri mieltä olevien kesken. Helsingin turvallisuuskahvilan idealomakkeissa asiaa käsiteltiin lomakkeella ”Viranomaisten on lisättävä kansalaistajuisempaa viestintää. Viranomaisten valmiussuunnittelun on tultava lähemmäs kansalaista.”⁵⁸ Kahdeksankymmentä prosenttia väitteeseen kantaa ottaneista osallistujista oli siitä yhtä mieltä. Turvallisuusviranomaisten päivittäinen työ ei vaikuta olevan tavalliselle suomalaiselle kovinkaan selvää, eikä se juurikaan näy tavallisessa arjessa.

Kansalaiset itse näkivät osallistumisensa esteenä olevan myös sen, että pitkään jatkunut turvallinen rauhan aika on saanut aikaan sen, ettei koeta tarvetta osallistua turvallisuus-

⁵⁸ Tässä tulee esille edellä esitetty haaste tiedon konkreettisuuden tasosta. Valmiussuunnitelmat sisältävät konkreettista ja siten salattua tietoa, koska tiedon paljastuminen viholliselle (ml. rikollinen tai terroristi) on suora uhkatekijä. Valmiussuunnittelussa olisikin hyvä käyttää konkreettisia esimerkkejä, jotka eivät kuitenkaan ole salaisia ja joiden kautta kansalaiset ymmärtäisivät paremmin valmiussuunnittelua.

den tai oman henkilökohtaisen varautumisen kehittämiseen. Puolustusvoimien, poliisin tai pelastusviranomaisen toiminnan ei koeta koskettavan juurikaan omaa elinpiiriä. Seinäjoen turvallisuuskahvilan idealomakkeissa asiaa sivuttiin esimerkiksi seuraavasti: *”Kansalaisten aktivoituminen turvallisuuskysymyksissä vaatii todellisen, akuutin kriisin.”* Tämäkin väite jakoi osallistujien mielipiteet jokseenkin tasan puolesta ja vastaan. Viranomaiset pohtivat samaa teemaa haastatteluissa muun muassa näin: *”Silloin, kun on uhkaa tai muuta, niin se on kiinnostava asia ihan varmaan sille keskivertokansalaislekin.”* (V14)

Turvallisuuden toimialana ja teemana ei nähdä olevan niin sanotun keskivertokansalaisen kiinnostuksen ytimessä, vaan se mielletään lähes kaikkien haastateltujen osallistujien mielissä enemmän tai vähemmän kaukaisena, viranomaisille, lainsäätäjille, hallitukselle, eduskunnalle tai ”kasvottomalle yhteiskunnalle” kuuluvana kenttänä⁵⁹. Haastatellut viranomaiset toivat esiin samaa asiaa esimerkiksi näin: *”Koska tekee tätä työtä, niin kuvittelee, että kaikkien huulilla on yhteiskunnan turvallisuusstrategia [...] mi[t]kä ei voisi ihmisiä vähempää kiinnostaa, jos ihan suoraan sanotaan.”* (V15) Helsingin turvallisuuskahvilan osallistajat olivat kuitenkin yhtä lukuun ottamatta samaa mieltä idealomakkeella esitetystä väitteestä *”viranomainen ei korvaa kansalaisvastuullisuutta tai kansalaisaktiivisuutta”*. Turvallisuuskahvilaan osallistuneiden kansalaisten haastatteluissa kolmasosa nosti viranomaisvastuun ohella esille jokaisen oman vastuun:

”Ja tietysti onhan se myös jokaisen kansalaisen velvollisuus vähän miettiä, miten käyttäytyy ja millä tavalla osallistuu yhteiskuntaan.” (O3)

”Se vastuu lähtee kyllä ihan sieltä ruohojuuritasolta minun mielestäni eli yksittäisestä ihmisestä lähtien.” (O10)

Turvallisuus ja maanpuolustus näyttävätkin kansalaisten osallistumisen näkökulmasta osittain paradoksaalisina. Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan tuoreimman raportin mukaan lähes 80 % suomalaisista näkee, että puolustuspolitiikkaa on hoidettu erittäin tai melko hyvin (MTS 2016). Poliisibarometrin 2016 mukaan palo- ja pelastustoimeen luottaa erittäin tai melko paljon 99 % suomalaisista, rajavartiolaitoksen toimintaan 92 %, puolustusvoimien toimintaan 88 % ja poliisin toimintaan puolestaan 96% suomalaisista (Poliisibarometri 2016). Luottamus turvallisuusviranomaisiin on siis erittäin korkea. Samaan aikaan turvallisuusviranomaisen toiminnan koetaan kuitenkin tämän tutkimuksen aineiston perusteella olevan melko kaukana kansalaisen arjesta. Helsingin turvallisuuskahvilassa osallistujat olivat hyvin yksimielisiä siitä, että turvallisuusviranomaisen toiminnan ei myöskään tulisi korvata kansalaisaktiivisuutta tai -

⁵⁹ Tätä lisännee se, että normaalioloissa kriiseissä ”ylipalvellaan” kansalaisia kun viranomaisresurssi voidaan kohdentaa yhteen paikkaan kerrallaan. Tästä syntyy väärä kuva siitä, miten laajamittaisessa kriisissä toimittaisiin. Pahimmillaan tämä johtaa illuusion siitä, että kyseessä on yhteiskunnan palvelu, jossa ei edes odoteta kansalaisten aktiivisuutta.

vastuullisuutta. Osallistujahaastatteluissa kuitenkin vain kolmannes haastatelluista korosti kansalaisen omaa vastuuta turvallisuudestaan. Yhteiskunnan yleisen turvallisuuden kannalta poikkeuksellisen vahva luottamus turvallisuusviranomaisiin on ainoastaan positiivinen asia. Samalla se saattaa kuitenkin osaltaan vaikuttaa kansalaisten osallistumattomuuteen, koska tarvetta omatoimiselle turvallisuudestaan huolehtimiselle ei koeta olevan.

Sekä viranomaiset että osallistujat pohtivat sitä, että turvallisuuteen toimialana, ja maanpuolustukseen erityisesti, liittyy joitain salassa pidettäviä asioita, joita kansalaisen ei välttämättä tarvitsekaan tietää: *”Moni haluaisi varmaan tietää enemmän, mutta sitten on tietenkin se, uteliaisuushan on jokaisella tietyllä tavalla ja joskus se menee sille puolelle, ettei tarvitse. Englanniksi sanotaan, että need to know ja nice to know. Että mitä tarvitsee tietää, ja mikä on vaan kiva tietää.”* (O6) Viranomaisten näkökulmasta salassapito näyttöytyy haasteena, joka on kuitenkin ylitettävissä: *”[...] tällaiset turvallisuusnäkökulmat, että mitä kaikkea voidaan kansalaiselle kertoa. [...] Ja siinä meillä on kyllä ammattilaisia siihen olemassa, ketkä pystyy sanomaan, että mitä saa kertoa ja mitä ei saa kertoa”.* (V12)

Kansalaisosallistumisen erityispiirteenä voidaan pitää myös sisäisen turvallisuuden kontekstissa usein esille nousevaa moniviranomaistyön tarvetta ja siitä aiheutuvaa ongelmallisuutta löytää kansalaisten mukaan ottamiselle ja osallistamiselle aina yhtä ja selkeää vastuutahoa. *”Mutta silloin, kun tullaan turvallisuuskysymyksiin, niin lähes poikkeuksetta ne ovat semmoisia asioita, joissa useamman viranomaisen ja jopa useamman hallinnonalan asioita.”* (V8) Jokaiseen tässä hankkeessa toteutetun turvallisuuskahvilan teemaan liittyi moniviranomaisyhteistyö: järjestelykeskus Torniossa, valmiusharjoitus kolmessa pohjalaismaakunnassa sekä paikallispuolustusharjoitus Helsingissä.

Kansalaisosallistumisen edistämistä ei myöskään ole yleisellä tasolla vastuutettu selkeästi turvallisuusorganisaatioiden sisäisessä työssä. Sen nähdään kuuluvan vaihdellen joko aivan kaikkien vastuulle, viestinnän ammattilaisten tai esimerkiksi eri vastuualueiden päälliköiden työnkuvaan.

”Kyllä se on hajautettuna kaikkien tehtävänkuviiin, että ei meillä ole yhtä tiettyä ihmistä, kenen vastuulle se kuuluu.” (V12)

”Mutta miten kansalaisia aktivoidaan suhteessa [organisaatioon], niin ei minulla siitä oikeastaan, en minä pysty siitä oikein sanomaan.” (V10)

”Meillä on organisaatiossa tiedottaja, jonka vastuulle kuuluu yhteydenpito.” (V6)

”Nämä [organisaation yksikön] vastaavat ovat nimenomaan niitä henkilöitä, jotka siellä kunnan johdon kanssa tekee yhteistyötä ja niiden paikallisten vapaaehtoisten kanssa.” (V4)

Kansalaisosallistumisen käytäntöihin ja vastuukysymyksiin palataan tarkemmin alaluvussa 4.2.3, jossa käsitellään turvallisuuskahviloiden jatkokäyttöä sekä vastuutahoja. Koivavasti voidaan todeta, että turvallisuuteen ja maanpuolustukseen toimialoina ei vaikuttaisi liittyvän niin merkittäviä erityispiirteitä tai niistä seuraavia ongelmia, ettei deliberatiivisen demokratian mallien soveltaminen voisi onnistua. Kriittiset pisteet ovat yleisempiä deliberatiivisen demokratian käytäntöihin ja kansalaisosallistumiseen liittyviä ongelmakohtia, eivätkä ne ole tyypillisiä pelkästään maanpuolustuksen ja turvallisuuden kontekstissa.

4.1.3 Kansalaisosallistumisen ”taso” ja kansalaisen rooli suomalaisessa kokonaisturvallisuuskeskustelussa

Tutkimuksen teoreettisten lähtökohtien kuvaamisen yhteydessä käytiin yksityiskohtaisesti lävitse erilaisia aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa esitettyjä osallistumisen tasoja ja erilaisia yhteiskunnallisen kommunikoinnin ja päätöksenteon tapoja. Lisäksi kuvattiin, millaisia kansalaisrooleja tai kansalaisuuden muotoja turvallisuuden toimialalla on aiemmissa tutkimuksissa tunnustettu. Seuraavaksi tämän tutkimuksen aineiston kautta piirtyvää kuvaa kansalaisesta osana suomalaista kokonaisturvallisuuskeskustelua analysoidaan suhteessa osallistumisen tasoihin ja kansalaisen rooleihin.

Tutkimuksen aineiston valossa kansalainen näyttäytyy kokonaisturvallisuudessa pääasiassa turvallisuustoiminnan objektina, kohteena, johon viranomaiset kohdistavat kulloinkin tarvittavia toimia. Toimet voivat olla suoraan yksittäisen kansalaisen turvallisuutta edistäviä tai korjaavia, kuten poliisin toiminta rikostilanteissa tai pelastusviranomaisten toiminta esimerkiksi onnettomuuksissa. Kansalaisiin kohdistuvat toimet voivat olla myös yleisempiä. Näitä kuvattiin runsaasti viranomaishaastatteluissa, ja ne voivat olla esimerkiksi neuvontaa, opastusta tai koulutusta. Tällöin osallistamisen taso on lähinnä informointia. Kansalaiselle välitetään tietoa esimerkiksi vaaratilanteista, niihin varautumisesta tai viranomaisten toiminnasta. Kansalainen osallistuu kommunikaatioon kuuntelijana ja kansalaisten roolia voidaan kuvata selkeimmin kuuntelevana yleisönä.

Viranomaiset näkevät kansalaisen usein myös konsulttina tai informaation lähteenä. Kansalaisia pyydetään kertomaan näkemyksiään esimerkiksi puolustusvoimien paikallisiin harjoituksiin ja toimintaan liittyen. Myös esimerkiksi maakunnallisten valmiusharjoitusten osana kuullaan kansalaisia. Tässä hankkeessa toteutettu Seinäjoen turvallisuuskahvila sekä aiemmin toteutettu Pirkka14-kansalaisraati ovat konkreettisia esimerkkejä kyselyjä ja kuulemistilaisuuksia pidemmälle viedystä suoraan valmiusharjoitukseen

kytkeytyvästä kansalaiskonsultaatiosta, jossa on edetty kohti deliberaatiota, yhteistyötä ja kumppanuutta. Konsultoinnissa kommunikoinnin tapana korostuu kuitenkin vielä näkemysten kertominen ja kuuleminen, ei aito yhteinen puntaroiva päätöksenteko⁶⁰. Konsultoinnin myötä kansalaisen rooli muuttuu passiivisemmasta kuuntelevasta yleisöstä aktiivisemmaksi, osaavaksi vapaaehtoiseksi. Kansalainen ei näin ollen ole enää pelkkä turvallisuustoimien kohde vaan omatoiminen varautuja, aloitteellinen subjekti.

Edelleen konsultointia osallistavampaan suuntaan liikuttaessa tulevat kansalaisosallistumisen esimerkkeinä haastatteluissa esiin täydennyspoliisikokeilu, paikallispuolustusjoukot, vapaaehtoinen pelastuspalvelu, vapaapalokunnat ja sopimuspalomiehet sekä lukuisat vapaaehtoisen maanpuolustuksen järjestöt. Näiden toimintojen kautta kansalaiset tekevät suoraa yhteistyötä eri turvallisuusviranomaisten kanssa. Osaavan vapaaehtoisen sekä omatoimisen varautujan roolit vahvistuvat ja kansalainen voidaan nähdä kumppanina toimintojen suunnittelussa. Mutta kuten edellä on luvussa 4.1.1 kansalaisosallistumista kuvattaessa todettu, näihin osallistuu lopulta melko harvalukuinen ja valikoitunutkin joukko suomalaisia. Tässä mielessä organisoitu, usein myös vahvasti viranomaislähtöinen järjestötoiminta ei kata kuin pienen osan kansalaisyhteiskuntaa.

Toistaiseksi kansalaisen rooli hahmottuu kuitenkin hyvin vahvasti ennen kaikkea turvallisuustoiminnan kohteena, ei aktiivisena osallistujana tai omatoimisena subjektina. Kansalaisia pyritään *osallistamaan* erilaisin keinoin, mutta omatoiminen *osallistuminen* on melko vähäistä ja koskee vain pientä osaa kansalaisista. Erittäin vahva luottamus turvallisuusviranomaisten toimintaan selittänee myös osaltaan kansalaisten passiivisempaa roolia. Omatoimisuudelle ei koeta olevan turvallisessa yhteiskunnassa selkeää tarvetta.

4.2 Analyysikohteena turvallisuuskahvila

Seuraava tarkastelu kohdistuu yksinomaan toteutettuihin turvallisuuskahviloihin. Aluksi analysoidaan turvallisuuskahviloiden tuottamaa arvoa. Analyysi jakautuu kahteen osioon. Ensimmäinen pitää sisällään turvallisuuskahvilan tuottaman *itseisarvon*. Tällä viitataan sellaiseen arvonluontiin, mikä muodostuu itse osallistumisprosessissa. Toinen osio sisältää turvallisuuskahvilan tuottaman instrumentaalisen eli *välineellisen arvon*. Välineellinen arvo korostaa osallistumisprosessin lopputulosta. Tämän jälkeen tarkastelu siirtyy esille nousseisiin turvallisuuskahviloiden ongelmakohtiin. Lopuksi tarkastellaan vielä turvallisuuskahviloiden jatkokäyttöä ja vastuukysymyksiä.

⁶⁰ Tähän liittyvistä haasteista, ks. Raisio & Virta (2016).

4.2.1 Turvallisuuskahvilan tuottama arvo

Itseisarvo

Turvallisuuskahviloiden itseisarvo kytkeytyy ensinnäkin turvallisuusviranomaisten ja kansalaisyhteiskunnan välisen sosiaaliseen etäisyyden kiinni kuromiseen. Haastatellut turvallisuuskahviloiden osallistujat toivat esille, kuinka turvallisuuskahvila toi turvallisuusviranomaisia lähemmäs kansalaisia. Kuten yksi osallistuja totesi, *”[s]iellä oli semmosia viranomaisia, joita harvemmin näkee tämmösissä kansalaisfoorumeissa tuon asian ytimessä [...] Nää on yleensä semmosia viranomaisia suuri osa, et tavallisen kuntalaisenkaan ei tarte paljon tehdä yhteistyötä.”* (O9)

Osallistujat arvostivat sitä, että viranomaiset olivat paikalla koko illan: *”Ei tullu kymmeneksi minuutiksi pitämään puhetta ja jatkaneet matkaa vaan, että he oli siellä keskustelemassa ja kuuntelemassa.”* (O10) Läsnaolon nähtiin kertovan siitä, että kahvilailta oli tärkeä myös mukana olleille viranomaisille. Näkökulmana tulikin esille se, että viranomaisten poislähteminen omien alustuksensa jälkeen olisi koettu osallistujien aliarvioimisena. Myös viranomaisten asennetta kiiteltiin. Esimerkiksi yksi Seinäjoen turvallisuuskahvilan osallistujista kertoi, kuinka tärkeää oli se, että viranomaiset tulivat kätelemään ja esittelemään itsensä alkukahvitusten aikana, ja kuinka tämä vapautti tunnelmaa ja vähensi turvallisuusviranomaisten läsnäoloon liittyvää alkujännitystä. Läsnaololaan ja asenteellaan viranomaiset lähensivät itseään kansalaisiin:

”No ne sillä omalla asennoitumisellaan siinä tilaisuudessa osoitti mielestäni hyvin osuvasti sen, että he olivat niinkun yks meistä.” (O11)

”Et ne ovat tavallisia kansalaisia myös, se antoi semmoisen vaikutelman. Et he on yks meistä.” (O6)

Viranomaiset arvostivat yhtä lailla turvallisuuskahviloiden osallistujien kohtaamista: *”Mä tykkään hirveesti siitä, että yhtäkkiä me ollaan samassa tilassa ja me päästään silloin kuuntelemaan ja keskustelemaan niistä erilaisista asioista.”* (V3) Nähtiin tärkeäksi, että viranomaiskenttäkin jalkautuu ja kertoo omasta toiminnastaan. Näin tullaan pois virkapuvun takaa ja annetaan kasvot viranomaistoiminnalle. Toisaalta niin osallistujien kuin myös viranomaisten osalta tuli esille se, että kahviloissa tätä lähentymistä olisi voinut viedä vielä pidemmälle. Turvallisuusviranomaiset itse korostivat, että he olisivat voineet oma-aloitteisesti kiertää pienryhmissä kuuntelemassa keskusteluja ja vastaamassa osallistujien kysymyksiin sekä kysymässä osallistujien mielipiteitä viranomaisia askarruttaneisiin kysymyksiin. Näin ei kuitenkaan toteutetuissa turvallisuuskahviloissa toimitu, koska pelättiin liiallista ohjailuvaikutusta. Sen sijaan ryhmät saivat vapaasti kutsua asiantuntijan luokseen. Osallistujat toivatkin omissa kommentissaan esille, että tätä

(keskusteluihin uppoutumisen vuoksi) unohtunutta mahdollisuutta olisi voinut hyödyntää paremmin, kuitenkin huomioiden myös mahdollinen ohjailuvaikutus:

“Meidän ryhmä ei tainnut [viranomaisten pyytämistä pienryhmään] juuri hyödyntää. Se muuten vois myös olla sellainen, että se ehkä meni vähän ohi multakin siinä ryhmäytymisvaiheessa. Sitä voi ehkä kans ehkä korostaa jatkossa enemmän. Koska se vois olla sellainen, et sitten jos tulee joku umpikuja tai sellainen, että ruvetaan pähkäämään, että onko se noin tai näin tai miten se nyt sit menee. Todennäköisesti se virkamies joka siinä sitten tulis, niin pystyis antamaan jonkin valistuneen näkemyksen siihen asiaan. Tosin siinä on tietysti se uhka, että jos niitä liikaa käytetään, niin se sitten rupee sillä omalla tiedollisella auktoriteetilla ohjaamaan sitä keskustelua. Et se on vähän sekä että, mutta kuitenkin. Varmaan jos on joku semmonen kimurantimpi juttu tai halutaan joku fakta tietoon, on se hyvä olla olemassa.” (O2)

Varsinaista kriittistä näkökulmaa turvallisuusviranomaisten ja kansalaisten vuorovaikutukseen tuli vähänlaisesti. Esimerkiksi vain yksi haastatelluista osallistujista antoi kritiikkiä mukana olleille viranomaisille. Kritiikki kohdistui yhteen alustajaan, jonka käyttäytymisen osallistuja koki ylimielisenä. Osallistuja olisi halunnut viranomaiselta suoran vastauksen kysymykseensä, viranomaisen kuitenkin osallistujan kokemuksen mukaan paetessa ”salaperäsen verhon taakse”. (O7) Lisäksi yksi osallistuja ja yksi viranomainen kiinnostivat huomion viranomaisten pukeutumiseen. He pohtivat sitä, josko siviiliasuun pukeutuminen olisi vielä helpottanut osallistujien ja viranomaisten välistä vuoropuhelua: ”Ja tietysti voi sitten miettiä että onko virkapuku välttämättä se paras asu sitten kun meet esiintymään sitten jollekin porukalle, että sekin voi olla vähän jarruttava tekijä.” (V4)

Toisena itseisarvona korostuu keskusteleavamman demokratian edistyminen suomalaisessa yhteiskunnassa. Osallistujat esimerkiksi arvioivat käymiään pienryhmäkeskusteluja erittäin positiivisesta. Kaikki arviointilomakkeiden kautta mielipiteensä ilmaisseet osallistujat olivat sitä mieltä, että keskusteluissa oli helppo tuoda esille omia mielipiteitä⁶¹. Vastaavasti 99 % piti turvallisuuskahviloiden pienryhmäkeskusteluja miellyttävänä kokemuksena⁶². Haastatellut osallistujat viittasivat monin tavoin turvallisen keskusteluympäristön syntyyn. Ensinnäkin puhuminen pienryhmissä oli turvatumpaa kuin suuressa joukossa: ”Tavallaan justiin toi pienryhmätyöskentely niin se mahdollisti sen tehokkaan keskustelun siinä, et jos se olis jäänyt siihen isomman ryhmän tasolle, niin en tiedä olisko siinä nyt sitten puheenvuoroja tullut itsekään ihan juurikaan käytettyä.” (O2) Myös viranomaisilta oli helpompi kysyä, kun heitä sai tentata pienryhmissä. Keskustelu

⁶¹ Minun oli helppo tuoda omia mielipiteitä esiin keskustelussa: täysin samaa mieltä 49, osittain samaa mieltä 10.

⁶² Pienryhmissä keskusteleminen oli miellyttävä kokemus: täysin samaa mieltä 55, osittain samaa mieltä 3, neutraali 1.

oli vilpítőntä, eikä siinä koettu olevan poliittista väriä. Lisäksi ilmapiiri koettiin toisia arvostavaksi ja osallistujille tuli tunne, että pystyy olemaan oma itsensä ja olemaan sitä mieltä, mitä on:

”[...] kun sinne saapu, niin se oli rento ja semmonen hyvällä mielellä kaikki olivat. Se ei ollu sellanen turhan jäykkä. Ja tuli semmonen olo, että kaikki uskaltavat osallistua ja saavat sanottavansa sanottua.” (O12)

”[...] jotenkin oli helppo niinku olla sitä mieltä mitä oli.” (O3)

”Kaikki saivat kertoa mielipiteensä ilman kritiikkiä toisilta” (kommentti Helsingin turvallisuuskahvilan arviointilomakkeessa)

Osallistujat kommentoivat myös turvallisuuskahvilan fyysistä ympäristöä. Kommentit liittyivät Helsingin turvallisuuskahvilaan, jossa tilana toimi Helsinki-simulaattori -nimeä kantava hallirakennus. Näkemykset kuitenkin jakaantuivat. Toisaalta tilaa pidettiin sopivan epämuodollisena, mikä mahdollisti vapaamman keskusteluilmapiirin. Toisaalta taas tuotiin esille tilan kylmyyttä ja hämäryyttä. Esimerkiksi yksi osallistuja kertoi idealomakkeiden arvioinnin olleen hankalaa hämäryyden vuoksi.

Osallistujat arvostivat myös sitä, että turvallisuuskahviloissa kuuli erilaisia näkökulmia ja kohtasi toisia ihmisiä. Osallistujat pääsivät keskustelemaan sellaisten ihmisten kanssa, joita eivät omassa arjessaan normaalisti tapaa: *”Se oli siinä mielessä kyllä silmiä avaava, et miten eri tavalla ihmiset näkee tän turvallisuuden ja siihen liittyvät asiat, miten erilaisia odotuksia ihmisil on viranomasilta [...] et se ryhmä oli aika heterogeeninen kuitenkin. Kuten sanottu, mä oon havainnu elämäni kauhees kuplassa, ni toi oli siinä mieles hyvä.” (O13)* 88 % arviointilomakkeiden kautta mielipiteensä ilmaisseesta osallistujasta olikin sitä mieltä, myös omista poikkeavat mielipiteet voivat olla perusteltuja⁶³ Lomakkeiden kommentoissa kerrottiin muun muassa seuraavaa:

”Näkemykset voivat muuttua keskustelun kautta.” (Helsinki)

”Eriävät mielipiteet / eri katselutapa antavat uuden näkökulman samaan aiheeseen.” (Helsinki)

”Huomasi hyviä ajatuksia myös eriävissä mielipiteissä.” (Helsinki).

”Oppii huomioimaan muidenkin mielipiteet ja saa ajateltavaa / uusia näkökulmia.” (Seinäjäki)

⁶³ Keskustelu osoitti, että myös omista poikkeavat mielipiteet voivat olla perusteltuja: täysin samaa mieltä 28, osittain samaa mieltä 17, neutraali 6. On syytä kuitenkin huomioida, että osallistujat toivat lomakkeille kirjoitetuissa kommentoissaan esille vastakkaisten näkemysten vähyttä. Tähän palataan myöhemmin edustavuutta käsittelevässä aluvussa.

”Oman katsantokannan laajentuminen – hyvä.” (Tornio)

Haastatteluissa ja arviointilomakkeiden kommentteissa esiintyi kuitenkin myös pohdintaa siitä, voiko pieni ryhmäkoko mahdollisesti johtaa toisten näkemysten myötäilyyn. Kuten yksi osallistuja tuo esille, eriävillä mielipiteillä olisi isommassa ryhmässä todennäköisesti useampia kannattajia, jolloin eriäviä mielipiteitä olisi myös helpompi pitää esillä. Toisaalta edellä esitetyt tulokset tukevat sitä näkemystä, että osallistujat olisivat uskaltaneet kertoa omat näkemyksensä ainakin näissä toteutetuissa turvallisuuskahviloissa. Yhtenä kehittämisehdotuksena nousi esille se, että pienryhmiä voisi välillä sekoittaa, jolloin osallistujat kuulisivat enemmän muiden osallistujien näkemyksiä. Toteutetuissa turvallisuuskahviloissa päädyttiin kuitenkin yhtenäiseen keskusteluaikaan, koska haluttiin turvata pienryhmille riittävä aika käydä läpi turvallisuuskahviloissa käsiteltyjä teemoja.

Haastattelut myös vahvistivat sitä oletusta, että kaikki osallistujat eivät ilmoittautuessaan mukaan vielä täysin hahmottaneet turvallisuuskahvilan toteutustapaa. Muutama haastatelluista osallistujista kertoi olleensa alun perin skeptinen tilaisuuden luonteesta. Osallistuminen kuitenkin osoitti toisin: *”Mä oikeestaan en tienny ollenkaan, mihin mä lähin mukaan [...] Se, miten se oli toteutettu, ni se oli todella positiivinen eli siellä oli eri tahojen asiantuntijoita plus sitten oli tätä ryhmätyöskentelyä ja niitten läpikäymistä [...] Olin varautunu siihen, että siellä viranomaset keskustelee ja sitte siellä yksittäiset ihmiset käyttää jotaki puheenvuoroja.”* (O10) Yksi osallistuja toi esille yllätyksensä siitä, että puolustusvoimat lähti toteuttamaan tämän tyylistä keskustelempaa toimintamallia: *”Mun mielest se on tosi hyvin ja oli aika raikas idea. Ajatellaan, mitä mäki, mikä on munki käsitys [puolustusvoimista] ni kyllä pisteitä siinä.”* (O13)

Myös viranomaiset arvostivat syntynyttä keskusteluympäristöä. Tilaisuus päästä rauhallisesti keskustelemaan ajan kanssa yhdessä kansalaisten kanssa nähtiin harvinaisena: *”Ohan se tosi poikkeuksellista, et pääsee just kuulemaan konkreettisesti niitä kansalaisten mielipiteitä ja oltiin sillai asiallisesti rauhallisesti keskustellen eikä sillä lailla, et ne tulee vaan jonaki some-huuteluna tai tunteen vallassa lähetettynä sähköpostina.”* (V11) Yleisenä haasteena nähtiin se, että julkisessa keskustelussa on usein erillä ääripäät, jolloin turvallisuuskahvilan *”varjossa vähän muutkin äänet tulevat ylös kuin ne, jotka ääripäissä koviten huutaa.”* (V8) Samaa tapaansa kuin osallistujat, myös yksi viranomaispuolustaja otti esille toisten ihmisten kohtaamisen merkityksellisyyden, korostaen kokonais-turvallisuuden näkökulmaa:

”Ihmiset näkee, että se on myös toinen ihminen, jolla on se toinen mielipide ja ymmärtää, miksi se on ni saa sitte vähemmän sitä vastakkainasettelua. Ja jotenki kokee, että nykyajassa se ois kauheen tärkeätä, et sitä ois enemmän ja enemmän. [...] tähän kokonaisturvallisuuteen just vaikuttaa se, miten kansalaiset, miten turvalliseks he tuntee olonsa, miten he keskustelee, miten he näkevät naapurin ja ihmisen, joka ei ole samanlainen kuin he. Välillä huolestuttaa se, et

keskusteluilmapiiri on menny aika kärkkääks ja polarisoituneeks ja mitä enemmän nähään toinen semmosena. Ei se oo edes minun vertaiseni, vaan joku toinen aivan järkyttävän erilainen, ni sitte luodaan pohjaa kaikille tuleville ongelmille ja konflikteille kyllä sillä.” (V11)

On syytä huomioida, että keskusteleavassa/puntaroivassa demokratiassa on keskeistä, että aikaa keskusteluille on riittävästi. Osallistujien kehittämis ehdotusten joukossa olikin toiveita siitä, että keskusteluaikaa olisi ollut enemmän, mikä taas olisi mahdollistanut värikkäämpien debattien syntymisen. Debattien ”värikkyteen” vaikutti myös osallistujajoukkojen edustavuus. Tätä edustavuuden haastetta käsitellään yksityiskohtaisesti alaluvussa 4.2.2. Lisäksi ajankäyttöön liittyviin näkökulmiin palataan vielä turvallisuuskahviloiden vaikuttavuutta käsittelevässä osiossa.

Kolmas esille noussut itseisarvo, eli osallistujien voimaantuminen, kytkeytyy vahvasti edellä esitettyihin tekijöihin. Haastatteluissa esiintyi kommentteja, joissa osallistujat kertoivat tunteneensa turvallisuuskahviloissa, että omalla näkemyksellä on oikeasti merkitystä: *”Sai tuntea itsensä hetken tärkeäksi siinä, että pääsi just sinne viranomasten luokse toisaalta ja kertomaan sitte.” (O8); ”[...] tunsii ittensä silleen tärkeäksi, että mun näkemyksellä on oikeasti jotain väliä.” (O1)*

Välineellinen arvo

Turvallisuuskahviloiden välineellinen arvo näyttäytyy selkeimmin kaksisuuntaisena syöteenä viranomaisilta kansalaisille ja kansalaisilta viranomaisille: *”Se turvallisuuskahvila on enemmän sellanen tiedon ja ajatustenvaihdon kenttä mun mielestä.” (V6)* Viranomaiset kokivatkin turvallisuuskahvilan muodostaneen hyvän mahdollisuuden viestiä avoimesti omasta toiminnastaan. Viestinnän myötä kansalaiset ymmärtäisivät paremmin eri viranomaisten vastuut, velvollisuudet ja resurssit. Osallistujat kertoivat päässeensä kuulemaan asioista, joista normaalisti ei juurikaan tule kuulleeksi. Turvallisuuskahvila toi tietoa lähelle ja pääsi kysymään viranomaisilta itseään askarruttavia kysymyksiä:

”Paljon mä sain uutta tietoa, ylipäänsä sellaista mitä mä en ollut tullut aatelleeksikaan.” (O3)

”Minusta se oli hyvä, et siel oli niitä viranomaisia ja sai niiltä kysyä ja tämmöistä infoa. Kyllähän semmonen etuoikeutettu olo tuli, että ku sai siellä olla. Kyllä mulla semmonen olo tuli, että sai sitä tietoa.” (O9)

Haastatellut osallistujat nostivat esille eroavaisuuksia suhteessa median kautta saamaansa tietoon. Näkemyksinä nostettiin muun muassa esille, että turvallisuuskahvilassa saatu tieto olisi ollut ihmisläheistä, kiihкотonta, faktapohjaista ja perusteltua. Median nähtiin taasen paikoin paisuttelevan tapahtumia ja pyrkivän sensaatiohakuisuuteen: *”Et ajatus-*

han on just ihana, et kirjoitetaan hyvä juttu ja hyvä juttuhan on sitten jotain ihan muuta kuin tällainen viranomaisteksti ja näkemys [...] Et siinä mielessä se oli ihan niinku huojentavaa kuulla niitä viranomaisnäkemystä, että se puoli tästä kertomuksesta.” (O2) Mediakritiikki tuli esille myös toteutetuissa turvallisuuskahviloissa. Esimerkiksi Tornion turvallisuuskahvilan pienryhmäkeskusteluissa median viestiminen koettiin osittain värittyneeksi ja sekavaksi sekä varsinkin kaupallisten printtimedioiden osalta myös tarkoituksellisen lööppihakuseksi.

Tiedonsaannin haasteeksi muodostuu se, että turvallisuuskahviloiden osallistujajoukko on rajattu, jolloin tietoa saa vain pieni osuus väestöstä. Haastatellut toivat kuitenkin esille sen, että osallistujien kautta, heidän viedessään viestiä eteenpäin, tieto leviää myös laajempaan kansalaisyhteiskuntaan: *”Kolmisenkymmentä kansalaista, niin jos miettii, että hän vie sitä viestiä eteenpäin vaikka viidelle kaverille ja sitten se siitä lähtee meidän eteenpäin. Niin nää on erittäin arvokkaita tilaisuuksia siitä näkökulmasta kyllä.”* (V12) Myös medialla nähtiin viestinviejän rooli. Esimerkiksi yksi haastatelluista viranomaisista muisteli aiemmin toteutettua Pirkka14-kansalaisraatia, todeten kansalaisraadin esiintyneen myös lehtien palstoilla ja siten levittäneen tietoa yhteiskuntaan laajemminkin. Turvallisuuskahviloiden osalta erityisesti Tornion turvallisuuskahvila sai laajaa mediahuomiota.

Viranomaiset kommentoivat laajasti osallistujilta tullutta syötettä. Kuten yhdessä viranomaisvastineessa todettiin, oli pääseminen ikään kuin ”kansan pulsille” tervehdyttävä kokemus. Viranomaiset toivat esille, että ihanteellisesti turvallisuuskahviloissa nousee esille sellaisia ajatuksia, jotka virkamiestyössä ovat jääneet huomaamatta tai oivaltamatta. Turvallisuuskahvilan nähtiin tuottavan viranomaisille arvokasta tietoa (esimerkiksi liittyen kansalaisten viranomaisiin kohdistamiin tarpeisiin tai kokemuksiin viranomaisomaistoiminnan vaikuttavuudesta) oman toiminnan kehittämiseen. Tämä näkyi erityisesti Tornion turvallisuuskahvilaan osallistuneiden viranomaisien vastauksissa. Viranomaiset saivat tällöin punnittua kansalaispalautetta siitä, kuinka torniolaiset kokivat järjestelykeskuksen:

”[...] osallistumien turvallisuuskahvilaan oli erinomainen ja harvinainen mahdollisuus selvittää, miten järjestelykeskuksen perustaminen oli onnistunut. Samalla saimme tärkeää tietoa, miten kehittää toimintaa, jos vastaavanlaisia keskuksia tarvitsee perustaa tulevaisuudessa.” (Viranomaisvastine, Tornio)

”Vaikutuskeinoja on mun mielestä liian vähän, mutta tietysti ne vähäisetkin konstit on parempi kun ei mitään ja tämä turvallisuuskahvilajuttu oli aivan hyvä, erinomainen mahdollisuus, että ihmiset pääsi sanomaan, miten ne koki senhetkisen tilanteen Torniossa ja ylipäätensä Suomessa.” (V11)

Turvallisuuskahviloiden välineelliseksi arvoksi tulkitaan tässä tapauksessa myös osallistumisen vaikutus osallistujien turvallisuuden tunteeseen sekä osallistumisen vaikutus osallistujien omaan aktiivisuuteen turvallisuustoiminnassa. Turvallisuuden tunteeseen voi tulkita vaikuttaneen luottamuksen ja ymmärryksen lisääntymisen. Vain yksi haastatelluista osallistujista totesi, että osallistuminen lisäsi huolestuneisuutta. Muut osallistujat kommentoivat muun muassa, että turvallisuuskahvilaan osallistuminen toi vahvistusta siihen, että viranomaiset ovat valveutuneita ja valmiustila on hyvä: ”[...] *sen kaltasta vahvistusta, että asioista vastaavat viranomaiset ovat ihan täyspäisiä ja valveutuneita [...] tavallaan semmonen kuva vielä vahvistui sitte.*” (O15) Erityisesti luottamus näytti lisääntyneen viranomaisyhteistyön toimivuutta kohtaan. Osallistujat kertoivat myös alkaneensa ymmärtää paremmin erilaisia uhkia ja hahmottaa paremmin sitä, mitä kaikkea siviiliyhteiskunnan turvallisuus pitää sisällään.

Turvallisuuskahvilan välineelliset vaikutukset heijastuivat myös osallistujien omaan aktiivisuuden tasoon. Vaikka asiasta ei kysytty haastatteluissa, nosti useampi osallistuja esille sen, että oli jollakin tapaa aktivoitunut. Esimerkkejä tästä oli tiedottaminen turvallisuuskahvilassa käydyistä keskusteluista omalla työpaikalla, hakeutuminen Vapepan kurssille, oman varautumisen kehittäminen ja heikkojen signaalien havainnoiminen:

”Sain sellaista vahvistusta ja kyllä tää niinkun herätti mulla sen verran mielenkiintoa, että mä luin sen Remeksen kirjan, jota siellä mainostettiin ja sitten mä hakeuduin Vapepan kurssin. Että kyllä tää niinku ainakin aktivoi mua ja sai niinku aattelemaan, että mä voin osallistua enemmän ja pystyn.” (O3)

”Tavallaan ehkä aiheutti semmost omaa valveutumista, vähän nosti tasoo pykälää ylemmäs, että ainaki ite on vähän valveutuneempi tämmösissä asioissa. Pitää silmiä auki ja sillee kiinnostuneemmin lueskelee vaikka uutisiakin etsien nyt sitten vähän aiheeseen liittyviä asioita.” (O12)

”Motivoi toimimaan.” (Helsingin turvallisuuskahvilan vaikuttavuutta käsitellyt arviointilomake, neljä samankaltaista kommenttia).

4.2.2 Turvallisuuskahvilan ongelmakohdat

Turvallisuuskahviloiden ongelmakohtana korostui ensinnäkin edustavuuteen liittyvät haasteet. Turvallisuuskahviloiden osallistujajoukon edustavuutta kritisoitiin niin haastatteluissa, viranomaisvastineissa kuin myös turvallisuuskahviloiden lopuksi idealomakkeiden kautta kerätyssä palautteessa: ”[...] *tässähän on aina se haaste sitte sit, et millanen joukko sinne saadaan koottua, tarpeeks väkee ja tarpeeks laaja pohja. Nyt meidänki ryhmässä oli kuitenkin ehkä suurin osa tällei turvallisuusorientoituneita ihmisiä.*” (O16) Osallistujien rekrytoiminen oli haastavinta Torniossa, jossa turvallisuuskahvilaan

ilmoittautui 22 henkilöä ja heistä saapui paikalle 19. Seinäjoella osallistujia saatiin tavoiteltu määrä (30), joskin osallistujajoukon ikäjakauma painottui selkeästi yli 50-vuotiaisiin kansalaisiin. Lisäksi suurin osa mukana olleista kertoi osallistuvansa aktiivisesti kansalaisyhteiskunnan ja lähiyhteisönsä toimintaan. Parhaiten rekrytointi onnistui Helsingissä, jossa mukaan ilmoittautui 72 asukasta, mikä mahdollisti suhteellisen heterogeenisen osallistujajoukon valinnan. Tuolloinkin selkeä enemmistö kuitenkin suhtautui myönteisesti aseelliseen maanpuolustukseen.

Heikon edustavuuden nähtiin johtaneen muun muassa siihen, että eriäviä mielipiteitä ei tullut juuri esille. Osallistujien nähtiinkin olevan pääosin samanhenkisiä ja turvallisuus-orientoituneita. Kuten yhdessä Tornion turvallisuuskahvilan viranomaisvastineessa tuotiin esille, *”[k]ärjistäen voinee siis todeta, että äänessä olivat jälleen ne kansalaiset, jotka tavallisestikin ovat äänessä ja saavat äänensä kuuluviin, jos joku saa.”* Viranomaishaastateltu toi lisäksi esille sen, että turvallisuuskahviloissa mukana olleet todennäköisesti olivat jo *”turvallisuususkovaisia”*: *”Luultavasti se turvallisuuskahvilajengi tarvitsee vähiten sitä kansalaistaidon opetusta. Ne osaa sen muutenki. Ne on kiinnostuneita ja ne tietää, mistä on kysymys. Ja sitä taas toisaalta tavallinen ihminen ni sitä ei kiinnosta. Sitä ei nappaa.”* (V15) Toinen viranomainen esitti kuitenkin eriävän näemyksen, todeten Seinäjoen turvallisuuskahvilan osoittaneen, ettei edes aktiiveilla ole tarkkaa tietoa yhteiskunnan varautumisesta⁶⁴. Jatkossa toivottiin yhtäältä mukaan enemmän yhteiskunnan hiljaisimpia ja hyvinvoinnin notkelmissa olevia. Toisaalta taas korostettiin sitä, että *”[...] nyt ei puhuta mistään syrjäytyneistä eikä mistään semmoista, vaan tavallisesta isästä ja äidistä ja duunarista ja toimitusjohtajasta.”* (V10)

Edustavuuden tematiikkaan päästään syvemmälle tarkastelemalla sitä, mistä turvallisuuskahviloiden osallistujat saivat kipinän omalle osallistumiselleen. Haastateltujen osallistujien kertomukset olivat moninaisia. Yhtenä nimittäjänä oli se, että turvallisuusteema oli kansainvälisten tapahtumien myötä alkanut kiinnostaa enemmän: *”Sattu sopivaan aikaan itelle ja ehkä seki, et sen verran ollu uutisissa kaikennäköstä niin senki takia asia kiinnosti.”* (O14) *”Just siitä, että mua on alkanut kiinnostaa yhä enemmän tällainen, et miten vois tähän turvallisuuspuoleen ihan omassa lähipiirissä niinku valmistautua.”* (O3) Toisena esiin nousseena yleisenä nimittäjänä tuli esille se, että osallistuja oli huomannut tapahtuman lehtimainoksen sijaan tuttunsa kautta, mikä taas kannusti tutustumaan tarkemmin tapahtuman sisältöön:

⁶⁴ Samasta oli merkkejä myös Helsingin turvallisuuskahvilassa. Esimerkiksi idealomakkeen väitteeseen *”Olen varautunut pitkiin verkko/sähkökatkoihin (esim. patteriradiolla, muonapussella, vaatteilla...)”* näkemykset jakautuivat seuraavasti: täysin samaa mieltä 1, osittain samaa mieltä 6, neutraali 3, osittain eri mieltä 3, täysin eri mieltä 13, en osaa sanoa 1. Väitteeseen *”Tiedän miten varautua uhkiin”* näkemysten jakauma oli seuraava: täysin samaa mieltä 3, osittain samaa mieltä 8, neutraali 3, osittain eri mieltä 6, en osaa sanoa 2.

”Ehkä isoin kipinä oli se kanava, mistä mä sen viestin sain. Se lähettäjä, kuka sen mulle lähetti niin se oli semmonen, et mä olin kiinnostunu, et aha. Tämmönen tulee tosta suunnasta, että nyt mua kiinnostaa.” (O12)

”Siis yks mun ystävä, joka on siis puolustusvoimissa töissä upseeri, ni oli pistäny omaan Facebookiinsa mainoksen siitä. Ni sit mä ajattelin, et nyt pitää mennä epämuikavuusalueelle [...] En mä varmaan lehti-ilmotuksen perusteella olis lähteny [...] Mä menin kattoo, et mist siin on kyse. Kun heti tulee semmonen, et no halutaan vaan näit maanpuolustushenkisiä ihmisiä. Mut mä tajusin, et ei.” (O13)

Haastatteluissa nousi esille useita ehdotuksia siitä, kuinka ihmisiä saataisiin jatkossa paremmin osallistumaan. Yksi viranomaisen nosti esille kohdennetut kutsut. Edellä esitetyt osallistujien kommentit antavat tukea sille, että lehtimainosten lisäksi viranomaisten lähettämät henkilökohtaiset kutsut voisivat toimia hyvin osallistujarekrytoinnin apuna. Kaksi osallistujaa puolestaan korosti jalkautumisen merkitystä: *”[...] mutta ihan siis semmosta fyysistä presenssiä jossaki, että lukiolla ois pyörähtäny aulassa ja en mie tiijä. Siinä kaupungintalolla ollessa pyörähtää ja juttelee niitten kans, ketä siinä kulkee ja semmosta.” (O8)* Haastatteluissa tuotiin esille myös se, että markkinoinnissa pitäisi pystyä jatkossa kytkemään paremmin pois ajatus siitä, että ei kannata osallistua, jos ei tunne olevansa käsiteltävän asian asiantuntija. Lisäksi mainittiin kahden haastatellun esittämänä kansalaisten satunnaisotanta, toisen haastatellun jopa tuoden esille osallistumisen pakollisuuden. Myös paikallisten kasvojen käyttö rekrytointiapuna nousi esille: *”[...] se olis jollekin tiedotusvälineellekin tietyllä tavalla kiinnostavampaa. Just esimerkiksi vaikka Seinäjoella, niin ois voinu jonkun Duudsonin pyytää turvallisuudesta puhumaan.” (V2)* Positiivisena asiana nostettiin esille se, että ajan myötä turvallisuuskahviloista voisi tulla säännöllinen ja selkeä osallistumiskanava, jossa pääsee aidosti vaikuttamaan itselleen tärkeisiin asioihin, jolloin ihmiset myös lähtisivät aktiivisemmin mukaan. Tällöin keskeistä olisi turvallisuuskahviloiden positiivinen jälkikäsitely:

”Ehkä sellainen, että näistä jutuista tehtäis aina positiivista, siis jälkikäsitelyä, tai kerrotaan että tämmöstä on ollut. Näytetään ihmisille, että tämä oli kaikkien mielestä hyvä homma ja tän tyyppistä niin muutkin haluaa osallistua sen jälkeen. Koska uuteen asiaanhan voi ihmiset lähteä. Jos ei heidän tutut ei oo osallistunut tai muuten niin ehkä se, että näistä tulee säännöllinen asia, johon aina kerätään ihmisiä ja ihmiset kertoo muillekin, että on ollut tällaisessa.” (O4)

Vaikuttavuus korostuu turvallisuuskahviloiden toisena keskeisenä ongelmakohtana. Vaikka turvallisuuskahviloiden osallistujat kokivat osallistumisensa hyvin positiivisesti, herätti vaikuttavuuden todentuminen osallistujissa epäluuloisuutta. Arviointilomakkeen väite siitä, että turvallisuuskahvilaan osallistumalla pystyisi vaikuttamaan itselleen tärkeisiin asioihin, sai paitsi neutraaleja ja ”en osaa sanoa”-vastauksia (27 %), myös eriäviä

mielipiteitä (10 %)⁶⁵. Vaikuttavuuden suhteen osallistujat pohtivat, että tullaanko heidän ajatuksiaan huomioimaan; viedäänkö mielipiteet todella osaksi toimintaa?

Toivomuksina esitettiin, että viranomaiset istahtaisivat alas turvallisuuskahviloissa syntyneiden ideoiden kanssa ja antaisivat hetken ajatuksen sille, mitä tavallinen kansalainen ajattelee turvallisuudesta. Osallistujat toivoivat, että viranomaiset seuloisivat toteuttamiskelpoisimmat ideat ja käyttäisivät niitä jatkossa hyödyksi, koska "[...] *muutenhan se ois kun reikäseen lasiin veen kaataminen tai hiekan pakkaaminen verkkopussiin, jos ne ei siitä h-hetkestä kantautuis yhtään pitemmälle.*" (O11) Osallistujat toivoivat viranomaisilta punnittuja vastineita: "*Mutta se, että viranomaiset ainakin kertois sen minkä takia tää on toteuttamiskelvoton. Ja jos joku on toteuttamiskelpoinen ja tälleen niin siten kerrotaan et mikä siinä oli sellaista mikä tekee siitä hyvän.*" (O4) Kaksi haastateltua osallistujaa nosti esille lisäksi sen, että viranomaiset voisivat turvallisuuskahvilan vaikuttavuutta edistääkseen tarttua turvallisuuskahviloissa mahdollisesti esille tullessiin virheellisiin käsityksiin ja puutteisiin kansalaisten tietotasossa⁶⁶: "*[...] jos sieltä nousee jotain hälyyttävää mielipidettä esimerkiksi, että meil ei oo mitään käsitystä, mitä poliisi tekee, mitä poliisille kuuluu tälle näin ni ehkä sitten siitä voisi päätellä, että pitäis selvemmin poliisin tehdä selväks.*" (O12)

Myös viranomaiset kantoivat huolta vaikuttavuudesta. Heikon vaikuttavuuden nähtiin vesittävän koko turvallisuuskahvilaidean. Haastateltujen viranomaisten näkemyksiä tulkittaessa voi turvallisuuskahviloilla kuitenkin nähdä olleen konkreettisia vaikutuksia, erityisesti Tornion turvallisuuskahvilan osalta. Yhtenä vaikutuksena voi pitää sitä, että turvallisuuskahviloiden tuotokset vahvistivat ja antoivat tarkennusta niille tavoille, miten viranomaiset jo tulevat toimineeksi. Viranomaiset myös kuvailivat sitä, kuinka he huomioivat turvallisuuskahviloissa syntyneet näkemykset omassa työssään⁶⁷:

"Mä luin raportin, mä olen sieltä ylivivannut kaikki omaan toimialaani liittyvät kommentit, niin hyvät kun tavallaan kehitysajatuksetkin. Ja miettiny meidän toimintaa, että voidaanko me ottaa tämä huomioon, voidaanko me tämä jotenkin tehdä toisella tavalla paremman kautta. Sitten jos on tullu jotain positiivista, niin sitten se antaa signaalin siitä, että tässä asiassa tehdään oikein ja saa-

⁶⁵ Turvallisuuskahvilaan osallistumalla pystyn vaikuttamaan itselleni tärkeisiin asioihin: täysin samaa mieltä 10, osittain samaa mieltä 27, neutraali 14, osittain eri mieltä 5, täysin eri mieltä 1, en osaa sanoa 2.

⁶⁶ Turvallisuuskahvila mahdollistaa näin viranomaisille mahdollisuuden saada tietoa siitä, miten tiedottaminen/valistaminen omasta toiminnasta on onnistunut eli ovatko osallistujat esimerkiksi tietoisia eri viranomaisten rooleista kriisitilanteissa.

⁶⁷ Yksi viranomainen toi esille sen, että vaikka lait, normit ja toimintaohjeet ohjaavat viranomaisen työtä, jää työn sisältöön kuitenkin osa-alueita joihin kansalainen pystyy vaikuttamaan. Tähän kytkeytyen yksi osallistuja kuitenkin korosti sitä, että turvallisuuskahviloiden tuotokset tulisi toimittaa myös poliittisille päättäjille, jotka ovat vastuussa resurssien jaosta. Viranomaisen nähtiin toimivan niillä raameilla, mitkä on ylhäältäpäin annettu. Tähän poliittisen päätöksenteon rooliin palataan raportin johtopäätöksissä.

utetaan tavallaan se tarvittava vaikuttavuus. Niin kyllä se siihen vaikuttaa ja se on mun mielestä todella arvokasta tietoa. Koska miten, mä oon miettiny tätä meiän, että miten muuten minä voin kehittää meiän toimintaa, jos en mä saa siitä mistään sitä tietoa, että mitä minun pitäisi kehittää.” (V12)

Edellä jo viitattiin turvallisuuskahviloiden positiiviseen jälkikäsitteilyyn. Tähän liittyen korostettiin vaikuttavuuden kannalta muun muassa sitä, että kansalaisosallistumisen toteuttamisessa tulisi muistaa jälkitiedottaminen. Viranomainen voi esimerkiksi tehdä tiedotteen antamastaan vastineesta⁶⁸. Vaikuttavuutta voi myös edistää toteuttamalla jatkokotilaisuuksia. Esimerkiksi Seinäjoella kunnan edustaja toteutti alueen järjestötoimijoille ”turvallisuuskahvilan jatkot”, jossa syvennettiin varautumiseen ja valmiussuunnitteluun liittyvää alueellista keskustelua. Myös sitä painotettiin, että osallistumismotivaation kannalta olisi tärkeää, että vaikutusten näkymiseen ei liittyisi liiallinen odotus. Ehdotuksena nousikin esille se, että toimenpiteet voisi jakaa ikään kuin eri koreihin sen mukaan, kuinka paljon ne vaativat aikaa ja resursseja. Osan toimenpiteistä voisi toteuttaa tällöin hyvinkin pikaisesti, kun osa tarvitsisi taas pidempää valmistelua.

Vaikuttavuuteen kytkeytyen sekä viranomaiset että osallistujat korostivat turvallisuuskahviloissa esille tulleiden näkemysten konkretisoimisen merkitystä: ”[...] että se ois vähän vielä kristallisoitu se tuotos, tulos sieltä, niinkun ois nähtävissä. Nyt se on vähän, ainakin mun mielestä se on vähän laajalla.” (V1) Osallistujat olisivat kaivanneet enemmän aikaa idealomakkeiden väitteiden/ideoiden muotoiluun, jolloin niistä olisi tullut vähemmän ”sloganin oloisia” (O2) Lisäksi toivottiin turvallisuuskahvilalle lisää kestoja, jotta idealomakkeet olisi ehditty käydä läpi vielä koko osallistujajoukon kesken, valiten yhteiseen loppukeskusteluun kaikista keskeisimmät idealomakkeiden sisällöt. Lisäksi yksi viranomainen ehdotti reaaliaikaisen mobiilisovelluksen hyödyntämistä, jolloin syntyviä ideoita voisi testata ja tarkentaa koko osallistujajoukolla kesken pienryhmäkeskusteluidenkin.

Vaikuttavuutta voidaan tarkastella myös analysoimalla viranomaisten antamia virallisia vastineita. Vastaanotettuja viranomaisvastineita voidaan pitää suhteellisen punnituina, joskin ne ovat tyyliltään erilaisia. Lähes kaikissa vastineissa on otettu yksityiskohtaisesti kantaa turvallisuuskahviloissa esille tulleisiin näkemyksiin. Vastineissa olisi ollut kuitenkin syytä kuvailla tarkemmin sitä, kuinka viranomaiset itse toimivat tai pyrkivät tulevaisuudessa toimimaan turvallisuuskahviloissa esille tulleiden asioiden edistämiseksi. Erään viranomaisen vastine eroaa muista siinä, että se on koostettu organisaation eri vastuualueiden kommentteista. Muissa kirjoittajia on ollut pääosin yksi tai kaksi henkilöä, joskin useat haastatellut viranomaiset kertoivat haastatteluisaan kierrättäneensä

⁶⁸ Yksi osallistuja huomautti vastine-sanan käytöstä. Hän näki vastineen siten, että vastineen antaja vastustaa asiaa, johon hän antaa vastineen. Jotta tällaisilta mielikuvilta välttyttäisiin, voisi vastineen sijaan käyttää esimerkiksi neutraalia termiä ”vastaus”.

vastinetta omassa organisaatiossaan (vähintään ylimmällä johdolla). Kaikkia pyydettyjä vastineita ei kuitenkaan saatu muistutuksista huolimatta. Lisäksi aikataulussa ei aina py-sytty. Osallistujien näkökulmasta vastineen saaminen vasta usean kuukauden päästä voi tuntua turhan pitkältä ajalta odottaa.

Vaikutavuuteen liittyy keskeisesti myös median rooli. Ihanteellisesti media välittäisi tietoa toteutetusta turvallisuuskahvilasta ympäröivälle yhteiskunnalle. Tornion turvallisuuskahvilan vaikutavuuden kannalta olikin positiivista, että media uutisoi turvallisuuskahvilassa syntyneistä näkemyksistä ja viranomaisten vastineista poikkeuksellisen laajasti. Myös Helsingin ja Seinäjoen turvallisuuskahviloista uutisoitiin, joskin huomattavasti vähäisemmin. Kaikki uutiset olivat laadultaan kuvailevia eli niissä kerrottiin joko itse turvallisuuskahvilasta tai vastaanotetuista viranomaisvastineista. Kantaaottavampia kirjoituksia ei hankeaikana esiintynyt.

Yhtenä havaintona voidaan nostaa vielä esille viranomaiskielen käyttöön liittyvät haasteet: *”Niin kun siinä kahvilassa tuli esille, et se viranomaisten käyttämä terminologia niin siihen pitää kyllä kiinnittää huomiota ja harva uskaltaa edes kysyä, että mitä tarkoittit tuolla.”* (V4) Yhdeksi esimerkiksi voidaan ottaa viranomaisten Seinäjoen turvallisuuskahvilassa tekemä idealomake. Lomakkeen teksti⁶⁹ oli kirjoitettu siten, että suuri osa osallistujista ei osannut ottaa kysymykseen kantaa. Lomakkeen kommentoissa osa osallistujista kertoikin, että eivät olleet ymmärtäneet mistä lomakkeessa oli kyse: *”En ymmärtänyt??”, ”Mitä tarkoitetaan?”, ”Täh?”*. Yllättäen salassapitovelvollisuuksiin liittyvät haasteet eivät nousseet aineistossa juuri esille siten, että ne olisivat liittyneet suoraan turvallisuuskahviloihin. Joskin yksi osallistujista totesi, että hän olisi ehkä voinut esittää viranomaisille enemmän kysymyksiä, mutta hänelle tuli olo, että kaikesta ei voisi kuitenkaan osallistujille kertoa.

4.2.3 Turvallisuuskahvilan jatkokäyttö ja vastuukysymykset

Niin turvallisuuskahviloiden osallistujat kuin myös haastatellut viranomaiset suhtautuivat myönteisesti turvallisuuskahviloiden jatkokäyttöön. Arviointilomakkeiden kautta mielipiteensä ilmaisseista osallistujista 93 % osallistuisi mielellään uudelleen samantyyppisiin tilaisuuksiin⁷⁰ ja 89 % oli sitä mieltä, että yhteiskunnallisen päätöksenteon tukena tulisi järjestää tavallisille kansalaisille tarkoitettuja turvallisuuskahviloiden tapaisia

⁶⁹ Viranomaisten omassa ryhmässään laatima idealomake: ”Kuka tukee kansalaista tai kuntaa kyberhaasteessa? V. KTK, moniko tietä mihin ottaa edes yhteyttä. Ja mikä on Alvar?” Osallistujat vastasivat: osittain samaa mieltä 2, neutraali 6, osittain eri mieltä 1, en osaa sanoa 10.

⁷⁰ Osallistuisin mielelläni uudelleen samantyyppisiin turvallisuuskahviloihin: täysin samaa mieltä 50, osittain samaa mieltä 5, neutraali 4.

keskustelutilaisuuksia⁷¹. Myös haastatteluissaan osallistujat kommentoivat jatkokäyttöä hyvin myönteisesti: *”Mun mielestä tuo on oikein hyvä, oikein hyvä foorumi. Mä ihmettelen vaan et kui ei semmosta oo jo aikasemmin keksitty.”* (O5) Toisaalta osallistujat tulivat myös asettaneeksi implisiittisesti ehtoja turvallisuuskahviloiden jatkokäytölle. Ehdot liittyivät vaikuttavuuden todentumiseen sekä osallistujajoukon edustavuuden parantamiseen. Lisäksi Helsingin turvallisuuskahvilan arviointilomakkeen kommentissa nostettiin esille turvallisuuskahvilamenetelmän merkitys suhteessa tutkimus/asiantuntijatietoon: *”Ehkä keskustelun osana, mutta ei ainakaan asiantuntijatiedon ja tutkimuksen korvaajana!”*⁷²

Haastatellut viranomaiset toivat esille, että nykyajassa olisi tarve turvallisuuskahviloiden kaltaisille keskustelevalle toimintamalleille, ja ajatusmaailmasta tulisi ottaa koppi⁷³. Yhdessä viranomaisvastineessa todettiin, haasteet huomioiden, deliberatiivisen demokratian olevan kunnianhimoinen, mutta kuitenkin tavoiteltava maali. Toisessa viranomaisvastineessa turvallisuuskahviloiden kaltaiset foorumit nähtiin yhdeksi tärkeäksi keinoksi osallistaa kansalaisia kokonaisturvallisuuden kysymyksiin. Kyseessä ei ole kuitenkaan valmis malli, vaan turvallisuuskahvilakin vaatii jatkokeilua ja -kehittämistä: *”Miten sitä [turvallisuuskahvilan] onnistumista ruokkis, että se oikeesti onnistus ja mahdollistetaan se. Niin että sitten vähän, niinkun se pääsis itämään, että ei se lähe siemen kasvamaan, jos ei sitä kastele.”* (V1)

On myös syytä pohtia turvallisuuskahvilan toteutukseen tarvittavien resurssien määrää. Toteutuksessa mukana olleet viranomaiset eivät kokeneet työmäärää kovinkaan suurena. Koska taustalla oli tutkimushanke, näkyi työmäärä enemmänkin tutkijoiden aikaresurssien käyttönä. Yhden turvallisuuskahvilan toteutuksen osalta voidaan arvioida seuraavankaltaisia ajallisia ja rahallisia resurssitarpeita. Suunnittelu vaatinee noin 1-3 tapaamista ja sähköpostiyhteydenpitoa. Markkinointi ja osallistujien valinta vie noin 2 viikkoa, kustannusten ollessa 1000-1500 € (esim. lehtimainos ja Facebook-mainonta). Markkinointiin käytettyjen resurssien määrä riippuu kuitenkin toteuttavan organisaation olemassa olevasta tiedotuskapasiteetista. Turvallisuuskahvilan tarjoilut ovat noin 300 € ja fasilitaattoreiden palkkiot ja mahdolliset matkakulut noin 300-400 € / henkilö. Turvalli-

⁷¹ Yhteiskunnallisen päätöksenteon tukena tulisi järjestää tavallisille kansalaisille tarkoitettuja turvallisuuskahviloiden tapaisia keskustelutilaisuuksia: täysin samaa mieltä 36, osittain samaa mieltä 13, neutraali 6.

⁷² Deliberatiivisen demokratian tarkoituksena ei ole korvata edustuksellista demokratiaa, vaan täydentää sitä (ks. Raisio & Vartiainen 2011). Samaan tapaan turvallisuuskahviloiden tarkoituksena ei ole korvata tutkimus/asiantuntijatietoa. Kyseessä on pikemminkin täydentävä rooli.

⁷³ Tornion turvallisuuskahvilassa yksi viranomainen kuitenkin suhtautui turvallisuuskahvilaan osallistumiseen kriittisesti. Mukana olleilla viranomaisilla oli mahdollisuus arvioida ideolomakkeiden väittämiä erivärisellä kynällä kuin osallistujat. Arviointilomakkeeseen ”Osallistuisin mielelläni uudelleen samantyyppisiin turvallisuuskahviloihin” viranomaisten vastaukset jakaantuivat seuraavasti: täysin samaa mieltä 5, osittain samaa mieltä 1, *osittain eri mieltä* 1.

suuskahvilan yhteenvedon kirjoittaminen ja vastinepyyntöjen lähettäminen vievät yhteenvedon laajuudesta riippuen 1-2 työpäivää⁷⁴.

Turvallisuuskahviloiden toteutuksessa käytännön asiat, kuten tilat ja tarjoilut, oli kohtuullisen helppo organisoida. Jatkototeuttamisen haasteiksi muodostuivat viestintä ja ennen kaikkea se, mistä tutkijat turvallisuuskahviloissa vastasivat. Esimerkiksi yksi haastateltu viranomainen toi esille fasilitaattoreiden taustan merkityksen: *”Niin siinähan fasilitaattoreina pitäisi olla hyvin erilaisen taustan omaavia ihmisiä, jotka ei ehkä suoranaisesti liity siihen keskusteltavaan asiaan [...] jos pitäis järjestää itse turvallisuuskahvila niin todennäköisesti se lähtis siitä kohtaa pieleen, jos siellä olis fasilitaattoreina esimerkiksi mun henkilökunta.”* (V3) Fasilitaattoreiden onkin hyvä olla ulkoinen resurssi. Haastatellut viranomaiset kuvasivat valmiuksiaan turvallisuuskahviloiden toteutukseen eri tavoin. Esimerkiksi puolustusvoimien edustaja totesi erilaisten tilaisuuksien järjestelyn olevan heille automaatio, joten turvallisuuskahvilankin järjestämisprosessi näyttäytyy varsin kevyenä. Lisäksi toinen puolustusvoimien edustaja totesi, että ensimmäisen toteutuskerran työmäärää lisäsi se, että menetelmä oli vielä uusi, jolloin aikaa meni muun muassa ylimääräiseen sähköpostiviestittelyyn. Sen sijaan kyvykkyyttä ryhmien fasilitointiin ei edes puolustusvoimien organisaatioilla ole.

Haastatellut osallistujat ja viranomaiset nimesivät lukuisia turvallisuuskahviloissa käsiteltäväksi sopivia teemoja. Erityisesti maahanmuuttoon ja turvapaikanhakijoihin liittyvät teemat nousivat osallistujien kommentteissa esille. Muita teemoja olivat muun muassa varautuminen, sähkönjakeluongelmat, vallitseva poliittinen tilanne, kyberturvallisuus ja katuväkivalta. Osallistujat kertoivat, että varsinkin sellaiset teemat, joista ihmisillä ei välttämättä ole ymmärrystä ja jotka herättävät vahvoja tunteita ja pelkotiloja, olisivat sopivia turvallisuuskahviloissa käsiteltäviksi:

”Moni asia herättää ihmisissä tunteita oli se nyt sitte vaikka luonnonsuojeluun liittyvä tai mihin. Monii asioita on, jotka nostattaa voimakasta keskustelua esim. lehdistössä. Tänä päivänä ihmiset mielellään tuolla somessa niin sanotusti, ei ne keskustele, mutta räksyttää. Ja se ois ehkä parempi, kun siitä voitais keskustella ja siellä ois eri mielipiteitä kans. Keskusteltas asiallisesti. Ja ehkä tällä tavalla juuri, et joku ongelma lohkotaan vähän pienempiin palasiin. Se vois olla ihan hyvä.” (O10)

Turvallisuuskahviloiden teeman valintaa tulisi puntaroida jatkossa tarkemmin. Erityisesti tulisi ottaa huomioon ajallinen ulottuvuus, toisin sanoen oikea-aikaisuus. Esimerkiksi

⁷⁴ Koska kyseessä oli tutkimushanke, kaikki turvallisuuskahviloiden pienryhmäkeskustelut nauhoitettiin jatkoanalyysia varten. Turvallisuuskahviloiden yhteenvedoissa hyödynnettiin nauhoitteita, jolloin yhteenvedojen kirjoittamiseen kului useampi työpäivä. Tavanomaisessa turvallisuuskahviloissa kuitenkin riittää fasilitaattoreiden kirjaamat muistiinpanot sekä ideomakkeiden tuottamat tiedot.

Tornion turvallisuuskahvilan teema herätti osassa haastatelluista hämmennystä. Järjestelykeskus koettiin suljettuna paikkana, johon on vaikea asukkaiden ottaa kantaa. Osallistujilla olisi ollut enemmänkin halu ja tarve puhua Tornion vastaanottokeskuksesta ja kotoutumisesta, mikä näkyy myös turvallisuuskahvilassa kirjatuihin idealomakkeisiin. Voidaankin kysyä, oliko kyseessä ristiriita sen suhteen, mitä viranomaiset halusivat kysyä asukkailta, ja mistä asukkaat olisivat todellisuudessa halunneet keskustella. Tornion turvallisuuskahvilaan liittyen haastatellut pohtivat myös sitä, olisiko turvallisuuskahvila pitänyt toteuttaa silloin, kun ”tilanne oli päällä”. Tällöin asukkaat olisivat olleet ehkä aktiivisempia osallistumaan. Kaksi asiaa kommentoinutta osallistujaa oli kuitenkin skeptisiä sen suhteen, että viranomaiset olisivat olleet yhtä vastaanottavaisia järjestelykeskuksen ollessa vielä täydessä toiminnassa. Viranomaisten kommentit tuovat osallistujien skeptisyydelle osittaista vahvistusta: *”Ei olis [pystynyt järjestämään]. Siihen ei ois saanu myöskään viranomasia todennäköisesti mukaan ainakaan hirvittävästi kommentoimaan tai keskustelemaan siitä, että mitä siellä [järjestelykeskuksessa] tehdään.”* (V6)

Viranomaiset näkivät turvallisuuskahviloilla mahdollisuuksia toimia esimerkiksi debriefing-tilaisuuksina vakavien kriisitilanteiden jälkeen ja kansalaisviranomaiskriisiryhmäajatteluna nopeasti kehittyvissä ilmiöissä: *”Esimerkiks tulee paha liikenneonnettomuus, siis oli se raide-, lento- tai tieliikenneonnettomuus, jossa menetetään paljon ihmisiä, kouluampumistilanteen jälkeen niin hyvin nopeesti laitettu tämän mönen turvallisuuskahvila pystyy, tyyltiin viikon sisään”*. (V10) Kommenteissa tuotiin kuitenkin esille se reunaehto, että varsinaiseen akuuttiin operatiiviseen päätöksentekoon turvallisuuskahvilan kaltaiset menetelmät eivät ehdi mukaan. Konkreettisempaan esimerkkinä yhdessä viranomaisvastineessa esitettiin turvallisuuskahvilaa hyödynnettäväksi sisäisen turvallisuuden strategiатыön tukena. Poliisin edustaja nosti haastattelussaan puolestaan esille poliisicafé-mallin. Poliisicaféssa asukkaat voisivat käydä keskustelua poliisin kanssa kulloinkin valitusta teemasta ja tuoda esille omia huoliaan ja ajatuksiaan. Tämä muistuttaisi edellä kuvattua Chicagon lähipoliisitoimintaa ja sen yhteydessä pidettäviä aluetapaamisia.

Turvallisuuskahviloiden jatkokäytön kannalta yksi keskeinen kysymys on se, kuka kantaa jatkossa vastuun turvallisuuskahviloiden toteutuksesta. Kysymys jakoi haastateltujen viranomaisten näkemyksiä. Mainittuja tahoja olivat muun muassa kunnat, tulevat itsehallinnolliset maakunnat, aluehallintovirasto ja sisäministeriö. Myös teema vaikutti näkemyksiin. Esimerkiksi, jos kyseessä olisi edellä mainittu poliisicafé, olisi vastuu tällöin poliisilla. Laajemmin turvallisuutta käsittelevä tilaisuus olisi taas pikemminkin toteutettavissa kollektiivisen vastuun kautta. Järjestämistä vastuun nähtiin myös voivan kiertää viranomaiselta toiselle:

”Vaan voisko se olla, jos puhutaan viranomaisfoorumista, niin vuorotellen eri viranomaisilla se järjestelyvastuu, jolloinka sitä tavallaan saadaan sitä taakkaa

jaettua niistä aikaresursseista ja henkilöstöresursseista niihin viitaten, että se ei oo sitten aina samalla organisaatiolla järjestettävänä.” (V12)

Aluehallintovirastolle turvallisuuskahvila nähtiin työkaluksi, jolla voisi luoda tilannekuvaavaa siitä, mitä alueen ihmiset ajattelevat turvallisuusasioista. Tämä sopisi aluehallintovirastojen tehtävään vastata turvallisuuteen liittyvästä kokonaiskoordinaatiosta ja tulevaisuudessa maakuntien työkaluksi koordinoida monialaista turvallisuutta, joka ulottuu kuntiin ja kansalaisiin jakamattomana, viranomaisten näkökulmasta siis yhteistoimintana. Myös Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta nostettiin esille. Turvallisuuskahvila voisi olla osa MTS:n vuosittaista toimintaa, toimien perinteisten kyselyjen rinnalla punnittua kansalaismielipidettä kartoittavana työkaluna. Yhdistystenkin roolia nostettiin esille⁷⁵: *”Jos se halutaan toimivaks, niin kyllä siinä viranomasvastuu pitäis olla, mut sitte viranomasella pitäis olla vastuu. Mut sitte toisaalta ni jos sitä lähtee tekemään joku vapaaehtosjärjestö, niin ei siitä sitte kyllä haittaakaan oo.” (V17)*

Yksi viranomaishaastateltu nosti esiin vielä tasa-arvon näkökulman. Viranomainen korosti sitä, että turvallisuuskahviloiden kaltaisten toimintamallien mahdollisesti yleistyessä, tulisi niiden toteutuksen olla melko yhdenmukaista: *”Koska mielestä myöskään semmosta tosi tiivistä diskriminaatiota ei saa olla, että joitakin palveltas super-paljon paremmin.” (V5)* Haastateltu viranomainen nosti tällöin esille keskushallinnon vastuun huolehtia toiminnan alueellisesta tasa-arvoisuudesta, korostaen sitä, että vaikka yksittäisten viranomaisten, kuten poliisien, ystävällisyyteen on vaikea vaikuttaa, tulisi rakenteissa olevien toimintojen olla mahdollisimman yhtenäisiä⁷⁶.

⁷⁵ Helsingin turvallisuuskahvilan turvallisuuskahviloiden jatkokäyttöä käsitelleessä arviointilomakkeessa ehdotettiin yhdistystoimijaa yhteistyökumppaniksi: *”Hyvä idea! Yhteistyössä vaikka Sadankomitean kanssa.”*

⁷⁶ Edellä mainittujen poliisicaféjen osalta luonteva koordinaattori olisi poliisihallitus. Laajemmin turvallisuuskahviloiden ja muiden deliberatiivisten mallien osalta luonteva koordinaattori olisi, monialaisena ja sektoroitumattomana toimijana, Turvallisuuskomitea.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA SUOSITUKSET

Tämän loppuraportin otsikossa viitataan *kansan pulssilla* olemiseen. Kyseinen käsite tuli esille viranomaisten haastatteluissa ja heiltä saaduissa vastineissa. Yksinkertaisimmillaan kansan pulssin voi nähdä kyselytutkimuksien kautta saatuna kansalaisnäkemysenä. Kärjistetyksi voidaan kuitenkin kysyä, näyttäytykö kansan pulssi tällöin vain kansan sen hetkisenä *mielialana*. Jos kansan pulssi on vain yhteen ajanhetkeen kiinnittynyt mieliala, voiko sen tällöin antaa ohjata päätöksentekoa? Deliberatiiviseen demokratiateoriaan kytkeytyvässä kirjallisuudessa korostetaan, näkemysten peilaamisen sijaan, katetaan tietoon ja laaja-alaisiin keskusteluihin perustuvaa mahdollisuutta näkemysten muuttumiseen (ks. Herne & Setälä 2005). Jos kansan pulssin halutaan kuvaavan punnittua kansalaisnäkemystä, edellyttää sen selvittäminen tällöin perinteisten kyselyjen sijaan deliberatiivisia kansalaisosallistumisen malleja, kuten tässä tutkimushankkeessa analysoituja turvallisuuskahviloita.

Tutkimushankkeen päätutkimuskysymykseksi määriteltiin seuraava: *Mitkä ovat deliberatiivisen, puntaroivan demokratian toiminnalliset mahdollisuudet ja haasteet maanpuolustuksen ja turvallisuuden toimialoilla?* Kuten edellä on tuotu esille, näyttäytyy mahdollisuuksina niin turvallisuuskahviloiden tuottamaan itseisarvoon kuin myös välineelliseen arvoon liittyviä tekijöitä. Itseisarvoa ovat paitsi turvallisuusviranomaisten ja kansalaisyhteiskunnan välisen sosiaaliseen etäisyyden kiinni kurominen ja keskustelemisemmän demokratian edistyminen suomalaisessa yhteiskunnassa, myös turvallisuuskahvilan osallistujien suoranainen voimaantuminen. Välineellinen arvo näyttäytyy puolestaan vahvimmin turvallisuuskahviloiden mahdollistamana viranomaisten ja kansalaisten välisenä kaksisuuntaisena syötteenä, joskin merkittävä arvo on myös osallistumisen vaikutuksella osallistujien turvallisuuden tunteeseen sekä osallistujien omaan aktiivisuuteen turvallisuustoiminnassa. Turvallisuuskahviloiden ongelmakohdat liittyvät puolestaan osallistujajoukon edustavuuden varmistamiseen, vaikuttavuuden takaamiseen sekä turvallisuuskahviloiden järjestämisen vastuuttamiseen.

Deliberatiivisen demokratian toimintamallit eivät saa jatkossakaan jäädä vieraaksi maanpuolustuksen ja turvallisuuden toimialoilla. Torfing ym. (2016) painottavatkin, että kansalliseen turvallisuuteen liittyvät tekijät, kuten salassapitovelvollisuus, nopeaa toimintaa vaativat kriisitilanteet sekä yhteistyötä haittaavat poliittiset ja ideologiset konfliktit, eivät saa automaattisesti estää kansalaisten ja turvallisuustoimijoiden välistä yhteistoimintaa, tai rajoittaa sitä vain matalan riskin toimialueille. Kuten tässä raportissa on esitetty, aidolla kansalaisosallistumisella on merkittävä roolinsa myös kovan turvallisuuden kysymyksissä.

Osallistuminen ja osallisuus luovat pohjaa kansakunnan henkisellemme kriisinkestävyydelle sekä väestön toimeentuloturvan ja toimintakyvyn ylläpitämiselle, joiden katsotaan olevan yhteiskunnan toiminnan kannalta elintärkeitä toimintoja (ks. VNK 2010b; Turvallisuuskomitea 2015). Henkistä kriisinkestävyyttä ja väestön toimintakyvyn ylläpysymistä voidaan kuvata myös yhteiskunnallisen tai sosiaalisen resilienssin⁷⁷ käsitteiden kautta. Tällöin kansalaisten osallistuminen valmiussuunnitteluun ja varautumisen kehittämiseen yhdessä turvallisuusviranomaisten kanssa tukisi resilientin yhteiskunnan kehittymistä ja ylläpysymistä. Samaan aikaan resilienssin käsitteen käytön yleistymisen turvallisuuden toimialalla enteilee laajempaa muutosta turvallisuuskulttuurissa, joka tuonee mukanaan siirtymän turvallisuuden tuottamisesta sen luomiseen yhteistoiminnassa useiden viranomaisten ja kansalaisten kesken (ks. esim. Juntunen 2014). Tämä muutos on nähtävissä suomalaisessa kokonaisturvallisuuskäsityksessä ja heijastunee ajan myötä myös kansalaisen roolin muuttumiseen.

Suomalaisten hyvin vahva luottamus turvallisuusviranomaisiin on deliberatiivisen demokratian näkökulmasta osin paradoksaalista. Yhtäältä vahva luottamus turvallisuusviranomaisiin luo erinomaisen pohjan kehittää ja jalostaa yhteistä puntaroivaa keskustelua sekä päätöksentekoa. Avoimelle kohtaamiselle ei ole luottamuspulasta aiheutuvia esteitä. Toisaalta se myös heikentää kansalaisten koettua tarvetta osallistua kokonaisturvallisuuden kehittämiseen sekä ylläpitämiseen, koska omalle osallistumiselle ei ole nähtävissä selkeää syytä. Voidaan luottaa siihen, että tilanteen vaatiessa viranomaiset niin sanotusti hoitavat hommat. Paradoksaalisuus on havaittavissa myös turvallisuuskahviloiden osallistujien haastatteluissa, turvallisuuskahviloiden idealomakkeissa sekä kahviloissa käydyissä pienryhmäkeskusteluissa. Kansalaisten keskusteluissa luottamus turvallisuusviranomaisiin on toisaalta suuri, toisaalta nähdään, ettei turvallisuusviranomaisten toiminnan saisi antaa korvata jokaisen omaa vastuuta ja aloitteellisuutta suhteessa turvallisuuteen. Sama koskee myös käsityksiä turvallisuusviranomaisten toiminnasta. Toimintaan ja toimintakykyyn luotetaan, mutta toisaalta vaikuttaisi, että keskimäärin kansalaisella ei ole kovinkaan tarkkaa käsitystä eri turvallisuusviranomaisten toiminnasta tai omasta roolistaan osana kokonaisturvallisuutta. Tämän turvallisuusviranomaisten ja kansalaisten välisen *sosiaalisen kuilun* kiinnikuromisessa voivat turvallisuuskahvilan kaltaiset fasilitoidut menetelmät toimia yhtenä välineenä.

Seuraavassa on koottuna suosituksia turvallisuuskahviloiden ja vastaavan tyyppisten deliberatiivisten kansalaisfoorumien jatkokäytöstä maanpuolustuksen ja turvallisuuden toimialoilla:

⁷⁷ Resilienssi itsessään on osoittautunut melko avoimeksi, vaikeasti määriteltäväksi sekä ambivalentiksi käsitteeksi. Se voidaan liittää yksilön psyykkisiin ominaisuuksiin, yhteisöjen tai yhteiskuntien sosiaalisiin ominaisuuksiin, tai abstraktimmin esimerkiksi systeemin kykyyn uudelleen organisoitua muutosten keskellä säilyttäen samalla identiteettinsä, rakenteensa ja toimintonsa (Juntunen 2014).

Suositus #1. Kansalaisia varten tehtävät varautumistoimet ja valmiussuunnittelu on tehtävä yhdessä kansalaisten kanssa.

Tällä hetkellä kansalaisen rooli vaikuttaa olevan enemmän viranomaislähtöisen turvallisuustoiminnan kohde kuin oma-aloitteinen, aktiivinen toimija. Valmiussuunnittelua ja varautumista tehdään kansalaisia varten, ei yhdessä kansalaisten kanssa. Tutkimusaineistoon pohjautuen voidaan todeta, että muutosta tarvitaan sekä kansalaisten että viranomaisten asenteissa suhteessa kunkin rooleihin turvallisuustoiminnassa. Mikäli kansalaisen roolia halutaan kehittää toiminnan kohteesta, informaation vastaanottajasta ja tiedonlähteestä, aktiivisempaan omasta turvallisuudestaan subjektina vastaavaan suuntaan, edellyttänee se muutosta perinteisessä toimintakulttuurissa ja -tavoissa. Turvallisuuskahvilaformaatin kaltaiset deliberatiiviset toimintamallit ovat yksi tutkimuksellisesti koeteltu vaihtoehto edistää vuorovaikutteisempaa kohtaamista viranomaisten ja kansalaisten välillä.

Suositus #2. Turvallisuuskahviloissa käsiteltävien teemojen tulee olla kansalaisia aidosti koskettavia, tarkasti rajattuja, konkreettisia ja monipuolisen deliberaation mahdollistavia.

Turvallisuuskahviloissa käsiteltävistä teemoista päätettäessä tulisi osallistaa alueen asukkaita. Näin varmistetaan se, ettei kysymyksenasettelusta tule liian viranomaislähtöistä. Pahimmillaan muodostuukin ristiriita sen välillä, mihin kansalaiset haluaisivat vaikuttaa ja mistä viranomaiset haluaisivat keskusteltavan. Teemojen tulisi olla hyvin rajattuja. Muutoin on vaarana, että keskustelut jäävät liian yleiselle tasolle. Lisäksi teemoista päätettäessä tulisi huomioida se, että ne mahdollistavat aidon deliberaation. Turvallisuuskahvilat eivät saisi olla vain jokapäiväistä keskustelua, vaan keskiössä tulee olla erilaisten näkemysten esiintuominen, niiden perustelu sekä vaihtoehtojen perusteellinen punninta. Esimerkiksi NATO-kysymys⁷⁸ tai Helsingin turvallisuuskahvilassakin esiin nostettu kutsuntavelvollisuuden laajentaminen koskemaan koko ikäluokkaa olisivat oivia esimerkkejä deliberaatiolle otollisista teemoista. Turvallisuuskahvila on toisaalta menetelmänä turhan raskas ja hidas tarttumaan turvallisuuden toimialalla tapahtuvaan akuuttiin operatiiviseen päätöksentekoon.

Suositus #3. Turvallisuuskahviloiden vaikuttavuutta tulee vahvistaa.

Turvallisuuskahvilat ilmentävät *konsultatiivista deliberaatiota*, jossa viranomaiset sitoutuvat antamaan punnitut vastineensa turvallisuuskahviloiden tuottamiin kannanottoi-

⁷⁸ Tämä tuotiin esille myös Pirkka14-kansalaisraadın julkilausumassa, jossa raatilaiset kannustivat avoimen keskustelun lisäämiseen NATO-kysymyksestä: ”Kokonaiskäsitys puuttuu niin poliittisilta päättäjiltä ja viranomaisilta kuin myös kansalaisilta. Tarvitaan avointa ja läpinäkyvää keskustelua, joka perustuu tosiasioihin. Keskustelun lopputuloksella ei ole väliä, pääasia on, että keskustelu aloitetaan!”

hin. Tällöin muodostuu aito kaksisuuntainen deliberatiivinen vuorovaikutus, jossa viranomais- ja kansalaisosapuolet eivät pelkäävät välitä tietoa, vaan he myös vastaavat toisilleen. Ripeän viranomaisvastineen kirjoittamisen lisäksi olisi tärkeää, että turvallisuuskahviloissa esille tulleita ideoita vietäisiin myös käytäntöön. Mitä enemmän konsultatiiviselle deliberaatiolle voidaan ajan myötä todentaa aitoa vaikuttavuutta, sitä todennäköisemmin siitä muodostuu tulevaisuudessa *voimaannutettua deliberaatiota* (empowered deliberation) (ks. Mansbridge 2015). Vaikuttavuuden kannalta on myös tärkeää muistaa jälkietodentaminen. Viranomais voi esimerkiksi tehdä tiedotteen antamastaan vastineesta ja toteutetuista toimenpiteistä.

Suositus #4. Poliittisten päätöksentekijöiden rooli tulee huomioida turvallisuuskahviloiden suunnittelussa ja toteutuksessa.

Poliittiset päättäjät ovat vastuussa turvallisuusviranomaisten resurssien jakoon liittyvistä kysymyksistä. Lisäksi he ohjaavat viranomaisten työtä lailla, normeilla ja toimintaohjeilla. Turvallisuuskahviloiden vaikuttavuutta edistäisi se, että niiden suunnitteluun ja toteutukseen otettaisiin mukaan päättäjiä, jotka voivat vaikuttaa esimerkiksi lainsäädäntöön. Vähimmäisvaatimuksena turvallisuuskahviloissa esille tulevat ehdotukset, joihin viranomaisilla ei ole mandaattia vaikuttaa, ohjattaisiin relevanteille poliittisille päättäjille.

Suositus #5. Turvallisuuskahviloiden toteutusta ei tule asettaa yhden tietyn viranomaisen vastuulle.

Turvallisuuskahviloiden toteutus sopii luontevimmin osaksi aluehallintovirastojen, tulevien itsehallinnollisten maakuntien sekä Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan toimintaa. Menetelmän ketteryyden säilyttämiseksi, tulisi turvallisuuskahviloiden käyttö olla kuitenkin yhtä lailla mahdollista ja kannustettavaa paikallisellakin tasolla.

Suositus #6. Turvallisuustoimijoiden käyttöön tulee luoda fasilitaattoripooli.

Turvallisuuskahviloiden jatkototeutuksen kannalta tärkeä toimenpide olisi luoda fasilitaattoripooli, josta koulutettuja ja käsiteltävän teeman kannalta neutraaleja fasilitaattoreita saisi aina tarvittaessa käyttöön.

Suositus #7. Tulee kehittää monipuolisesti erilaisia keinoja edistää osallistujajoukon edustavuutta.

Edustavuus on turvallisuuskahviloiden keskeisin haaste, mutta ei kuitenkaan ylitsepääsemätön ongelma. Koskaan ei voi saada kaikkia osallistumaan, eikä sen pitäisi olla tavoitteenakaan. Pohjimmiltaan ilmiössä on kyse koko suomalaisen osallistumis- ja keskustelukulttuurin muutoksesta, niin kansalais- ja viranomaistoiminnassa kuin poliitti-

sessä päätöksenteossakin, eikä muutos tapahdu koskaan hetkessä. Tutkimusaineistossa esille nousseita potentiaalisimpia edustavuutta edistäviä keinoja ovat henkilökohtaisten kutsujen lähettäminen sekä osallistujien satunnaisvalinta. Osallistujien satunnaisvalinnassa voidaan hyödyntää esimerkiksi ulkopuolista yritystä, joka suorittaa osallistujien rekrytoinnin.

LÄHTEET

AbouAssi, K., Nabatchi, T. & Antoun, R. (2013). Citizen Participation in Public Administration: Views from Lebanon. *International Journal of Public Administration* 36: 14, 1029-1043.

Andersson E., Fennell E. & Shakrokh T. (2011). *Making the case for public engagement: How to demonstrate the value of consumer input*. Involve. Saatavissa 26.1.2017: <http://www.involve.org.uk/wp-content/uploads/2011/07/Making-the-Case-for-Public-Engagement.pdf>

Arendt, H. (1968). *Men in dark times*. San Diego, CA: Harcourt Brace.

Arnstein, Sherry R. (1969). A Ladder of Citizen Participation. *Journal of the American Institute of Planners* 35: 4, 216–224.

Bach. R. & Kaufman, D.J. (2009). A Social Infrastructure for Hometown Security: Advancing the Homeland Security Paradigm. *Homeland Security Affairs* 5:2, 1-13.

Balzacq, T., Léonard, S. & Ruzicka, J. (2015). ‘Securitization’ Revisited: Theory and Cases. *International Relations* 30:4, 494-531.

Beauvais, E. & Bächtiger, A. (2016). Taking the Goals of Deliberation Seriously: A Differentiated View on Equality and Equity in Deliberative Designs and Processes. *Journal of Public Deliberation* 12: 2, article 2.

Bartkowski, M. (2015). *Nonviolent Civilian Defense to Counter Russian Hybrid Warfare*. The Johns Hopkins University Center for Advanced Governmental Studies. White Paper. Saatavilla 26.1.2017: http://advanced.jhu.edu/wp-content/uploads/2015/03/GOV1501_WhitePaper_Bartkowski.pdf

Bērziņš, J. (2014a). *Russian New Generation Warfare: Implications for Europe*. Saatavilla 26.1.2017: http://www.europeanleadershipnetwork.org/russian-new-generation-warfare-implications-for-europe_2006.html

Bērziņš, J. (2014b). Russia’s New Generation Warfare in Ukraine: Implications for Defense Policy. *Military Operations* 2: 4, 4-7.

Branders, M. (2016). *Kokonainen turvallisuus? Kokonaisturvallisuuden poliittinen kelppoisuus ja hallinnollinen toteutettavuus*. Tampere: Tampere University Press.

Brown, J. & Isaacs, D. (2011). The World Café: Living Knowledge through Conversation that Matter. *The Systems Thinker* 12: 5, 1-5.

Bryer, T.A. (2011). Online Public Engagement in the Obama Administration: Building a Democracy Bubble? *Policy & Internet* 3: 4, 1-22.

Buzan, B., Wæver, O. & de Wilde, J. (1998). *Security: A New Framework for Analysis*. London: Lynne Rienner Publishers.

- Bächtiger, A., Niemeyer, S., Neblo, M., Steenbergen, M.R. & Steiner, J. (2010). Symposium: Toward More Realistic Models of Deliberative Democracy. Disentangling Diversity in Deliberative Democracy: Competing Theories, Their Blind Spots and Complementarities. *Journal of Political Philosophy* 18: 1, 32–63.
- Carson, L. (2011). Designing a public conversation using the World Café method. *Social Alternatives* 30:1, 10–14.
- Carson L. & Hartz-Karp J. (2005). Adapting and Combining Deliberative Designs. Teoksessa J. Gastil & P. Levine (Toim.). *The Deliberative Democracy Handbook*. San Francisco, CA: Jossey-Bass. 120-138.
- Chambers, S. (2003). Deliberative Democratic Theory. *Annual Review of Political Science* 6(1), 307–326
- Crosby, N. & Nethercut, D. (2005) Citizens juries: Creating a Trustworthy Voice of the People. Teoksessa J. Gastil & P. Levine (Toim.). *The Deliberative Democracy Handbook*. San Francisco, CA: Jossey-Bass. 111-119.
- Curato, N., Dryzek, J., Ercan, S.A., Hendriks, C.M. & Niemeyer, S. (2017). Twelve Key Findings in Deliberative Democracy Research. *Daedalus, Symposium on Deliberative Democracy. Forthcoming*.
- DDI (2014). *Deliberaatio ja deliberatiivinen demokratia -termien käänköskilpailun tulokset*. Saatavilla 26.1.2017: http://www.deliberaatio.org/~delibero/wordpress/?page_id=775
- Díaz, P., Carroll, J.M. & Aedo, I. (2016). Coproduction as an Approach to Technology-Mediated Citizen Participation in Emergency Management. *Future Internet* 8: 3, article 41.
- Diceman, Jason (2010). *Dotmocracy Handbook: A simple tool to help large groups find agreement*. Saatavilla 26.1.2017: <http://dotmocracy.org/handbook>
- Dryzek, J.S. (2002). *Deliberative Democracy and Beyond: Liberals, Critics, Contestations*. New York: Oxford University Press.
- Dryzek, J.S. (2010). *Foundations and frontiers of deliberative governance*. New York: Oxford University Press.
- Elo, S. & Kyngäs, H. (2008). The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing* 62:1, 107–115.
- Elo, S., Kääriäinen, M., Kanste, O., Pölkki, T., Utriainen, K. & Kyngäs, H. (2014). Qualitative Content Analysis: A Focus on Trustworthiness. *SAGE Open* 4: 1, 1–10.
- Elster, J. (1998). Introduction. Teoksessa J. Elster (Toim.). *Deliberative Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press. 1–18.
- Elstub, S. (2010). The Third Generation of Deliberative Democracy. *Political Studies Review* 8: 3, 291–307.

- Elstub, S. & Böker, M. (2015). The Possibility of Critical Mini-publics: Realpolitik and Normative Cycles in Democratic Theory. *Representation* 51: 1, 125–144.
- Elstub, S., Ercan, S. & Mendonça, R.F. (2016). The fourth generation of deliberative democracy. *Critical Policy Studies* 10:2, 139-151.
- Ercan, S.A. & Dryzek, J.S. (2015). The reach of deliberative democracy. *Policy Studies* 36: 3, 241–248.
- Eriksen, E.O. (2011). Governance between Expertise and Democracy: The Case of European Security. *Journal of European Public Policy* 18: 8, 1169–1189.
- Feaver, P.D., Kohn, R.H. & Cohn, L.P. (2001). The Gap Between Military and Civilian in the United States in Perspective. Teoksessa P.D. Feaver & R.H. Kohn (Toim.). *Soldiers and Civilians: The Civil-military Gap and American National Security*. Cambridge, MA, London: MIT Press. 1-12.
- Fishkin, J. S. (2009). *When the People Speak: Deliberative Democracy & Public Consultation*. New York: Oxford University Press.
- Fishkin, J. S., He, B., Luskin, R. C. & Siu, A. (2010). Deliberative Democracy in an Unlikely Place: Deliberative Polling in China. *British Journal of Political Science* 40: 2, 435–448.
- Fung, A. (2001). Accountable Autonomy: Toward Empowered Deliberation in Chicago Schools and Policing. *Politics & Society* 29:1, 73-103.
- Fung, A. (2006). Varieties of Participation in Complex Governance. *Public Administration Review* 66: s1, 66–75.
- Fung, A (2015). Putting the Public Back into Governance: The Challenges of Citizen Participation and its Future. *Public Administration Review* 75: 4, 513-522.
- Gaventa, J. & Cornwall, A. (2008). Power and Knowledge. Teoksessa P. Reason & H. Bradbury (Toim.). *The SAGE Handbook of Action Research*. London: SAGE Publications Ltd. 172-189.
- Golby, J. Cohn, L.P. & Feaver, P.T. (2016). Thanks for Your Service: Civilian and Veteran Attitudes after Fifteen Years of War. Teoksessa K. Schake & J. Mattis (Toim.). *Warriors and Citizens: American Views of our Military*. Stanford, California: Hoover Institution Press. 97-142.
- Greenwood, D.J. & Levin, M. (2007). Introduction: Action Research, Diversity, and Democracy. Teoksessa D.J. Greenwood & M. Levin (Toim.). *Introduction to Action Research*. London: SAGE Publications Ltd. 3-12.
- Grönlund, K., Bächtiger, A. & Setälä, M. (toim.) (2014). *Deliberative Mini-Publics: Involving Citizens in the Democratic Process*. Colchester: ECPR Press.
- Grönlund, K., Herne, K. & Setälä, M. (2015). Does Enclave Deliberation Polarize Opinions? *Political Behavior* 37: 4, 995-1020.

Gutmann, A. & Thompson, D. (2004). *Why Deliberative Democracy?* Princeton and Oxford: Princeton University Press.

Hanén, T. (2017). *Yllätysten edessä – kompleksisuusteoreettinen tulkinta yllättävien ja dynaamisten tilanteiden johtamisesta*. Akateeminen väitöskirja. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.

Harju, A., Lindell, J., Raisio, H. & Rask, M. (2016). *Loppuraportti vaikuttamiskahviloista*. Deliberatiivisen demokratian instituutti & Koneen Säätiö. Saatavilla 26.1.2017: <http://www.deliberaatio.org/~delibero/wordpress/wp-content/uploads/Loppuraportti-vaikuttamiskahviloista.pdf>

Herne, K. & Setälä, M. (2005). Deliberatiivisen demokratian ihanteet ja kokeilut. *Poliittikka* 47: 3, 175–188.

Heusala, A-L. (2011). Kokonaisturvallisuus ja inhimillinen turvallisuus yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa. *Tiede ja ase* 69, 96-111.

Hines, L.A., Gribble, R., Wessely, S., Dandeker, C., Fear, N.T. (2015). Are the Armed Forces Understood and Supported by the Public? A View from the United Kingdom. *Armed Forces & Society* 41:4, 688-713.

Howell, K.E. (2013). Constructivist and Participatory Paradigms of Inquiry: Introducing Action Research. Teoksessa K. Howell (Toim.). *An Introduction to the Philosophy of Methodology*. London: SAGE Publications Ltd. 88-100.

Huhtinen, A.M., Tallberg, T. & Mäkinen, J. (2014). Ihmis- ja käyttäytymistieteet sotatieteellisessä tarkastelussa. *Tiede ja Ase* 72, 166-178.

Hurlbert, M. & Gupta, J. (2015). The Split Ladder of Participation: A Diagnostic, Strategic, and Evaluation Tool to Assess When Participation Is Necessary. *Environmental Science & Policy*, 50: June, 100–113.

IAP2 (2014). IAP2 Spectrum of Public Participation. Saatavilla 26.1.2017: http://www.iap2.org/resource/resmgr/Foundations_Course/IAP2_P2_Spectrum.pdf

Irvin, R.A. & Stansbury, J. (2004). Citizen Participation in Decision Making: Is It Worth the Effort? *Public Administration Review* 64: 1, 55-65.

Johnson, G.F. (2015). *Democratic Illusion: Deliberative Democracy in Canadian Public Policy*. Toronto: University of Toronto Press.

Innola, E. (toim.) (2014). *Kohti kattavampaa varautumista: Vapaaehtoisjärjestöt kokonaisturvallisuuden tukena*. Helsinki: Turvallisuuskomitea.

Juntunen, T. (2014). *Kohti varautumisen ja selviytymisen kulttuuria? Kriittisiä näkökulmia resilienssiin*. SPEK Puheenvuoroja 2. Helsinki: Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö.

Kekki, T. (2014). *Turvallisuuden monet käsitteet. Näkökulmia yhteiskunnan ja yksilön turvallisuuteen*. SPEK Puheenvuoroja 3. Helsinki: Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö.

Kekki, T. & Mankkinen, T. (2016). *Turvassa? Kansalaisturvallisuuden tila Suomessa*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 8/2016, Helsinki.

Keränen, J., Molarius, R., Heikkilä, A-M., Poussa, L. & Partanen, J. (2016). *Varautumisen kehitystarpeet turvallisessa yhteiskunnassa*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 12/2016, Helsinki.

Kim S.Y.H., Wall I.F., Stanczyk A. & De Vries R. (2009). Assessing the Public's Views in Research Ethics Controversies: Deliberative Democracy and Bioethics as Natural Allies. *J Empir Res Hum Res Ethics* 4:4, 3-16.

KOTUS (2015). *Kotimaisten kielten keskuksen suositus "deliberatiivinen demokratia" -käsitteen suomenkielisestä vastineesta*. Saatavilla 26.1.2017: http://www.kotus.fi/files/3301/Suositus_deliberatiivinen_demokratia_kasitteen_suomenkielisesta_vastineesta.pdf

Kurkinen, P. (2004). *Civilian-military cooperation in crisis management operations*. Finnish Defense Studies 15. Helsinki: National Defense College.

Laaksonen, A. & Salmi, A. (2016). *Vapaaehtoistoiminta yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisessä*. Opinnäytetyö, turvallisuusalan koulutusohjelma. Helsinki: Laurea-ammattikorkeakoulu.

Lalu, P. & Puistola, J. (2015). *Hybridisodankäynnin käsitteestä*. Puolustusvoimien tutkimuslaitoksen tutkimuskatsaus 1/2015. Saatavilla 26.1.2017: http://www.puolustusvoimat.fi/wcm/843c24004744a358aaa4bb786bf3619b/150206_DOS_J_hybridisodankaynti_tutkimuskatsaus.pdf?MOD=AJPERES

van der Land, M. (2014) Citizens Policing Citizens: Are Citizen Watches Manifestations of Contemporary Responsible Citizenship? *Citizenship Studies* 18: 3-4, 423-434.

Laurian, L. (2007). Deliberative Planning through Citizen Advisory Boards: Five Case Studies from Military and Civilian Environmental Cleanups. *Journal of Planning Education and Research* 26, 415-434.

Lauttamäki, V. (toim.) (2006). *Uhkien ennakointia ja hyvinvoinnin kehittämistä. Raportti vuosien 2003–2006 aikana toteutetun Tulevaisuus ja turvallisuus: Poliisin toimintaympäristö muutoksessa (POLTU) -hankkeen kulusta ja tuloksista*. Länsi-Suomen lääninhallituksen julkaisusarja nro 3/2006.

Lee Jenni, G.D.L., Peterson, M.N. & Katz, J. (2015). Military Perspectives on Public Relations Related to Environmental Issues. *Journal of Public Relations* 27: 4, 353–369.

Levy, Y. (2016). What is Controlled by Civilian Control of the Military? Control of the Military vs. Control of Militarization. *Armed Forces & Society* 42:1, 75-98.

Lewin, K. (1946). Action Research and Minority Problems. *Journal of Social Issues* 2:4, 34–46.

Lewin, K. (1947). Frontiers in Group Dynamics: Concept, Method and Reality in Social Science; Social Equilibria and Social Change. *Human Relations* 1: 5, 5-41.

Lukensmeyer, C.J. & Brigham, S. (2002). Taking Democracy to Scale: Creating a Town Hall Meeting for the Twenty First Century. *National Civic Review* 91:4, 351-366.

Luskin, R.C., Fishkin, J.S. & Jowell, R. (2002). Considered Opinions: Deliberative Polling in Britain. *British Journal of Political Science* 32: 3, 455-487.

Mansbridge J., Bohman, J., Chambers, S., Christiano, T., Fung, A., Parkinson, J., Warren, M.E. (2012). A Systemic Approach to Deliberative Democracy. Teoksessa J. Parkinson & J. Mansbridge (Toim.). *Deliberative Systems*. New York, NY: Cambridge University Press. 1-26.

Mansbridge, J. (2015). A Minimalist Definition of Deliberation. Teoksessa P. Heller & V. Rao (Toim.). *Deliberation and Development: Rethinking the Role of Voice and Collective Action in Unequal Societies*. Washington, DC: World Bank. 27-50.

McDonald, M. (2011). Deliberation and Resecuritization: Australia, Asylum-Seekers and the Normative Limits of the Copenhagen School. *Australian Journal of Political Science* 46: 2, 281-295.

Melville, K. & Kingston, R.J. (2011). The Experience of the National Issues Forums. Teoksessa D. Yankelovich & W. Friedman (Toim.). *Toward Wiser Public Judgment*. Nashville, Tennessee: Vanderbilt University Press. 51-72.

Mendonça, R.F. (2016). Mitigating Systemic Dangers: The Role of Connectivity Inducers in a Deliberative System. *Critical Policy Studies* 10: 2, 171-190.

Metsämuuronen, J. (2006). Laadullisen tutkimuksen perusteet. Teoksessa J. Metsämuuronen (toim.). *Laadullisen tutkimuksen käsikirja*. Helsinki: International Methelp Ky. 80-147.

Millen, D. (2011). *Deliberative Democracy in Disaster Recovery: Reframing Community Engagement for Sustainable Outcomes*. Centre for Citizenship and Public Policy, University of Western Sydney & newDemocracy Foundation.

Mongoven, A., Lake, D., Platt, J. & Kardia, S. (2016). Negotiating Deliberative Ideals in Theory and Practice: A Case Study in "Hybrid Design". *Journal of Public Deliberation* 12: 1, article 1.

Morrell, M. E. (2010). *Empathy and democracy: Feeling, thinking, and deliberation*. University Park, PA: Penn State Press.

MTS (2016). *Suomalaisten mielipiteitä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, maanpuolustuksesta ja turvallisuudesta*. Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta. Tiedotteita ja katsauksia 2/2016, Helsinki.

Myyryläinen, T. (2009). Asevoimien ja avustusjärjestöjen haasteellinen yhteistoiminta humanitaarisessa logistiikassa. *Tiede ja ase* 67, 156-170.

Mäenpää, P. & Faehle, M. (2016). Kaupunkiaktivismi voimavarana. *Kvartti* 3, 16-33.

Nabatchi T. (2010). Addressing the Citizenship and Democratic Deficits: The Potential of Deliberative Democracy for Public Administration. *The American Review of Public Administration* 40:4, 376-399.

Nabatchi, T., Goerdel, H.T. & Pfeffer, S. (2011). Public Administration in Dark Times: Some Questions for the Future of the Field. *Journal of Public Administration Research and Theory* 21: suppl 1, i29-i43.

Nabatchi, T. (2012). *A Manager's Guide to Evaluating Citizen Participation*. IBM Center for the Business of Government.

Nabatchi, T. & Leighninger, M. (2015). *Public Participation for 21st Century Democracy*. New Jersey: Jossey-Bass.

Niemeyer, S., & Dryzek, J. (2007). The Ends of Deliberation: Meta-Consensus and Inter-Subjective Rationality as Ideal Outcomes. *Swiss Political Science Review* 13: 4, 497–526.

Norris, F.H., Stevens, S.P, Pfefferbaum, B., Wyche, K.F. & Pfefferbaum, R.L. (2008). Community Resilience as a Metaphor, Theory, Set of Capacities, and Strategy for Disaster Readiness. *American Journal of Community Psychology* 41: 1–2, 127–150.

Nurmela, T. (2010). *The Social Battlespace of Stabilization Operations: Action amongst the People*. Series 1, Department of Tactics and Operational Art. Helsinki: Finnish National Defence University.

Ollila S., Raisio H., Vartiainen P. (2012). Uusi solidaarisuus – Pohjana hyvinvointiyhteiskunnan kehitykselle. Teoksessa J.E. Helenelund, I. Luoto, N. Mäntylä & K. Siikavirta (Toim.). *Julkista – yksityistä: Millaisissa rakenteissa?* Acta Wasaensia no. 265. Vaasa: Vaasan yliopistopaino. 48-58.

Owens, M.T. (2016). Is Civilian Control of the Military Still an Issue? Teoksessa K. Schake & J. Mattis (Toim.). *Warriors and Citizens: American Views of our Military*. Stanford, California: Hoover Institution Press. 69-96.

Pearce, L. (2003). Disaster Management and Community Planning, and Public Participation: How to Achieve Sustainable. *Hazard Mitigation* 28: 2, 211–228.

Pekonen, K. (2011). *Puhe eduskunnassa*. Tampere: Vastapaino.

Perttula, J. (2013). *Kolmas sektori turvallisuuden osatekijänä*. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 107. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.

Perttula, J. (2016). *Kolmas sektori kumppanina turvallisuusverkostossa*. Pro gradu -tutkielma, Johtamiskorkeakoulu, Tampereen yliopisto.

Poliisibarometri (2016). *Kansalaisten käsitykset poliisin toiminnasta ja sisäisen turvallisuuden tilasta*. Sisäministeriön julkaisu 27/2016, Helsinki.

Puolustusvoimat (2016a). Varusmiesten maanpuolustustahto ja palvelusmotivaatio nousussa. Saatavilla 26.1.2017: http://puolustusvoimat.fi/artikkeli/-/asset_publisher/varusmiesten-maanpuolustustahto-ja-palvelusmotivaatio-nousussa

Puolustusvoimat (2016b). Naisten vapaaehtoinen asepalvelus lisää puolustuskykyä. Saatavilla 26.1.2017: http://maavoimat.fi/artikkeli/-/asset_publisher/naisten-vapaaehtoinen-asepalvelus-lisaa-puolustuskyky

Rahbek-Clemmensen, J., Archer, E.M., Barr, J., Belkin, A., Guerrero, M., Hall, C. & Swain, K.E.O. (2012). Conceptualizing the Civil–Military Gap: A Research Note. *Armed Forces & Society* 38: 4, 669-678.

Raisio, H. & Vartiainen, P. (2011). *Osallistumisen illuusiosta aitoon vaikuttamiseen: Deliberatiivisesta demokratiasta ja kansalaisraatien toteuttamisesta Suomessa*. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Raisio, H. & Lindell, J. (2013). Demokratiaa ”täplittämällä”: Dotmocracy-prosessi kahdessa deliberatiivisessa foorumissa. *Kansalaisyhteiskunta* 4:1, 61-73.

Raisio, H. (2013). Enklaavideliberaatio osana deliberatiivista demokratiaa: Kokemuksia maahanmuuttajien kansalaisraadista. Teoksessa S. Ollila & H. Raisio (Toim.). *Hyvinvointijärjestelmät muuttuvassa toimintaympäristössä*. Vaasa: Vaasan yliopistopaino. 244-360.

Raisio, H. (2014). Monikulttuurisuus ja deliberatiivinen demokratia: Väestöryhmäkohtaisten kansalaisraatien mahdollisuuksista ja haasteista. *Kansalaisyhteiskunta* 5: 1, 139-157.

Raisio, H., Valkama, K. & Peltola, E. (2014). Disability and Deliberative Democracy: Towards Involving the Whole Human Spectrum in Public Deliberation. *Scandinavian Journal of Disability Research* 16: 1, 77-97.

Raisio, H. & Vartiainen P. (2015). Accelerating the Publics Learning Curve on Wicked Policy Issues: Results from Deliberative Forums on Euthanasia. *Policy Sciences* 48: 3, 339-361.

Raisio H., Vartiainen P. & Jekunen A. (2015). Defining a Good Death: A Deliberative Democratic View. *Journal of Palliative Care* 31: 3, 158-165.

Raisio, H. & Virta, S. (2016). Kansalaisraati turvallisuudesta – Turvallisuuden kontingenssit ja deliberaation mahdollisuudet. *Hallinnon Tutkimus* 35: 3, 223–236.

Raisio, H. & Ehrstöm, P. (hyväksytty julkaistavaksi). Taking Deliberation to the Streets: Analysis on Deliberative Walks. *Scandinavian Journal of Public Administration*.

Raitasalo, J. (2015). *Hybrid Warfare: Where's the Beef?* Saatavilla 26.1.2017: <http://warontherocks.com/2015/04/hybrid-warfare-wheres-the-beef/>

Richards, R.C. & Gastil, J. (2016). Deliberation. Teoksessa G. Mazzoleni (Toim.). *International Encyclopedia of Political Communication*. Chichester, UK: John Wiley & Sons.

Rinne, J. & Rättilä, T. (2016). *Paikalliset asukasaktiivit turvallisuuden tuottajina*. Tutkimuksen loppuraportti. Saatavilla 26.1.2017: http://www.rikoksantorjunta.fi/material/attachments/rtn/rtn/julkaisut/IvrHORadl/Loppuraportti_Rinne_ja_Rattila_1_3_2016_2.pdf

Ryan, M. & Smith, G. (2014). Defining mini-publics. Teoksessa K. Grönlund, A. Bächtiger & M. Setälä (Toim.). *Deliberative Mini-Publics*. Colchester: ECPR Press. 9–26.

- Salonius-Pasternak, C. & Limnell, J. (2015). *Suomi Hybridisodan kohteena*. FIIA Comment 6. Saatavilla 26.1.2017: http://www.fia.fi/publication/487/suomi_hybridisodankaynnin_kohteena/
- Sanders, L.M. (1997). Against deliberation. *Political Theory* 25: 3, 347–376.
- Schoch-Spana, M. (2012). The People’s Role in U.S. National Health Security: Past, Present, and Future. *Biosecurity and Bioterrorism: Biodefense Strategy, Practice, and Science* 10: 1, 77–88.
- Schoch-Spana, M., Franco, C. Nuzzo, J.B. & Usenza, C. (2007). Community Engagement: Leadership Tool for Catastrophic Health Events. *Biosecurity and Bioterrorism: Biodefense Strategy, Practice, and Science* 5: 1, 8–25.
- Shane, P.M. (2012). Cybersecurity Policy as if “Ordinary Citizens” Mattered: The Case for Public Participation in Cyber Policy Making. *I/S: A Journal of Law and Policy for the Information Society* 8: 2, 433–462.
- Siisiäinen, M. (2010). Osallistumisen ongelma. *Kansalaisyhteiskunta* 1, 8–40.
- Solomon, S. & Abelson, J. (2012). Why and When Should We Use Public Deliberation. *Hastings Center Report* 42: 2, 17–20.
- Stallings, R.A. & Quarantelli, E.L. (1985). Emergent Citizen Groups and Emergency Management. *Public Administration Review* 45, special issue, 93–100.
- van Steden, R., van Caem, B. & Boutellier, H. (2011). The ‘Hidden Strength’ of Active Citizenship: The Involvement of Local Residents in Public Safety Projects. *Criminology & Criminal Justice* 11: 5, 433–450.
- Stivers, C. (2008). *Governance in Dark Times: Practical Philosophy for Public Service*. Washington, DC: Georgetown Univ. Press.
- Taleb, N.N. (2007). *Musta joutsen: Erittäin epätodennäköisen vaikutus*. Helsinki: Terra Cognita.
- Tallberg, T. (2010). Kuviot uusiksi? Maanpuolustuksen organisointi ja turvallisuuden valtavirtaistaminen. Teoksessa P. Jukarainen & S. Terävä (Toim.). *Tasa-arvoinen turvallisuus? Sukupuolten yhdenvertaisuus suomalaisessa maanpuolustuksessa ja kriisinhallinnassa*. Helsinki: Minerva kustannus. 27–35
- Tobin, G.A. (1999). Sustainability and Community Resilience: The Holy Grail of Hazards Planning? *Environmental Hazards* 1(1), 13–25.
- Torfin, J., Sørensen, E. & Røiseland, A. (2016). Transforming the Public Sector Into an Arena for Co-Creation: Barriers, Drivers, Benefits, and Ways Forward. *Administration & Society* DOI: 10.1177/0095399716680057.
- Tritter, J.Q. & McCallum, A. (2006). The snakes and ladders of user involvement: Moving beyond Arnstein. *Health Policy* 76: 2, 156–168.
- Turvallisuuskomitea (2015). *Turvallinen Suomi - Tietoja Suomen kokonaisturvallisuudesta*. Saarijärvi: Turvallisuuskomitea.

- Uusipaavalniemi, S. & Puistola, J.-A. (2016). *Hybridiuhat ja yhteiskunnan varautuminen*. Tutkimuskatsaus 04-2016. Helsinki: Puolustusvoimien tutkimuslaitos.
- Valkama, K. (2012). *Asiakkuuden dilemma: Näkökulmia sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkuuteen*. Vaasa: Vaasan yliopistopaino.
- Virta, S. & Branders, M. (2016). Legitimate Security? Understanding the contingencies of security and deliberation. *The British Journal of Criminology* 56: 6, 1146–1164.
- VNK (2010a). *Varautuminen ja kokonaisturvallisuus*. Komiteamietintö. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 21/2010, Helsinki.
- VNK (2010b). *Yhteiskunnan turvallisuusstrategia*. Valtioneuvoston periaatepäätös 16.12.2010
- VNK (2014). *Siviilikriisinhallinnan kansallinen strategia*. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 8/2014, Helsinki.
- Warren, M.E. (1996). Deliberative Democracy and Authority. *The American Political Science Review* 90: 1, 46–60.
- Wilson, P.A. (2009). Deliberative Planning for Disaster Recovery: Re-membering New Orleans. *Journal of Public Deliberation* 5: 1, article 1.
- Wittes, B. & Poplin, C. (2016). Public Opinion, Military Justice, and the Fight against Terrorism Overseas. Teoksessa K. Schake & J. Mattis (Toim.). *Warriors and Citizens: American Views of our Military*. Stanford, California: Hoover Institution Press. 143-160.
- Yankelovich, D. (1995). The Debate that Wasn't: The Public and the Clinton Plan. *Health Affairs* 14: 1, 7–23.
- Yankelovich D. (2011). How to Achieve Sounder Public Judgment. Teoksessa D. Yankelovich & W. Friedman (Toim.). *Toward Wiser Public Judgment*. Nashville, Tennessee: Vanderbilt University Press. 11–32.
- Ylitalo, E., Penttinen, E., Henriksson, K., & Jukarainen, P. (2009). Kriisinhallinnan asi-
antuntijuus muutoksessa: Siviili- ja sotilastehtävien rajapinnat sekä identiteetti. *CMC Finland Working Papers* 3: 2.
- Young I.M. (1996). Communication and the Other: Beyond Deliberative Democracy. Teoksessa S. Benhabib (Toim.). *Democracy and Difference: Contesting the Boundaries of the Political*. New Jersey, Princeton: Princeton University Press. 120-135.
- Öberg, PerOla & Uba, Katrin (2015). Civil Society Making Political Claims: Outcries, Interest Advocacy and Deliberative Claims. *Public Administration Review* 74: 3, 413-422.

LIITTEET

Liite 1. Ohjeistus turvallisuuskahvilan toteuttamiseen

VAIHE 1. Tarpeen syntyminen ja käsiteltävän kysymyksen määrittely

- **Huomioi tarve:** Turvallisuuskahvilan toteutuksen tulisi saada alkunsa todellisesta tarpeesta. Kansalaisten osallistaminen vain muodon vuoksi on pahimmillaan karhunpalvelus demokratian kehittämiseksi. Silloin kun lähtökohtana on todellinen tarve, on viranomaisten sitoutuminen prosessiin vahvempaa ja kansalaisten osallistuminen aktiivisempaa. Tarve voi olla lähtöisin niin viranomaisilta, poliittisilta päättäjiltä kuin itse kansalaisiltakin.
- **Määrittele relevantit sidosryhmät:** Usein turvallisuuskahvilassa käsiteltävään teemaan kytkeytyy monia eri sidosryhmiä. Vaikka turvallisuuskahvilan toteutus saisi alkunsa esimerkiksi poliisiviranomaisen toimesta, voi teema olla relevantti myös muun muassa pelastuslaitokselle, kuntatoimijoille ja paikallisille yhdistyksille. Keskeiset sidosryhmät on syytä pitää tietoisina turvallisuuskahvilan toteutuksesta ja mahdollisuuksien mukaan ottaa heitä mukaan suunnitteluun ja toteuttamiseen. Tällä voidaan myös osaltaan ehkäistä toimialojen ja hallinnon siiloutumista.
- **Määrittele turvallisuuskahvilassa käsiteltävä kysymys:** Käsiteltävän kysymyksen määrittelyyn on syytä käyttää runsaasti aikaa. Sen täytyy ensinnäkin olla riittävän fokusoitunut. Liian laaja kysymys johtaa keskustelujen liialliseen rönsyilyyn. Kysymyksen olisi myös syytä olla kansalaisia aidosti koskettava. Liian viranomaislähtöinen kysymys voi johtaa siihen, että kansalaiset eivät koe riittävää motivaatiota osallistua. Kysymysten määrittelyssä onkin suotavaa ainakin jossakin määrin osallistaa myös sidosryhmiä. Näin edesautetaan sitä, että käsiteltävä kysymys olisi merkityksellinen kaikille osapuolille.

Turvallisuuskahvila soveltuu menetelmänä parhaiten esimerkiksi (valmius)suunnittelun, ideoinnin tai yhteiskunnallisesti merkittävien kansalaisia suoraan koskettavien kysymysten käsittelyyn. Mikäli käsiteltävä teema herättää kansalaisissa runsaasti erilaisia mielipiteitä ja koskettaa suoraan heidän arkeaan, on keskustelulle ja puntaroinnille niin sanotusti luonnollinen tilaus.

- **Hanki rahoitus:** Vaikka osa turvallisuuskahvilan edellyttämistä resursseista, kuten tilat, ovat viranomaisten helposti järjestettävissä, vaatii turvallisuuskahvi-

lan toteuttaminen myös lisäresursseja. Näitä ovat muun muassa turvallisuuskahvilan tarjoilut sekä pienryhmäkeskusteluissa tarvittavien fasilitaattoreiden palkkiot. Lisäksi mahdollinen mainostaminen tuottaa kuluja. Turvallisuuskahvilan toteutuksessa on myös syytä huomioida tarvittavat henkilöstöresurssit. Varsinkin jos turvallisuuskahvilaa toteutetaan organisaatiossa ensimmäistä kertaa, saattaa malliin perehtyminen viedä runsaasti aikaa.

VAIHE 2. Turvallisuuskahvilan toteutuksen valmistelu

- **Varaa tilat ja tilaa tarjoilut:** Huolehdi siitä, että tilat turvallisuuskahvilan toteutukselle mahdollistavat pienryhmätyöskentelyn. Vältä tällöin auditorioita sekä tiloja, joissa pöydät eivät ole siirrettävissä. Tilan tulee olla sellainen, että siinä mahdollistuu 4-5 pienryhmän työskentely siten, että ryhmät eivät ole liian lähellä toisiaan. Tilalla voi olla myös kokemuksellista arvoa. Esimerkiksi Tornion järjestelykeskusta käsitellyt turvallisuuskahvila toteutettiin itse järjestelykeskuksessa. Seinäjoen turvallisuuskahvila toteutettiin puolestaan kaupungintalon valtuustosalissa, jolla oli tietynlaista symbolista arvoa. Turvallisuuskahvila kestää useita tunteja, joten on syytä huolehtia riittävästä tarjoiluista. Tarjoilujen on hyvä olla saatavilla koko turvallisuuskahvilan ajan.

Helsingin turvallisuuskahvila toteutettiin Helsinki-simulaattorissa. Kuvassa osallistujat ovat kuuntelemassa alkupuheenvuoroa. © Valtteri Nevalainen / Puolustusvoimat

- **Rekrytoi osallistujat:** Pyri moniäänisyyteen. Rekrytoi osallistujat siten, että osallistujajoukosta ei muodostu homogeenistä tai että osallistujina olisi vain niitä, jotka muutoinkin aina osallistuvat. Voit hyödyntää rekrytoinnissa perinteistä tiedottamista (sosiaalinen media, lehtimainokset, sähköpostilistat jne.) (ks. liite 2), mutta moniäänisyyden varmistaksesi lähetä myös henkilökohtaisia kutsuja. Voit hyödyntää rekrytoinnissa myös paikallisyhteisöjen toimijoita (asukkaita tai alueella työskenteleviä), jotka tuntevat alueen ja siellä asuvat ihmiset. Seuraa ilmoittautuneiden edustavuutta koko ilmoittautumisajan ajan, ja muokkaa markkinointia havaitessasi vinoutumia edustavuudessa. Osallistujien rekrytoinnissa on myös mahdollista käyttää yksityisen sektorin toimijoita, jotka rekrytoivat osallistujat tilaajan toiveiden mukaisesti.

Kerää ilmoittautumisia sähköisen lomakkeen kautta, mutta mahdollista myös ilmoittautuminen puhelimitse. Valitse lopullinen osallistujajoukko (esim. 30 henkilöä) ositetun satunnaisotannon kautta. Tämä tarkoittaa sitä, että jo etukäteen on määritelty kokoonpano, jota lopullisen osallistujajoukon tulisi mahdollisimman tarkkaan vastata. Osallistujien valinta tehdään tällöin asetettujen demograafisten (esim. ikä, sukupuoli, koulutus) ja (käsitellyn teeman kannalta relevanttien) asenteellisten tekijöiden varassa siten, että muodostuu mahdollisimman monipuolinen osallistujajoukko.

- **Hanki fasilitaattorit:** Ohjesääntönä on, että fasilitaattorit olisivat aina ulkopuolinen resurssi. Jos turvallisuuskahvila on järjestävän viranomaisen itsensä fasilitoima, voi se johtaa siihen, että osallistujat eivät ilmaise mielipiteitään yhtä avoimesti. Lisäksi viranomaisfasilitaattorit voivat helposti tiedostamattaankin johdatella keskusteluja liikaa. On syytä tiedostaa se, että fasilitointi on oma taitolajinsa ja useat fasilitaattorit ovat käyneet pitkäkestoisia fasilitointikoulutuksia. Fasilitaattoreina onkin syytä hyödyntää fasilitoinnista kokemusta omaavia neutraaleja toimijoita.
- **Nimeä alustajat:** On tärkeää, että turvallisuuskahvilan osallistujat saavat monipuolista tietoa keskusteluiden tueksi. Yleensä tiedonjakaminen tapahtuu alustajien kautta. Tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi kolme alustajaa valottaa teemaa lyhyillä (n. 10 min) alustuksilla, jonka jälkeen osallistujilla on vielä aikaa tentata alustajia. Alustajien on syytä olla sellaisia henkilöitä, jotka pystyvät esittämään asiansa ymmärrettävästi ja tiivistetysti sekä myös vastaamaan osallistujien kysymyksiin asiallisesti. On hyvä, että alustajat ovat paikalla koko turvallisuuskahvilan ajan, jolloin osallistujat pystyvät kysymään heiltä jatkokysymyksiä myös pienryhmäkeskustelujen aikana.

VAIHE 3. Turvallisuukskahvilaillan läpivienti

- **Luo suojaisa tila keskusteluille:** Turvallisuukskahviloissa käsiteltävät teemat ovat usein arkoja ja niiden käsittely yhteiskunnassa on voinut polarisoitua. Tällöin suojaisan tilan luomisen merkitys korostuu. Pyri luomaan tilaisuudesta sellainen, jossa osallistujat kokevat itsensä tervetulleiksi ja läsnäolonsa merkitykselliseksi. Toivota jokainen osallistuja tervetulleeksi ja kannusta muita mahdollisesti paikalla olevia viranomaisia samaan. Ensivaikutelma on tärkeä. Ole paikalla omana itsenäsi, mieluiten siviilivaatteissa. Alustuksessasi korosta illan ”pelisääntöjä”. Kerro myös illan merkityksestä; miksi kansalaisten näkemykset ovat tärkeitä. (ks. esimerkkiaikataulu s. 32).
- **Moderoi asiantuntija-alustukset:** Sen jälkeen kun olet toivottanut osallistujat tervetulleeksi ja esitellyt turvallisuukskahvilan taustat, ovat vuorossa käsiteltävää teemaa valottavat asiantuntija-alustukset. Varmista, että alustajat pysyvät heille sovitussa aikaraameissa. Alustusten jälkeen pyydä osallistujilta kysymyksiä ja ohjaa niitä alustajille. Varmista, että osallistujat eivät pidä pitkiä kommenttipuheenvuoroja, vaan esittävät lyhyitä konkreettisia kysymyksiä. Alustuksiin ja kysymyksiin on hyvä varata noin 30 minuuttia molempiin.
- **Huolehdi pienryhmäkeskusteluiden fasilitoinnista:** Osallistujat on jaettu etukäteen heterogeenisiin pienryhmiin. Ideaali ryhmäkoko on 6-8 osallistujaa. Jokaisessa ryhmässä on yksi neutraali fasilitaattori, joka varmistaa teemassa sekä aikataulussa pysymisen sekä keskusteludynamiikan toimimisen. Lisäksi fasilitaattori tekee keskusteluista muistiinpanot. Keskusteluiden lomassa osallistujat täyttävät idealomakkeita. Jokaiseen ryhmään voi jakaa 5-10 lomaketta, joihin osallistujat kirjaavat sellaiset ideat/väitteet, joita he toivovat kaikkien osallistujien arvioivan. Pienryhmäkeskusteluihin on syytä varata 1,5 – 2 tuntia.
- **Varaa riittävästi aikaa idealomakkeiden arviointiin:** Fasilitaattorit keräävät kaikki täytetyt idealomakkeet ja ripustavat ne seinille tai asettavat pöydille. Kukin osallistuja saa arvioida jokaisen lomakkeen ja kirjoittaa kommentteja niissä esitettyihin ideoihin/väitteisiin. Tähän vaiheeseen on syytä varata noin 30 minuuttia. Siltä varalta, että idealomakkeiden kommentointisarakkeet tulevat täyteen, kannattaa varata mukaan myös post-it -lappuja. Usein osallistujat tarvitsevat kannustusta kommenttien kirjoittamiseen, joten rohkaise heitä siihen. Näin saat määrällisen tiedon lisäksi myös runsaasti laadullista tietoa. (idealomakkeista ja niiden käyttämisestä ks. luku 2.3.2.)

Pienryhmäkeskustelua Tornion turvallisuuskahvilassa.

Idealomakkeiden arviointia Seinäjoen turvallisuuskahvilassa

- **Tuo loppusanoissa esille turvallisuuskahvilan jälkikäsitteilyä:** Seuraa idealomakkeiden täyttöä ja etsi sellaisia väitteitä/ideoita, joita haluat tuoda esille loppusanoissasi. Lyhyissä loppusanoissa (n. 5 min) kiitä osallistujia heidän panoksestaan, kommentoi lyhyesti idealomakkeiden antia sekä muistuta osallistujia vielä siitä, miten heidän ideoihinsa tullaan ottamaan kantaa ja miten heihin tullaan jatkossa olemaan yhteydessä.

VAIHE 4. Turvallisuuskahvilan jälkikäsitteily

- **Kirjoita yhteenvetoraportti:** Kirjoita yhteenvetoraportti mahdollisimman pian turvallisuuskahvilan päättymisen jälkeen. Kuvaa yhteenvetoraportissa turvallisuuskahvilan toteutusprosessi, osallistujajoukon kokoonpano sekä keskusteluiden anti. Hyödynnä yhteenvetoraporttia kirjoittaessasi erityisesti täytettyjä idealomakkeita. Täydennä idealomakkeiden antia fasilitaattoreiden kirjaamalla pienryhmäkeskusteluiden muistiinpanoilla. Lataa yhteenvetoraportti organisaatiosi verkkosivuille ja tiedota turvallisuuskahvilan osallistujia yhteenvetoraportin valmistumisesta sähköpostitse. (ks. esimerkkejä yhteenvetoraporteista www.uva.fi/turvallisuuskahvila)
- **Laadi mediatiedote:** Voit harkintasi mukaan laatia turvallisuuskahvilan annista mediatiedotteen. Näin turvallisuuskahvilan keskustelut jalkautuisivat median välityksellä laajempaan kansalaisyhteiskuntaan. Korosta mediatiedotteessa keskeisimpiä turvallisuuskahvilassa esille tulleita näkemyksiä.
- **Pyydä vastineita:** Idealomakkeissa esille tulevat väitteet/ideat ovat usein sellaisia, että ne eivät kuulu vain yhden viranomaisen vastuulle. Käy idealomakkeiden ideat ja väitteet läpi ja määrittele keiden vastuulle ne kuuluvat. Pyydä vapaamuotoisia kirjallisia vastineita näiltä tahoilta. Lisäksi, jos jotkut teemat osuvat enemänkin poliittisten päättäjien vastuulle, voit pyytää vastinetta esimerkiksi relevantilta valiokunnalta. Aseta vastineiden kirjoittamiselle selkeä aikaraja. Vastineiden on syytä olla punnittuja. Niissä tulee avata sitä, mitä vastineenantajatahot voivat tehdä turvallisuuskahviloissa esille tulleiden asioiden edistämiseksi ja vastaavasti, jos toimenpiteitä ei voida toteuttaa, tulee perustella selkeästi miksi ei. Lisää vastineet organisaation verkkosivuille turvallisuuskahvilan yhteenvedon yhteyteen. (ks. esimerkkivastine http://www.uva.fi/fi/sites/kansalaisraati/lssavin_vastine_pirkka14_valmiusharjoituksen_kansalaisraadille.pdf)
- **Seuraa vaikuttavuutta ja tiedota siitä osallistujia:** Pyri seuraamaan sitä, kuinka turvallisuuskahviloiden ideoita viedään toimeenpanoon, tai jos niillä on esimerkiksi epäsuoraa vaikutusta päätöksentekoon. Tiedota osallistujia vaikuttavuuden edistymisestä sähköpostitse ja lisää tieto myös organisaatiosi verk-

kosivuille turvallisuuskahvilan yhteenvedon ja saapuneiden vastineiden yhteyteen. On tärkeää, että osallistujat saavat tietoa siitä millainen vaikutus heidän osallistumisellaan on ollut. Todennettu vaikuttavuus myös edesauttaa osallistujien rekrytointia tulevaisuudessa.

Liite 2. Turvallisuuskahvilan mainos

Kutsumme sinut mukaan turvallisuuskahvilaan!

Mitä hybridiuhat edellyttävät kansalaiselta?

Tiistai 6.9.2016, klo 15:45 - 20:30, Santahamina, Helsinki

Aseelliset konfliktit ja terrorismi ovat nykyään jokapäiväisiä uutisia maailmalta. Mitä sinä itse tekisit, tai voisit tehdä, jos väkivallan uhka toteutuisi omassa elinpiirissäsi? Entä kuinka vaikeista asioista kuten sodasta tai terrorismista ylipäätään tulisi puhua, ja mitä turvallisuusviranomaisten niistä kertoa? Tule mukaan turvallisuuskahvilaan puntaroimaan muun muassa näitä asioita!

Pääset Santahaminaan seuraamaan aitoa koulutustilannetta, tapaamaan turvallisuusviranomaisia, maistelemaan Sotkun munkkeja ja pasteijoita sekä ennen kaikkea luomaan ideoita yhteiskunnallisen turvallisuuden kehittämiseksi. Varsinaiset keskustelut käydään hyvässä hengessä pienryhmissä, joita vetää koulutettu ryhmänvetäjä.

Ilmoittautuneiden joukosta valitaan mahdollisimman erilaisia näkökulmia edustava 30 henkilön osallistujajoukko. Turvallisuuskahvilaan on tervetullut ilmoittautumaan ihan jokainen – juuri sinun mielipiteesi on tärkeä!

Ilmoittaudu mukaan 31.8. mennessä!

Lisätietoja ja ilmoittautuminen verkossa

www.uva.fi/turvallisuuskahvila

Ilmoittautuminen puhelimitse 029 449 8322 (Alisa)

Valinnasta ilmoitetaan 1.9. Tilaisuus on maksuton.

**Mikä on
sinun
roolisi?**

